

**פעילות סטודנטים לשינוי חברתי
מיפוי הקיים למען העתיד**

**טיוטה לדיון בכנס המועצה להשכלה
גבוהה 31 במאי 2005
ירושלים, האקדמיה הלאומית למדעים**

**ד"ר דפנה גולן-עגנון, פרופ' יונה רוזנפלד,
שירי בן יוסף, הנא כנאנה, יעל רוזנפלד,
בן שוורץ, דני שרירא**

פעילות סטודנטים לשינוי חברתי

מיפוי הקיים למען העתיד

טיוטה לדיון

מאי 2005

תוכן עניינים:

- א. תקציר: חזון, ממצאים והמלצות עיקריות
- ב. רקע
- ג. מתודולוגיה
- ד. תיאור המודלים הארגוניים והתחומים בהם סטודנטים פעילים בקהילה:

1. יוזמות סטודנטים:

עמותות לשינוי חברתי

עמותות להתנדבות סטודנטים

עמותות קטנות מקומיות

2. יחידות למעורבות חברתית

3. ליווי אקדמי לעשייה של סטודנטים בקהילה:

קורסי בחירה המלווים עשייה

התמחות

נקודות זכות אקדמיות עבור פעילות חברתית

פרויקטי גמר

4. הנגשת ידע אקדמי לקהילה:

מכללה או אוניברסיטה מאמצת שכונה

מחלקה ומרכז אקדמי מאמצים בית ספר

העמדת הידע האקדמי לרשות הקהילה

5. פר"ח

ה. סוגיות עיקריות לדיון ולמחקר:

1. פעילות סטודנטים לשם מה?

מהי התרומה לסטודנטים?

מהי התרומה לקהילה?

מהי התרומה למוסדות להשכלה גבוהה?

2. כיצד מעודדים פעילות משמעותית של סטודנטים?

לוי הלמידה והקשר לידע האקדמי

הדרכה

תגמול ותכנון לטווח ארוך

3. מהם תחומי הפעילות המומלצים?

חונכות ילדים

עבודה עם נוער

עבודה קהילתית

חינוך לזכויות

4. כיצד מעודדים החלפת ידע, שיתוף פעולה ולמידה

מהצלחות?

5. השפעות ארוכות טווח של הפעילות – כיצד משפיעה

הפעילות על בוגרי אוניברסיטאות?

1. נספחים

א. תקציר: חזון, ממצאים והמלצות

מחקר המיפוי שערכנו בחודשים נובמבר 2004 עד מאי 2005, נועד לתאר את מעורבות הסטודנטים בעשייה לשינוי חברתי ולהציע הצעות ארגוניות לקידום הנושא. במהלך מחקר המיפוי איתרנו סוגיות עקרוניות שלא נחקרו והראויות למחקר אקדמי ולדיון בקרב מקבלי ההחלטות במוסדות להשכלה הגבוהה. לפיכך, במקביל להמלצות המופנות לקרנות המעונינות לתרום לקידום הנושא, הקדשנו בדוח פרק להצגת סוגיות שאנחנו מקווים לקיים בהן דיון ומחקר בעתיד. המיפוי הוא ראשוני ואינו כולל את כל המוסדות להשכלה גבוהה. הוא גם אינו עוסק בשאלות המרכזיות של הנגשת ההשכלה הגבוהה לציבור רחב יותר בישראל. המיפוי מציג את העשייה החברתית של סטודנטים על מאפייניה השונים, ומציע הקמת מסגרות ארגוניות שיקדמו את אותן פלח בעשייה שמעודד פעילות סטודנטים, תוך מודעות וניתוח ביקורתי להקשר החברתי של העשייה.

חזון:

אנחנו רואים חשיבות רבה בקידום המחויבות ההדדית בין המערכת להשכלה גבוהה על מוסדותיה, בין הסטודנטים הלומדים בה ובין החברה והקהילה שבהן כולם פועלים. מדובר בתרומה הדדית שבמסגרתה תורם כל גוף לרעהו.

על קיומן של מחויבויות אלה ניתן להסיק הן מן ההיסטוריה והאידיאולוגיות שליוו את עיצוב ההשכלה הגבוהה עוד לפני הקמת מדינת ישראל, והן מקשרי הגומלין הקיימים בין שלושת הגופים הלכה למעשה.

במשך השנים צמחו ניסיונות רבים ומגוונים להפריה הדדית בין כל הגופים למען תרומתם והיתרמותם לטובת הומניזציה של החברה הישראלית. מגוון הפעילויות המתקיימות מושתת על הרעיון כי רק חיבור משמעותי בין השלושה יביא לכך שכל אחד מהם – וכולם יחד – יהוו מערכת שתפעל למען מימושם של ערכים חברתיים חיוניים (כגון מחויבות ושימוש בדעת ובידע), והפעלתם למען המחויבות לצדק חברתי, ולמען מחויבות של עשייה למען אחרון האזרחים בחברה. כוונתנו היא לנתח את ממצאי מיפוי הקיים בדרך שתבטיח, למען העתיד, התמודדות מעמיקה ומשמעותית עם נושא התנדבות הסטודנטים.

ממצאים:

בשנים האחרונות התרבו מאוד יוזמות של סטודנטים למעורבות חברתית. יוזמות אלה הן שונות ומגוונות, וברוב מוסדות ההשכלה הגבוהה נעשים מאמצים רבים לסייע לסטודנטים ולקדם פעילות זאת. במקביל ישנה מחויבות גדלה של מוסדות ההשכלה הגבוהה להקים יחידות למעורבות חברתית ולפתח תכניות וקורסים המקדמים את הפעילות. עם זאת, למרות שפוטנציאל הסטודנטים היכולים לתרום לקהילה הוא אדיר, מתבצעת היום פעילות חברתית באמצעות עשרות גופים קטנים, שלרובם אין ביטחון תקציבי מעבר לשנת פעילות אחת, מה שלא מאפשר, כמובן, תכנון ארוך טווח. כמו כן, הסוגיה של תרומת פעילות סטודנטים לחברה לא נחקרה לעומק, וגם לא נבחנה סוגיית התרומה לסטודנטים עצמם מפעילותם בקהילה.

1. ברוב המוסדות להשכלה גבוהה אין מדיניות כוללת בנושא מחויבות המוסד, הסטודנטים והמרצים לקהילה, אין תוכנית עבודה, אין איגום משאבים, אין תוכנית לטווח ארוך לעידוד מרצים וסטודנטים לעשייה חברתית.
2. למעט מקרים בודדים, נעשית העשייה המגוונת של הסטודנטים בקהילה כמעט במנותק מהידע ומהמחקר האקדמי של מוסדות ההשכלה הגבוהה. הסטודנטים מפעילים עשרות גופים, תנועות ויחידות למעורבות חברתית בעשייה לצמצום פערים ושינוי חברתי. ולמרות שרוב מוסדות ההשכלה הגבוהה מברכים מאוד על הפעילות הזאת, מעט מאוד מרצים מלווים את פעילות הסטודנטים ותומכים בה, מעט מאוד ידע נשמר או מועבר הלאה, ומעט מחקר יישומי עולה מהפעילות.
3. הניתוק מהאקדמיה בולט גם בפעילות פר"ח שמתקיימת עשרות שנים מבלי שאנשי אקדמיה העוסקים בתחום ילוו אקדמית את הפעילות. לא ברור למה פר"ח מקיים מונופול כמעט מושלם בתחום המלגות לסטודנטים הפעילים בקהילה. לא התבצע מחקר מלווה וארוך טווח לבדיקת מידת התרומה של עבודת החונכות לסטודנטים או לתלמידים הנחנכים. בתשובה להערות מבקר המדינה בנושא, החליטה הנהלת פר"ח לקיים מחקר הערכה ורציונאל המחקר, שיבוצע בשנת הלימודים תשס"ו במכללת בית ברל, מצ"ב. (ראו נספח)
4. הידע הנרכש של סטודנטים במהלך הפעילות לא מועבר הלאה, ואין החלפת ידע בין קבוצות שונות. במהלך המיפוי שמענו על קבוצות שונות הפועלות בתחומים דומים באותו איזור גיאוגרפי, מבלי שהאחת יודעת על קיומה של האחרת.
5. הסיכויים של סטודנטים ערבים לקבל מלגה המעודדת מעורבות חברתית הם קטנים. חלק ניכר מהמלגות ניתנות על ידי קרנות חיצוניות המתנות מתן מלגה בשירות צבאי או לאומי. ברוב המוסדות קטן מאוד מספר הסטודנטים הערבים מקבלי מלגות מעורבות חברתית. במקרים מסוימים, כמו למשל במכללת ספיר, נעשה מאמץ מיוחד על ידי הנהלת המכללה לסייע לסטודנטים ערבים.

המלצות:

1. **לעודד מחקר ודיון ציבורי** בנושא מחויבות האקדמיה לצמצום פערים בחברה. בהקשר רחב זה לעורר מודעות בקרב ראשי מוסדות ההשכלה הגבוהה לחשיבות של שילוב קורסים ועשייה של סטודנטים ומרצים לשוויון חברתי.
2. **לתגמל מוסדות להשכלה גבוהה ולעודד את מחויבותם לקהילה.** אחת הדרכים שהציע פרופסור נחמיה לבציון ז"ל, בהיותו יושב ראש ות"ת (ועדה לתיאום ותקצוב), הייתה להוסיף קריטריון שירות לקהילה בתקצוב של המוסדות להשכלה גבוהה על ידי ות"ת, וכך לעודד את מוסדות ההשכלה הגבוהה לקדם את הנושא. ראוי לבחון הצעה זאת, כמו גם הצעות אחרות שיעניקו תמריץ תקציבי למוסדות להשכלה גבוהה שיקדמו את הנושא. ניתן, למשל, להיעזר במודל המוצלח של תקצוב מוסדות להשכלה גבוהה עבור סיוע לסטודנטים

עם לקוויות למידה. יש לקיים את ההחלטה להגדיל את מספר מלגות פרי"ח על פי החלטות הממשלה בדצמבר 1988¹.

3. **לאגם משאבים ברמה המוסדית.** בעידן של קיצוצים תקציביים מחד, ופערים כלכליים וחינוכיים גדלים מאידך, וכשגורב הגופים של הסטודנטים הפעילים אין יכולת תכנונית לטווח ארוך (או קצר), ראוי להקים בכל מוסד להשכלה גבוהה ועדה המורכבת מאנשי סגל, הנהלה וסטודנטים, שתטווה מדיניות, תקצה משאבים, תלווה את ההכשרה ותפתח קורסים שילוו את הפעילות. רצוי לשקול מחדש את המונופול של פרי"ח על המלגות לעשייה חברתית, לבזר חלק מהתקציב ולאפשר למוסדות להשכלה גבוהה להיות יותר מעורבים בנושא. כדאי לנסות לתקצב מוסדות להשכלה גבוהה כדי לעודד מגוון פעילויות וליווי מחקרי ותיאורטי של העשייה.

4. **למנף את הנושא באמצעות פרסום,** קיום כנסים וימי עיון, הצגת אפשרויות של לימוד ועשייה בימים הפתוחים במוסדות להשכלה גבוהה, ובאתרי האינטרנט של כל אוניברסיטה ומכללה.

5. **להקים מסגרות ארגוניות לקידום הנושא ברמה הארצית.** החלופות הארגוניות המובאות מטה מתייחסות לצרכים העיקריים שעלו במהלך המיפוי. הן לא נועדו להחליף את העשייה החשובה שמתקיימת כבר במוסדות להשכלה גבוהה או להתחרות בה, והן אינן אמורות למלא את תפקיד המדינה בתמיכה בנושא באמצעות המועצה להשכלה גבוהה. אלו הצעות להקמת מסגרות ארגוניות שיסייעו לקידום הנושא, והן מובאות כאן כבסיס לדיון. ההצעות עלו בפגישות של צוותי ההיגוי, והן אינן מהוות רשימה סופית או סגורה. כדי שנגדיר לעצמנו באלו יוזמות אנחנו רוצים לתמוך, ניסינו להגדיר קריטריונים שימקדו את עבודתנו ויבחינו בין היוזמות הכלליות החשובות, ובין אלו שאנחנו רואים בהן עניין מיוחד.

קריטריונים:

- ארגונים ותכניות שמשלבים עשייה עם ניתוח ביקורתי של החברה.
- ארגונים ותכניות שמייצרים מסגרות למידה ועשייה משותפות של סטודנטים-אקדמיה-קהילה.
- ארגונים ותכניות שהעשייה בתוכם מעניקה נקודת מבט חברתית חדשה, ומלמדת את הסטודנטים על ההקשרים החברתיים של העשייה.
- ארגונים ותכניות שמייצרים אפשרות של המשך עשייה חברתית כאורח חיים.
- ארגונים ותכניות שמתחייבים לתת ליווי והדרכה לתהליך שהסטודנטים עוברים, ולאפשר למידת עמיתים וחשיבה ביקורתית על חוויית העשייה (העדפה לליווי אקדמי).
- ארגונים ותכניות שמחויבים לערכים אוניברסליים של זכויות אדם.

¹ דו"ח מבקר המדינה, (פורסם במאי 2005), מוסדות להשכלה גבוהה- פרי"ח- פרויקט חונכות. עמ' 274 סעיפים 6-8.

- ארגונים ותכניות שפתוחים להערכה חיצונית ולייעוץ.

צורכי המסגרות הארגוניות:

- א. קידום המחקר בנושא מעורבות סטודנטים ואקדמיה לשוויון חברתי.
- ב. קיום מפגשים קבועים בין אנשים העוסקים בתחום להחלפת ידע, למידת עמיתים, ניתוחי מקרה והתייעצות.
- ג. בניית מאגר מידע ומשאבים, הן וירטואלי והן מאגר מרוכז של ספרים, סרטים, חומר ביבליוגרפי ורשימות מרצים.
- ד. הענקת מלגות לסטודנטים, מענקים למרצים לפיתוח קורסים ומענקים לארגונים המפעילים סטודנטים על פי קריטריונים שיוגדרו על ידינו.
- ה. פיתוח מודלים חדשניים המקדמים את הנושא.
- ו. הכשרת הארגונים שבהם פעילים הסטודנטים.
- ז. הערכת פרויקטים שונים על תרומתם לחברה, לסטודנטים ולמוסדות להשכלה גבוהה.
- ח. ארגון ימי עיון, השתלמויות וכנסים.
- ט. קיום מחקר וסיורי לימוד במדינות אחרות בעולם.

חלופות ארגוניות:

- א. תוקם עמותה חדשה שתעניק מלגות לסטודנטים ולארגונים ולתוכניות שעומדים בקריטריונים שהוגדרו למעלה. העמותה תפעל במקביל לקידום הנושא ברמת המדיניות הכוללת בישראל.
- ב. יוקמו שני גופים נפרדים – למחקר ולתקצוב. הראשון יוקם לצורך מחקר, הערכה והחלפת ידע באחד מהמוסדות להשכלה גבוהה, או במועצה להשכלה גבוהה, או כעמותה עצמאית ונפרדת. הגוף השני יעסוק בתקצוב ויגדיל את מספר המלגות לסטודנטים על ידי גיוס כספים מחו"ל, יעניק מענקי מחקר למרצים ויתמוך תקציבית בעמותות סטודנטים. גוף זה יכול להיות מוקם כעמותה חדשה, או כ"קופת סטודנטים" בקרן החדשה לישראל או בכל קרן אחרת. תיבחר הנהלה ציבורית ל"קופה".

ב. רקע

בשנים האחרונות קמו עשרות קבוצות סטודנטים המתנדבים בשכונות מצוקה ובעיירות פיתוח, ופעילים בארגונים שמטרתם העצמה של קבוצות מוחלשות וחינוך לזכויות אדם. הם פועלים בדרכים שונות ובאזורים שונים, אבל כולם שותפים לתחושה שהחברה הישראלית מקוטבת ומתפוררת בגלל פערים כלכליים-חברתיים גדולים, ושהעשייה לקידום צדק חברתי והתרומה לקהילה היא חלק חשוב מתהליך הלימוד. ביוני 2001, בחסות מרכז מינרבה לזכויות האדם באוניברסיטה העברית בירושלים, הקמנו פורום לחשיבה וללימוד של סטודנטים פעילים, מרצים ואנשי אוניברסיטה וארגונים, הפועלים לשינוי חברתי כדי לאפשר החלפת ידע ושיתוף פעולה. במימון קרן פורד, המעוניינת לתרום לעידוד ולהרחבה של הקשר בין האקדמיה והקהילה, ובתמיכה של קרנות אחרות התורמות לפעילויות סטודנטים ומעוניינות להרחיב את תמיכתן, התחלנו בנובמבר 2004 תהליך של מיפוי פעילות הסטודנטים במטרה לאתר את הצרכים של הקבוצות השונות, לבחון את הדרכים שבהן מעודדים מוסדות ההשכלה הגבוהה את הפעילויות הללו ותומכים בהן, ולהציע מסגרות ארגוניות שיאפשרו שיתוף פעולה וליווי אקדמי לפעילות סטודנטים לשינוי חברתי.

מחקר המיפוי לא יכול להחליף מחקר הערכה מקיף בנושא מעורבות סטודנטים בקהילה, כזה שיבחן את המוטיבציות של הסטודנטים הפעילים, את הדרכים שבהן הם עצמם נתרמים מפעילותם, את השפעת פעילותם על הקהילות שבהן הם פעילים וכן את תמיכת המוסדות להשכלה גבוהה בפעילות הסטודנטים.

בשאלות רבות וחשובות הנוגעות לנושא לא נגענו: הנגשת ההשכלה הגבוהה, הרלבנטיות של המחקר הנעשה באקדמיה לחברה הישראלית, קריטריונים לקידום ולתגמול מרצים והשפעתם על מחויבות לעשייה בקהילה, פתיחת הספריות והקורסים גם לאנשים בקהילה שאינם סטודנטים, תנאי העסקה של עובדי קבלן במוסדות להשכלה גבוהה, תפקיד אנשי אקדמיה בתרומה לשיח ביקורתי, וכן שאלות רבות אחרות הנוגעות ביחסי אקדמיה-קהילה, והמשליכות גם על נושא המיפוי. ההתמקדות שלנו היא באותה עשייה של סטודנטים שאיננה נדרשת כחלק מתוכנית הלימודים. כך למשל לא בחנו את תוכניות ההתמחות השונות בבתי-הספר לעבודה סוציאלית, לחינוך ולפסיכולוגיה, המשלבות התמחות בתחום הלימוד בקהילה. אנחנו מודעים לכך שחלק מהתוכניות האלה חשובות לעשייה החינוכית-חברתית של הסטודנטים הרוכשים ידע ומקצוע, וחלקן (מי יותר ומי פחות) מקנות גם כלים ביקורתיים. אנחנו בחרנו להתמקד באותה פעולה שסטודנטים יוזמים או בוחרים כדי לקדם שינוי חברתי, ובמספר קטן של קורסים אקדמיים שמלווים בעשייה בקהילה וניתנים כלימודי בחירה כחלק מתוכנית הלימודים.

הגופים והתוכניות שמיפנו מופיעים בנספחים שבסוף הדוח, ואנחנו מתנצלים מראש על כך שתוכניות רבות לא נכללו בו. זוהי טיוטה ראשונה שתועבר לתגובות, להשלמות ולהערות, והיא תפורסם רק לאחר שנשלים את איסוף החומר.

ג. מתודולוגיה

המיפוי התבסס על ראיונות עומק, על שאלונים כתובים ועל קבוצות מיקוד של סטודנטים פעילים ושל ארגונים המפעילים סטודנטים פעילים. צוות של חמישה ממפים קיימו 34 ראיונות עומק עם ראשי הגופים שמופקדים על מעורבות חברתית באקדמיה, עם מנהיגי תנועות סטודנטים הפעילות לשינוי חברתי ועם מרצים המקיימים קורסים המלווים פעילות בקהילה. במכללות קטנות, שבהן אין יחידה למעורבות סטודנטים, רואיינו דיקני הסטודנטים או נציגיהם המופקדים על הנושא. כמו כן רואיינו דמויות מפתח נוספות הפועלות בתוך הקמפוסים או בחברה האזרחית.

לראיונות העומק, המאפשרים היכרות עם הנעשה בקמפוסים, יש גם יתרונות נוספים: היכרות עם אנשי מפתח בתחום, יצירת רשתות קשרים עם גורמים נוספים באוניברסיטאות ובחברה האזרחית ואיתור הצרכים והבעיות של כל גוף, אשר רובם הביעו עניין רב ביוזמה, ורצו להיפגש וללמוד עם עמיתים ממכללות ומאוניברסיטאות שונות.

השאלונים נועדו להשלים את הראיונות בנתונים בעלי אופי כמותני ואיכותני, ויתרונם הוא בהצגה עצמית ללא תיווך של כל גוף שבחר לענות על השאלון.

קיימנו 9 קבוצות מיקוד שבהן התבקשו הסטודנטים לספר על פעילותם בקהילה, להציג את הדרכים שבהן פעילות זאת תורמת להם, ולהמליץ על דרכים לקידום פעילות זאת. כמו כן הנחינו קבוצת מיקוד שבה דיברו נציגים של ארגונים בחברה האזרחית המפעילים סטודנטים על תרומת הסטודנטים, על קשיים ועל חזון לעתיד. הנחינו גם קבוצת דיון של סטודנטים המשתתפים בקורס תיאורטי המלווה את הפעילות שלהם בחברה, וקבוצה של סטודנטים שסיימו שנת פעילות בעשייה חינוכית בשכונות מוחלשות. בסך הכול השתתפו בקבוצות המיקוד 23 נציגי ארגונים ו-201 סטודנטים. את תהליך המיפוי – מהגדרת המטרות, דרך הדיון במתודולוגיה ובממצאים ועד כתיבת דוח זה – ליווה צוות היגוי המורכב מאנשי אקדמיה, מרכזי פעילות ומסטודנטים פעילים. רשימת חברי צוות ההיגוי מופיעה בנספח א'. פרופסור יונה רוזנפלד, חתן פרס ישראל בעבודה סוציאלית, היה היועץ האקדמי של התהליך כולו.

אולם טיוטה זו איננה מציירת את התמונה כולה: בשל מגבלות זמן ותקציב ובשל גודלה העצום של המשימה וכוחותינו המוגבלים, וכן משום שהמיפוי נועד לתת תמונה ראשונית, שתסייע לנו לחשוב על הדרכים לקידום הפעילות, ציירנו ביתר פירוט את המעגלים הקרובים לנו:

דני שריא מיפה בעיקר את אזור ירושלים. דני הוא סטודנט לתואר שני בחוג לגיאוגרפיה באוניברסיטה העברית, שמתנדב בקטמונים, הוא היה פעיל ב"מהפך", וכעמית מינרבה לזכויות האדם שוחח עם מאות תושבי שכונות ברחבי הארץ, ושאל אותם על מה הם חולמים ואיך הם רואים שותפות עם סטודנטים. הוא הצליח ליצור היכרות ורישות שמדגישים את התמונה בירושלים. לפיכך מקבלת הפעילות הענפה והמגוונת באוניברסיטה העברית, מהמרשימות שמצאנו, ביטוי מפורט יותר במיפוי.

יעל רוזנפלד, בוגרת בצלאל, הצטרפה לתהליך בשלב מאוחר יותר, ומיפתה בזמן מצומצם את הפעילות באוניברסיטת תל-אביב ובמכללות באזור. עדיין יש פעילות רבה באזור הצפון והמרכז שטרם מצאה את ביטוייה בדוח.

הנא כנאנה מיפתה את פעילותם של הסטודנטים הערבים בישראל. כסטודנטית לביולוגיה וכעמיתת מינרבה לזכויות האדם באוניברסיטה העברית, היא התנדבה בשנה שעברה בעמותת "רבנים לזכויות אדם". למרות שחלקם של הסטודנטים הערבים בפעילות הוא קטן יחסית לחלקם בקרב

הסטודנטים, הנא כנאנה הפגישה סטודנטים הפעילים בתכניות שונות בבאר-שבע ובחיפה, והדוח כולל קולות של סטודנטים ערבים מאוניברסיטאות וממכללות שונות.

בן שוורץ, סטודנט באוניברסיטת בן-גוריון, שמקים עם חבריו קבוצת חינוך בנתיבות, מיפה את הפעילות המרשימה באוניברסיטת בן-גוריון, שזוכה כאן לפירוט רב. הוא פגש עשרות סטודנטים פעילים, ורבים ממנהיגי הארגונים וממנהלי התכניות בדרום נענו לבקשתו ומילאו עבורנו שאלונים. שירי בן יוסף היא סטודנטית לתואר שני באוניברסיטה העברית. היא לומדת סוציולוגיה ארגונית ומתנדבת בהעברת סדנאות של מרכז הסיוע לנפגעות אונס ותקיפה מינית בבתי-ספר בירושלים. היא ריכזה את המיפוי, השאלונים, הראיונות ואותנו כארגון לומד.

פרופסור יונה רוזנפלד, מלווה הלמידה של כולנו, שאל אותנו שאלות, והזכיר לנו את החזון, ואת האנשים המודרים והידע שלהם.

דפנה גולן-עגנון למדה, וזוכה ללמוד, מדי שנה מ-15 עמיתי מינרבה, המתמחים בארגוני זכויות האדם בירושלים, ומ-20 סטודנטיות יהודיות וערביות שמעבירות סדנאות בנושא שוויון ומניעת אלימות בין המינים בבתי-הספר במערב-ירושלים ובמזרחה.

למרות שהמיפוי איננו שלם, הנתונים שאספנו לימדו אותנו רבות על הצרכים, ומהם העלינו מספר הצעות ארגוניות לקידום הנושא.

סקירת ספרות

מחקרים בארצות-הברית מראים כי סטודנטים שהיו פעילים בתקופת לימודיהם, מצליחים יותר הן במשך לימודים והן לאחר סיומם. השתתפות בפעילות חברתית במהלך הלימודים השפיעה חיובית על ההישגים האקדמיים, המנהיגות והביטחון העצמי, והגדילו את הסיכויים לבחירה במקצוע שירות לקהילה בעתיד. ההשפעה הגדולה ביותר הייתה כשהמעורבות החברתית הייתה קשורה בקורס שהסטודנטים למדו. המחקרים הצביעו על חשיבות הדיון הקבוצתי בעשייה החברתית ועל חשיבות המעורבות של המרצים בתהליך². בישראל יש מחקר מועט בנושא, ונעזרנו בעיקר בספרות העוסקת באקדמיה ובסטודנטים הישראלים באופן כללי, בספרות על המגזר השלישי ובספרות על התנדבות.

² A.W. Astin, L.J.Sax: "How Undergraduates Are Affected by Service Participation" in Journal of College Student Development, 1998 V. 39 N.3 see www.campuscompact.org for research on service-learning

ד. מיפוי הפעילות

נוכח צרכיה של החברה הישראלית, המצוקה בפריפריה ובשכונות מצוקה והפערים ההולכים וגדלים בחברה בישראל, נושא מחויבות האקדמיה לשינוי חברתי הוא בעל חשיבות רבה. למרות שפוטנציאל הסטודנטים היכולים לתרום לקהילה הוא אדיר, מתבצעת היום פעילות חברתית באמצעות עשרות גופים קטנים שלרובם אין ביטחון תקציבי מעבר לשנת פעילות אחת, מה שלא מאפשר, כמובן, תכנון ארוך טווח. רוב הגופים האלה גם לא נהנים מהידע האקדמי בנושאי חינוך וחברה, האצור באוניברסיטאות ובמכללות. מעט מאוד קורסים אקדמיים משלבים עשייה חברתית מחוץ לקמפוסים. עם זאת המגוון של הפעילויות, האנרגיה והמחשבה שמקדישים סטודנטים רבים לבניית תוכניות פעילות ראויים להערכה רבה ולעידוד. כדרכו של מיפוי כללי ומהיר, כמו זה שערכנו, ראינו בעיקר את המסגרות הארגוניות הגדולות יותר, ואילו היוזמות המקומיות הקטנות, המגוונות והרבות לא מצאו ביטוי מספיק במיפוי. חלק מיוזמות אלה יגדל לארגונים יותר גדולים המתפקדים לאורך זמן, אחרות ייעלמו מחוסר תקציב או משחיקה של המייסדים, אבל כדאי לבחון דרכים לטפח יוזמות אלה ולשמור על השונות והמגוון בפעילות.

ניתן לאפיין את פעילות הסטודנטים בחברה על פי המודלים הארגוניים הקיימים ותחומי העשייה שלהם:

1. יוזמות סטודנטים

עמותות לשינוי חברתי:

קיימות עמותות שונות של סטודנטים (או כאלה הפועלות בעיקר עם סטודנטים), שפועלות ברמה הארצית או האזורית עם סטודנטים ממוסדות השכלה גבוהה שונים. עמותות אלה, כמו "מהפך", "בלדנה" ו"מעין החינוך הדמוקרטי", מעניקות מלגות ממקורות שונים בחו"ל ובארץ, לרבות מלגות פר"ח. עמותות אלו עוסקות לרוב בפעילות חינוכית בעלת אוריינטציה קהילתית ליצירת שינוי חברתי ולהנגשת זכויות. האוריינטציה של הפעילות היא קבוצתית, ומושם דגש גם על יצירה של קבוצת סטודנטים עמיתים המתיעצים יחד. הסטודנטים עוסקים במגוון רחב יותר של תפקידים וזוכים להכשרה ולליווי על ידי פעילי העמותות או על ידי אנשים מבחוץ, חלקם מורים באקדמיה, הפועלים באופן מזדמן. נוסף על העבודה הקבוצתית, חלק מהפעילות היא בחונכות אישית וקבוצתית לימודית של ילדים ונוער. כאן המטרה היא בעיקר לתת תמריץ לילדים על ידי תגבור מקצועות מפתח (חשבון, אנגלית, עברית) בשאיפה להשיב אותם למסגרת הלימוד הרגילה. חלק מהחניכה מתקיימת בתוך בתי-הספר (התלמיד לומד בנפרד מהכיתה למספר שעות בשבוע) וחלק במרכזי למידה שונים בשעות אחר-הצהריים. קיימות שונות גדולה בדפוסי החונכויות השונות מבחינת טיב העבודה הפדגוגית, החל מעזרה בהכנת שיעורי בית ועד לימוד לפי מודלים מוטיבציוניים וביקורתיים.

עמותות להתנדבות סטודנטים :

בשנים האחרונות הוקמו מספר עמותות, ששמו להן למטרה להגביר את הפעילות ההתנדבותית של הסטודנטים. הן עושות זאת בהכשרה מינימאלית, ומתברות בין צורכי החברה האזרחית ובין יכולות הפעולה של הסטודנטים. עמותות אלה, כמו "ברירה", "רוח חדשה", "קול קורא" ו"נגבה", מדגישות את החשיבות של עשייה שאיננה תמורת מלגה או נקודות זכות, ומאפשרות לסטודנטים מגוון רחב של פעילות גם במספר מצומצם של שעות שבועיות. "ברירה", שהוקמה בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, מציעה מגוון רחב של אפשרויות התנדבות, שחלקן הגדול הוא ייעוץ משפטי בחינם. "רוח חדשה", הפעילה בקמפוסים השונים בירושלים, מציעה לסטודנטים התמחות בעבודה בתוך הממסד. הסטודנטים צוברים ניסיון בעבודה, ובתמורה הם מהווים כוח עזר שתורם את יכולתו המחקרים ומחבר בין הידע האקדמי התיאורטי ובין המציאות הקיימת. "מגמה ירוקה" מתמקדת בעשייה בנושאים של איכות הסביבה בכל הארץ.

עמותות קטנות ומקומיות :

בשנים האחרונות יש עלייה תלולה במספר הקבוצות הקטנות של סטודנטים, המחליטות לפעול בתחום מסוים, מגייסות כספים ויוצרות מסגרות קטנות ועצמאיות שבתוכן הן פועלות. יש עשרות קבוצות הפועלות בתחומים שונים. לדוגמה, בירושלים פועלת "יעלה" – קבוצה של שישה סטודנטים הגרים בקטמונים ופועלים בחינוך בלתי פורמאלי. קבוצה של שבעה סטודנטים הלומדים בתוכנית פכ"מ (פילוסופיה, כלכלה, מדע המדינה) באוניברסיטה העברית, מתנדבים במתן ייעוץ כלכלי ב"חנות הזכויות" של עמותת "סינגור קהילתי". קבוצה של סטודנטים מאוניברסיטת בן-גוריון מקימה גרעין חינוכי בדירות פתוחות בנתיבות. פרט לתחום החינוך, פעילים הסטודנטים גם בחלוקת מזון וביגוד לנוזקים, במסגרת עמותות כמו "לתת" ו"שכן טוב", וכן בעזרה בבתי-חולים, החל מסיעוד וכלה בבידור ילדים. (לפרטים ראו נספח א)

2. יחידות למעורבות חברתית

במרבית האוניברסיטאות ובחלק מהמכללות ישנה יחידה למעורבות סטודנטים או למעורבות חברתית, שכפופה לרוב לדיקן הסטודנטים. במקומות שבהם אין יחידה כזו, נושא המעורבות מופקד בידי של דיקן הסטודנטים (ישירות או על ידי ממונה מטעמו).

יחידות אלו מפעילות מספר מגוון של תכניות בעלות שונות גבוהה; חלקן מופעלות בתוך הקמפוסים וחלקן מחוץ להם. יחידות שונות נותנות דגשים שונים לפי המדיניות של העומד בראשן. היחידות מציעות תכניות שונות עם הכשרה: החל ממספר מפגשים ועד מפגש אחת לשבועיים. ההכשרה היא לא אקדמית באופייה וניתנת על ידי אנשי היחידה או על ידי סטודנטים-רכזים. מרצים מהאוניברסיטה או מחוצה לה נותנים הרצאות אורח לפי הצרכים. ביחידות אלו הסטודנטים פועלים על בסיס מלגות. ניכר שהרבה מהתכניות הן תכניות מנהיגות. חלקן רב-שנתיות, לעתים (באוניברסיטת חיפה) מתחילת שנה ראשונה עד סיום תואר ראשון ושני. במרבית היחידות קיימת העדפה של סטודנטים נזקקים כלכלית, באוניברסיטת בר אילן ההעדפה היא לפי ציונים.

ביחידות שפועלות באוניברסיטאות ישנם רכזים שונים לתכניות. היחס בין מספר הרכזים לסטודנטים תלוי בסוג התכניות המופעלות על ידי היחידה. בחלק מהיחידות (לדוגמה, באוניברסיטה העברית) מתקיים ליווי דו-שבועי, הדרכה רציפה של הרכזים ואפשרות למשוב ולדיון קבוצתי וביקורתי בעשייה. ביחידות אחרות למעורבות חברתית (למשל במכללת ספיר), הסטודנטים לא מקבלים כל ליווי אלא נשלחים לארגונים שונים האמורים להכשיר אותם. בחלק מהיחידות

הרכזים מגיעים מבחוץ – על פי תכניות שפועלות (למשל רכז של תכנית מפעל הפיס, שמפעילה סטודנטים, שייך לרשות המקומית).

סוג התכניות שניתן למצוא ביחידות המעורבות: תכניות מנהיגות, פעילות במסגרת ארגוני זכויות, הנגשת מתקני האוניברסיטה/מכללה לטובת הציבור מחוץ לאקדמיה, על ידי הדרכת סטודנטים, דירות פתוחות או דיור עם אסיר בשיקום. מרבית היחידות כוללות פרויקטים של חניכת סטודנטים אחרים – סטודנטים עיוורים, סטודנטים עם לקויות למידה או סטודנטים מתקשים. מימון: המלגות מגיעות מפר"ח, קרן גרוס לחיילים משוחררים, קרנות של הסוכנות היהודית וקרנות אחרות על פי סוג הפעילות ומקומה. לעתים המלגות הן מלגות קיום שניתנות לסטודנטים על פי מדד סוציו-אקונומי והן מותנות בעשייה חברתית (דבר הנובע גם כתוצאה מכפיפות של יחידות אלו לדיקן הסטודנטים). (לפרטים ראו נספח ב)

3. ליווי אקדמי לעשייה של סטודנטים בקהילה

קורסי בחירה המלווים עשייה:

במספר אוניברסיטאות ומכללות קיימים קורסים שבהם התכנים מועברים על ידי מורים מהאקדמיה, והפעילות נעשית מחוץ לאקדמיה. הקורסים מקנים לסטודנטים כלים תיאורטיים ויכולת ביקורת של הפעילות שלהם בקהילה, ומנתחים את הידע הנרכש בשדה העשייה. רוב הקורסים האלה עוסקים בנושאים הקשורים בזכויות אדם. קורס בנושא זכויות חברתיות במכללת ספיר מאפשר לסטודנטים עבודה בארגוני זכויות בדרום. תכנית עמיתי מינרבה לזכויות האדם מאפשרת לסטודנטים מצטיינים מכל החוגים באוניברסיטה העברית לתרום 10 שעות שבועיות בארגון זכויות אדם, ולשלב את העשייה בלימוד תיאורטי של הנושא. בקורסים בנושא שוויון בין המינים ומניעת אלימות באוניברסיטת תל-אביב ובאוניברסיטה העברית רוכשים סטודנטים ידע אקדמי ומעבירים סדנאות בנושא שוויון בין המינים ומניעת אלימות בחטיבות ביניים ובבתי-ספר תיכוניים. הקליניקות המשפטיות ברוב בתי-הספר למשפטים בארץ מאפשרות לסטודנטים התנסות בסיוע משפטי ליחידים ולקבוצות מוחלשות, בד בבד עם חינוך הסטודנטים לאחריות חברתית כחלק מהמקצוענות המשפטית.

בחלק מהקורסים הללו, לצד ההכרה בנקודות זכות, מוענקת גם מלגה. הביקוש לקורסים האלה הוא גדול בהרבה מן ההיצע. (לפרוט הקורסים ראו נספח ג)

התמחות:

בחלק ממסלולי הלימוד (בעיקר בעבודה סוציאלית ובחינוך) נדרשים הסטודנטים, כחלק מההכשרה, לעבוד במקום מוכר על ידי המסלול, כהתמחות. הפרקטיקום מהווה חובה לתואר והוא מלווה על ידי המורים של המוסד האקדמי. חלק מהעבודות המוכרות הן ממסדיות (בתי-חולים ובתי-ספר למשל), וחלקן מתאפיינן בפעילות בגופים בחברה האזרחית. במכללות להכשרת מורים יש היום ניסיונות חדשניים לשלב בפרקטיקום מסלולים ניסיוניים שבהם יש לימוד של ההקשרים החברתיים, התנסות בארגונים בחברה האזרחית ולא רק בבתי-ספר או בגנים. ההערכה המקצועית של התכנית הניסיונית של המסלול לפדגוגיה ביקורתית בסמינר הקיבוצים מצביעה על הצלחה רבה של מסלול חדשני זה ביצירת תחושת סיפוק ולימוד בקרב הסטודנטים.

לאחרונה ניתן למצוא גם מסלולי פרקטיקום שהם רשות באוניברסיטה העברית. פעילות זאת היא יוזמה של "רוח חדשה", שבה לוקחים חלק סטודנטים מלימודים עירוניים, מדע המדינה ויחסים בינלאומיים במסגרת משרדי הממשלה, העירייה וגורמים פרטיים (קרנות הון סיכון למשל) – התכנית מוגדרת כפרקטיקום, למרות שלמעשה היא מהווה הכרה של 2 נקודות זכות ללא פיקוח אמיתי של אנשי האקדמיה, אשר נמצאים, לכל היותר, בקשר עם אנשי קשר שונים במקומות העבודה הללו.

נקודות זכות אקדמיות עבור פעילות חברתית:

בחלק מהמכללות והאוניברסיטאות הוחל במתן 2 נקודות זכות עבור פעילות חברתית (רשות). זוהי גישה חדשה, שמקדמת המועצה להשכלה גבוהה. באוניברסיטת חיפה קיימת ועדה שדנה בנושא ומחליטה באילו גופים יכולים הסטודנטים להתנדב. עד כה בחר באפשרות זאת מיעוט של סטודנטים (כ-160 סטודנטים בשנה). במכללת עמק יזרעאל, מי שמופקד על אישור הנקודות הוא ראש החוג ודיקן הסטודנטים, ועל הסטודנטים חלה חובת הגשת עבודה כתובה בנושא. במרבית המקומות החל מתן הנקודות רק משנת הלימודים הנוכחית, או שהוא יוכר החל משנת הלימודים הבאה.

פרויקטי גמר:

פרויקט הגמר הוא הפרויקט החשוב ביותר של תלמידים במגמות לאמנות, עיצוב, קולנוע וכדומה. בבתי-ספר מסוימים (מכללת הדסה, למשל) מעודדים את התלמידים להתמקד בעבודה עם תועלת חברתית או מעורבות חברתית, כמו למשל עיצוב מכשיר שמיעה לחירשים בעיצוב תעשייתי, עבודת גמר המבוססת על עבודות של נשים מוכות וכו'. לצערנו, טרם מיפינו את בתי-הספר הגבוהים לאומנויות.

4. הנגשת ידע אקדמי לקהילה

מכללה או אוניברסיטה מאמצת שכונה:

עמותת "גם אני אהיה סטודנט" בשיתוף עם סטודנטים מהמכללה האקדמית של תל-אביב-יפו, מקיימים פעילות חינוכית וחברתית במרכזים הבאים: תל-כביר, יפו, יהוד, שכונת שפירא בהרצליה, נס ציונה, קצרין ותל-מונד.

הפרויקט הוא רב-שנתי, והילדים מצטרפים אליו מכיתה ב' וממשיכים בו עד כיתה י"ב. הילדים הם תלמידים מצטיינים משכונות מצוקה, המגיעים לפרויקט ל-4 שעות, 4 פעמים בשבוע, כולל רוב חופשת הקיץ. הפעילות כוללת 50 אחוז לימודים (שיעורי בית ולימוד פרונטלי) ו-50 אחוז פעילות תרבות.

הפרויקט רואה עצמו כמנוף לפעילות קהילתית, ותומך בפעילות כמו רענון סניף הצופים או תמיכה ביוזמה של אנשים בקהילה למצעד לפידיים. גם התלמידים צריכים להתנדב בקהילה שעה בשבוע.

מחלקה ומרכז אקדמי מאמצים בית-ספר:

באוניברסיטת בן-גוריון החל השנה פיילוט המחלקה לפוליטיקה וממשל, אשר העבירה קורס, שבמסגרתו הגיעו מרצים מהמחלקה לתיכון מקיף ח' בבאר-שבע, והרצו מדי חודש, במשך שנה, על נושאים מתחומם. הסטודנטים אשר נבחרו להשתתף בקורס תגברו את התלמידים בשיעוריהם, לוו על-ידי מנחה הקורס וקיבלו מטלות קריאה אקדמיות הרלוונטיות לפעילותם. השאיפה היא ללמוד את לקחי השנה הנוכחית ולתקנם כך שלבסוף יגובש מודל שמחלקות בכל הארץ יוכלו לאמץ, שבו הסטודנטים והמרצים יעבירו בבית-הספר תוכן הקשור לתחום המחלקה. במסגרת מרכז גילה

לחינוך אזרחי ודמוקרטיה באוניברסיטה העברית, מאומצים ארבעה בתי-ספר בקרית גת, שבהם מופעלות תכניות שונות בלימוד אזרחות ודמוקרטיה, במטרה להעמיק את התודעה האזרחית של התלמידים ושל הקהילה.

העמדת הידע האקדמי והמתקנים האקדמיים לרשות הקהילה:

באוניברסיטאות נעשית פעילות מגוונת ביותר בשיתוף סטודנטים כמדריכים בתשלום, הכוללת בין השאר את חשיפת האקדמיה לתיכונים וליוויים על ידי סטודנטים (להב"ה באוניברסיטה העברית), נוער שוחר מדע, פרויקט הנגישות להשכלה גבוהה בדרום וכדומה. מוסדות לימוד מסוימים מאפשרים לתלמידים מאוכלוסיות מודרות לבקר באקדמיה ולהיחשף לאפשרויות הלימוד בה. בחלק מהתכניות יכולים תלמידי תיכון להשתתף בקורסים ולצבור נקודות זכות אקדמיות. הלימודים נעשים בכיתות רגילות עם סטודנט חונך מאותה הכיתה. בתכניות אחרות מגיעים התלמידים לאקדמיה לצורך הכנה לבגרויות. **(לפרטים ראו נספח ד)**

5. פר"ח

פר"ח הוא הגוף הגדול ביותר שמפעיל סטודנטים, והוא מעניק מלגות לכ-29,000 סטודנטים בשנה. זהו ארגון ארצי עם מרכזים אזוריים שממומן על ידי המועצה להשכלה גבוהה ומשרד החינוך בתקציב שנתי של למעלה מ-140 מיליון ₪ בשנה. מרבית הפעילות של פר"ח (כ-80%) היא בחונכות ילדים ברמה האישית, שבה סטודנט חונך ילד ארבע שעות בשבוע.

ניכר שיש הבדלים בין מרכזי פר"ח השונים בארץ וטיב הקשרים שלהם עם גורמים שונים בכל אזור. פר"ח מהווה גורם מממן לפעילויות שונות (דרך יחידות המעורבות או דרך עמותות שונות שפועלות עם ילדים ונוער), אולם לא ברורים הקריטריונים לפתיחת תכניות אלה. כמו כן לא ברור מדוע הוחלט להקדיש את רוב מלגות הסטודנטים בישראל לחונכות, למה נבחר טווח הגילאים המסוים, מהן ההנחות החינוכיות וכיצד נבדקו. בחלק מהמכללות והאוניברסיטאות נפגשנו עם אנשי פר"ח, והם מילאו עבורנו שאלונים המתארים את הפעילות. השאלון שמילא עמוס כרמלי, מנכ"ל פר"ח, **מצ"ב בנספח ה**. אנחנו מקווים שבעתיד נוכל ללמוד ממחקר והערכה של פר"ח.

ה. סוגיות לדיון ומחקר

ניסינו להציג את הסוגיות העיקריות שעלו בראיונות, בקבוצות הדיון של הסטודנטים ובשאלונים שמולאו על ידי סטודנטים ועל ידי רכזי פר"ח, מנהלי יחידות למעורבות חברתית ומנהיגי תנועות סטודנטים הפעילים בקהילה. אנחנו לא מציעים תשובות, אלא הצעות לדיון ומחקר בנושאים אלה.

1. פעילות סטודנטים בקהילה – לשם מה?

בשנים האחרונות התחילו אנשי עסקים וחברות עסקיות לקדם מעורבות של עובדיהם בקהילה. העיתונות מדווחת חדשות לבקרים על עובדי בנקים או חברות הייטק שצובעים גני ילדים או אוספים ממסעדות שאריות אוכל לנוקמים. חברות אופנה מאמצות פנימיות של נערות חוסות, ומנהלי חברות משקיעים מזמנם הפנוי בטיפוח יוזמות חינוכיות בשכונות מודרות. כמו בעולם העסקים, גם במוסדות להשכלה גבוהה צומחות בשנים האחרונות עשרות יוזמות ברוכות של סטודנטים לתרום לקהילה. "רוח חדשה" מעודדת סטודנטים לצאת בימי שישי, לצבוע בתים של קשישים או לנקות ולהקים גינות ברחבי ירושלים. ארגון "ברירה", שהוקם בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית ומפעיל היום מאות סטודנטים מתנדבים גם מפקולטות אחרות, מעודד איסוף צעצועים וספרים לילדים בהוסטלים, שיפוץ מעונות עולים וקבלות פנים לעולים חדשים המגיעים לישראל. שתי התנועות, כמו עשרות תנועות סטודנטים אחרות, גם מעודדות התנדבות ארוכת טווח, אבל היעד אינו עשייה לשוויון או לצדק חברתי מתוך מודעות ביקורתית לתפקיד המדינה בהרחבת הפערים. ההתגייסות החדשה והחשובה הזאת, מתווספת לעשייה של עשרות שנים של חונכות פר"ח, שכמו שמרמז שמה, מקשטת את חייהם של ילדים ומסייעת להם, אבל לא מאתגרת מספיק את המערכת החינוכית שמרחיבה את הפערים, לא מעודדת שאלות ביקורתיות של סטודנטים, כמו מדוע בתי הספר אינם מתמודדים עם הקשיים? מדוע בשכונות מוחלשות אין מרכזי תרבות או מתנ"סים? מדוע סטודנטים נותנים שירותים שהמדינה אמורה לספק?

מהי תכלית פעילות הסטודנטים? האם הפעילות אמורה להתקיים כדי להביא לשינוי מהותי לטווח ארוך של שוויון בחברה? או שראוי לעודד התנדבות לסיוע ולצדקה? איך מעודדים מודעות ביקורתית ובחינת ההקשרים החברתיים של העשייה? איך מעודדים עשייה לצדק ולא רק עשיית צדקה? כיצד ניתן לעודד סטודנטים לחונכות או לעשייה אחרת המשמעותית לקהילה, יחד עם שאילת שאלות על הגורמים לאי השוויון בחברה? שאלות אלה נשאלו בדרכים שונות על ידי סטודנטים פעילים בכל הארץ. את דבריהם בסוגיה זאת חילקנו כאן לשלוש שאלות מרכזיות: מהי תרומת הפעילות לסטודנטים? כיצד תורמת הפעילות לקהילה? ומהי תרומת הפעילות למוסדות להשכלה גבוהה?

מהי התרומה לסטודנטים?

בקבוצות המיקוד שערכנו עם סטודנטים פעילים ברחבי הארץ, דיברו רבים על כך שהם נתרמים לא פחות משהם תורמים.

רבים מהסטודנטים סיפרו על תחושת סיפוק, על התודעות לעולמות שלא הכירו, על הבנה טובה יותר של החברה הישראלית ועל רכישת כלים לעתיד. סטודנטים שתחומם האקדמי קשור לעשייה, סיפרו כי המונחים שהם לומדים לובשים ביטוי ממשי, ושהם מבינים טוב יותר את ההקשרים החברתיים של העשייה שלהם. הסטודנטים שפעלו במסגרות קבוצתיות סיפרו על חשיבות הקבוצה של העמיתים, על חוויית לימוד משותפת ועל אפשרות ליצור קשרים חברתיים עם סטודנטים מחוגים שונים ועם אנשים בקהילה שאיתם התיידדו במסגרת הפעילות.

נדאא, אוניברסיטת חיפה: התועלת של ההתנדבות היא דו-סטריית, אנחנו נותנים לחברה ובו-זמנית לעצמנו. המודעות שלנו יותר גבוהה, אנו רוכשים ניסיון חשוב, וכמובן שהפעילות שלנו חשובה לחברה.

רונו, מכללת צפת, מנהל צוות בפר"ח: אני עובד עם אזורים שלא רחוקים מהמושבה כנרת ולא הייתי בהם בחיי, ואני מוצא את הקשר הזה כמשהו שפותח לך תפיסה אחרת, נותן לך אפשרות לראות את הדברים אחרת. החוויה הזאת להבין את המקום, להכיר את בני הנוער שחיים סביבך ... ואז אתה מבין שאתה חי במדינה קצת אחרת, לא איזה מקום שלא מוכר. אני הולך בטבריה אז מכירים אותי מנהלים ואנשים וילדים, זאת אומרת, לעומת איזה נתק שקיים הרבה פעמים בין המושבות והקיבוצים לטבריה... באמת אני חושב שמעורבות חברתית זה דבר שמשפיע על בן אדם ברובד האישי.

מירי, חונכת בפר"ח, ירושלים: השאלות שמעסיקות אותי בהתנדבות הם האם נוח לה איתי? מהו הגבול של החברות שלנו? האם זו באמת חברות? על מה מתאים שנדבר ומה לא? האם אני יכולה לשמש לה דוגמה אישית ובאיזו זכות אני מתיימרת לחשוב שאני משמשת דוגמה אישית? האם זו יכולה להיות חברות שוות ערך? אני מתחילה לחשוב שכן, כי יש המון דברים שהיא מלמדת אותי. היא גורמת לי להסתכל עליה ולדבר איתה כמו בן אדם ולא כמו ילדה אתיופית בת ארבע עשרה שאני "חונכת" (חונכת לקראת מה בדיוק?). למדתי ממנה שכסף ודברים חומריים לא תמיד משנים, שצריך להיות גאה במי שאתה ושלם עם עצמך, ושכל אחד זקוק לזה שיקשיבו לו.

מחקרים שנעשו בארצות-הברית על סטודנטים שהיו מעורבים בתקופת לימודיהם בעשייה חברתית, מראים כי הם מצליחים יותר בלימודים, הם בעלי ביטחון עצמי רב יותר, ומשתלבים יותר בעבודה בקהילה עם סיום לימודיהם. בארצות-הברית יש בכל האוניברסיטאות היוקרתיות יתרון גדול לסטודנטים שהיו פעילים בקהילה בקבלה לתארים מתקדמים. בהארוורד שני שלישים מהסטודנטים לתואר ראשון מתנדבים בקהילה. עשייה בקהילה כל-כך משמעותית בקורות החיים של צעירים אמריקנים, שבתי ספר תיכוניים מקיימים תכניות רבות המאפשרות התנדבות והמשווקות גם ככאלה המעלות את הסיכויים להתקבל לאוניברסיטה יוקרתית. בכל האוניברסיטאות קיים מרכז המאפשר התנדבות או מעורבות של סטודנטים בקהילה. לדוגמה,

אוניברסיטת רייס שבטקסס, אוניברסיטה קטנה עם כ-3000 סטודנטים, מפעילה 25 תוכניות התנדבות בקהילה עם או בלי מלגה. ברייס, כמו באוניברסיטאות פרטיות אחרות, לעתים הסטודנטים משלמים כדי לצאת למסעות התנדבות בחופשות שלהם, כמו מסע של שבועיים לבניית בתים למחוסרי דיור בווינגטון, במקסיקו או בגואטמלה.

בארץ לא התקיימו מחקרי הערכה של מעורבות סטודנטים בקהילה, פרט למספר מצומצם של תכניות אקדמיות המשלבות ידע תיאורטי, הדרכה ועשייה. מחקר ההערכה השלם היחיד שמצאנו בנושא התבצע במכללת סמינר הקיבוצים ובחן תכנית ייחודית שהופעלה בשנת תשס"ג על ידי חגיית גור זיו, אשר הנחתה קבוצה של 15 סטודנטיות בשנה ג' מן המסלול לגיל הרך בגישה של הפדגוגיה הביקורתית.³ הסטודנטיות העידו כי ההתנסות המעשית בארגונים חברתיים בשילוב תיאוריה של פדגוגיה ביקורתית תרמו רבות להכשרתן כמורות.

"מן הממצאים עולה כי כל הסטודנטיות המשתתפות מעידות על שינוי אישי שחל בהן בעקבות ההשתתפות בתכנית. השינוי בא לידי ביטוי בעיקר בשינוי בגישה ובהסתכלות על אוכלוסיות מוחלשות וילדים הבאים מרקע טעון טיפוח. הסטודנטיות העידו על רגישות רבה יותר לקשיי הילדים ואמונה חזקה יותר ביכולתם. עוד העידו הסטודנטיות על שינוי בביטחון העצמי ובתפיסתן את עצמן כנשים וכמורות, על ביקורתיות רבה יותר כלפי נושאים שונים ואי קבלת דברים כמובנים מאליהם."⁴

מהי התרומה לקהילה?

דורית פרטובי, דיקנית הסטודנטים במכללה האקדמית צפת: היום, יותר מתמיד, יש פנייה עצמאית של גופים שונים (בתי-חולים, עמותות סיוע, ארגונים חברתיים) למציאת פעילים ומתנדבים משורות הסטודנטים במכללה; היום יותר מתמיד המשאב האנושי האיכותי הזה, שנקרא סטודנט, נתגלה כמחולל שינויים בכל רמות העשייה החברתית, ולצד תרומתו כסטודנט מתנדב או פועל, אנו כאן בפריפריה מקווים שאותם סטודנטים יבחרו להישאר בצפון ולהעצים את האזור הזה, שבו אנו חיים, בכל התחומים.

אודליה, מכללת ספיר: אני נותנת שיעורי עזר באנגלית במועדון לנוער לעולי אתיופיה, בשביל העתיד, ומתנדבת ב"קמחא דה פסחא" בשביל ההווה.

כיצד מחליטים היכן לפעול? מי מחליט? איזה מיפוי צרכים נעשה? האם הפעילות של סטודנטים אמורה להוות מענה לצורכי הקהילה? כיצד בוחנים מהם הצרכים והאם הפעילות עונה עליהם? כיצד בוחנים את תרומת העשייה לטווח ארוך?

³ אירית לוי-פלדמן וגילה זליקוביץ, "שילוב פדגוגיה ביקורתית בהכשרת מורים במכללת סמינר הקיבוצים--דו"ח הערכה" 2004

⁴ שם. מחקר הערכה נוסף מתבצע בימים אלה על ידי סטודנטים במכון לקרימינולוגיה באוניברסיטה העברית בהדרכת פרופסור דוד וייסבורד וד"ר מימי אינשטדט. המחקר מעריך את תרומת הלימוד וההשתתפות בקליניקה המשפטית לבני נוער באוניברסיטה העברית.

השאלות הללו רלוונטיות לכל אחת מהפעילויות שמייפנו, וסטודנטים רבים שראינו סבורים שלא נעשה מיפוי ראוי של צורכי הקהילה לפני שנבנתה המסגרת לעשייה סטודנטית.

נטלי, מכללת ספיר: חסר מיפוי של הצרכים האמיתיים לכל קהילה, כי התחושה שאני קיבלתי היא שיש מקום שיש בו המון מתנדבים, ויש מקומות שממש אין בכלל. למשל, יש איזה ילד שלא קיבל מאז שהוא היה קטן את מה שהוא היה צריך לקבל, כי לא היה תקציב להושיב איתו מישהי. אם היה איזה סטודנט או סטודנטית שיושבים איתו צמוד, הוא לא היה מגיע היום לכיתה א' ועומד בפני הכרזה כילד מפגר, כשלא הייתה שום סיבה שהוא יהיה מפגר. הכול מחוסר תקציב.

נוסף על מיפוי הצרכים בקהילה, יש לבחון האם האקדמיה והסטודנטים נענים לצרכים אלו ובאיזה אופן. לדוגמה, בפקולטות למשפטים מתקיימות תכניות קליניות שמיועדות (לפי אוניברסיטת תל-אביב) "לפתח בקרב הסטודנטים רגישות לתופעות של אי צדק חברתי ומשפטי, ולהגביר את מחויבותם להשתמש במשפט על מנת להיטיב את מצבן של אוכלוסיות מוחלשות, הן במהלך לימודי המשפטים והן לאחר הצטרפותם אל ציבור עורכי הדין בישראל".

בהיותן חלק מתכנית הבחירה בלימודי המשפטים, נועדו הקליניקות בראש וראשונה לחינוך הסטודנטים. לפיכך ההחלטות באילו תחומים לפעול, כמה תיקים לקחת, מה להטיל על הסטודנטים – כולן מונעות קודם כול מצורכי הסטודנטים ורק אחר כך מצורכי הקהילה. המתח בין סוגי הצרכים השונים קיים בכל הקליניקות, ומוסדות שונים עושים בחירות שונות.

ענת בן דור, מנהלת "המשפט בשירות הקהילה – מרכז משאבים" ומרכזת הקליניקה לפליטים באוניברסיטת תל-אביב: האם אני רוצה שסטודנטים ישבו יום יום בהוצאה לפועל, יסייעו במילוי טפסים, ירגישו את השחיקה בעבודה היומיומית החוזרת על עצמה, או שאני רוצה לגוון להם את התיקים, שהם ירגישו את המורכבות? אנחנו משתדלים שהסטודנטים ילוו את התיק מההתחלה, מהפגישה והריאיון הראשון עם הלקוח, דרך כתיבת המכתבים, משרד הפנים, ועד סוף ההליך המשפטי. הצרכים הם כל-כך גדולים, שכל דבר שהקליניקה תסכים לעשות זה רווח לפליטים. במקרים נדירים, כשיש צורך דחוף, אני עובדת על התיק לבד, ואז אני מרגישה שנכשלת".

סטודנטים רבים חונכי פר"ח סיפרו לנו על חוויית ההתנדבות שלהם. הם נשאלו כיצד מגדירים הצלחה, מהן המטרות ומהי התרומה שלהם לקהילה?

דורון, האוניברסיטה העברית, חונך בפר"ח: אני חונך ילד בכיתה ה'... בתחילת השנה הוא היה מאוד מאוד מסוגר ושתקן ומתכנס בעצמו, וגם בפעילות הקבוצתית הוא היה יחסית יותר בצד ופחות עם החברה, ואני חושב שעכשיו הוא הגיע למצב הרבה יותר חברותי, וגם בחונכויות בינינו הוא מדבר המון, והוא שואל והוא מתעניין. היה פשוט נורא כיף לראות אותו פעם כשהלכנו למוזיאון, כל הזמן הוא דיבר ודיבר ונורא התלהב מהפסלים. בתחילת השנה בכלל לא יכולתי לחשוב על מצב שהוא יגיד יותר משלוש מילים.

אמנה, אוניברסיטת חיפה: בראיונות של פר"ח לא בודקים עד כמה אתה מוכן לתת אלא עד כמה אתה יכול להחזיק מעמד ולתפקד במצבים מסוימים. המטרה של פר"ח היא לא שיעני חברתי.

שרית, מכללת צפת: חונכת שאני חונכתי אותה בפר"ח, נכנסה למשפחה שהילדה בכיתה ט' (אצל חב"ד הפר"ח גם נכנס לחטיבת ביניים). היא מגיעה לבית והיא רואה שבבית אין מים למשפחה, והילדה מספרת לה שיש חוב של 16 אלף שקל לעירייה, והעירייה החליטה לנתק את המים, וזו משפחה מרובת ילדים.

החונכת הזאת חזרה למכללה שלה ועשתה מגבית בין כל החברות, והיא אספה 800 שקל בסך הכול, אבל המעשה שהיא עשתה חולל פלאים גם אצלי. אני הייתי בהלם מהסיפור הזה, והיא גם דיברה עם איש מאוד רציני בחב"ד, שילך לדבר עם ראש מחלקת המים כאן. הם הורידו להם את החוב, והחזירו להם את המים. אני חושבת שהסטודנטים של פר"ח, בשונה מהסטודנטים האחרים, נכנסים לבתים, יודעים מה קורה בתוך הבית, יודעים מה עובר על הילד, מבינים למה הוא עצוב, למה הוא שמח, יודעים ממה זה נובע ויכולים לעזור. אני חושבת שאם חס וחלילה היא לא הייתה מגיעה לבית הזה, אז אני לא יודעת באיזה מצב הם היו.

אימאן, אוניברסיטת חיפה: הייתי רכזת פר"ח בחליסה, אך בשלב מסוים כבר לא יכולתי להמשיך. ראש הצוות הייתה מבקשת ממני לבחור את הטובים בבית-הספר שיהיו חניכים בפר"ח. ואני שאלתי את עצמי איזה מין שינוי אני יכולה לעשות עם ילדים טובים בלהגיד להם שוב ושוב "בראבו". כך פר"ח היה יותר מוצלח בעיני ההנהלה שלו, אך לשכונת מצוקה כמו חליסה הוא לא עזר בכלום. ההרגשה שהפעילות לא הביאה לעשייה ולשינוי גרמה לי לעזוב את פר"ח ולהשקיע את השעות דווקא בעבודה.

אני מתנדבת במקום שבו אני נותנת עזרה נפשית לאנשים. כל פעם שאני שם, אני מרגישה בצורך העז של האנשים לעזרה, וזה דוחף אותי להמשיך ולתת מהזמן שלי בלי חשבון. החברה שלנו צמאה לעזרה בגלל הרבה מצוקות.

מיס, בר אילן: הייתי חונכת בפר"ח במנהלת תל-אביב, והבנתי עד כמה החונכים משקרים לעצמם ולחניך ובסוף מקבלים מלגה. זה לא בגלל שכל הסטודנטים רוצים להבריז ואין להם מחויבות, אלא בגלל שאין פיקוח כבר הרבה שנים, ופר"ח עדיין קיים! עכשיו, אחרי שעזבתי את פר"ח ואני מתנדבת בארגון שאני רוצה להיות בו, אני מתנדבת עם שלמות בתוכי ללא שום חוזה בכתב, אלא רק חוזה עם עצמי.

בפר"ח קיימת מדיניות, שלפיה ילד שנחנך בשנה מסוימת על ידי סטודנטית, לא ייחנך למשך שנה נוספת על-ידיה. הדבר נובע מתוך החשש ליצירת קשר רגשי חזק מדי בין הסטודנטית לילד, אולם מנגד הוא מעמיד את הילדים והסטודנטים בפני דילמה קשה. האם האחריות על מצבו של הילד פגה כשמסתיימת המלגה? אם הסטודנט אמור לשמש חונך, איזו תחושה נוצרת על ידי הילד שמפתח קשר, שגם אם הוא עולה יפה, נחתך בסופו של דבר? אנשי פר"ח מפעילים מחשבה רבה בנושא הפרידה על מנת שתעבור בצורה חלקה ועם כמה שפחות מכאובים מיותרים לשני הצדדים, אולם המדיניות הזו מעלה שאלות קשות בדבר האותנטיות של הקשר מלכתחילה, ומידת המחויבות החברתית למצבו. עם הביקורת שנשמעת מחלק מהסטודנטים, חונכים רבים אחרים בפר"ח מספרים על חוויית עשייה משמעותית והרגשה שהעשייה תורמת לילדים שאותם הם חונכים.

סטודנטים הפעילים בקהילה בתחומי העניין האישיים שלהם, או בתחומי הלימוד, חשבו שהתרומה שלהם משמעותית ביותר, כשהם אלה שבחרים את תחום הפעילות והאזור שבו היא נעשית. חלק מהסטודנטים הערבים החונכים בפר"ח סיפרו כי לא התאפשר להם לפעול בקהילה שלהם וכי הם הרגישו שיש עליהם מגבלות שאינן קיימות על סטודנטים יהודים. רבים מן הסטודנטים סיפרו כי התחילו בעשייה בקהילה בגלל המלגה, אולם בעקבות שנת החונכות בפר"ח נשאר מחויבים לעשייה חברתית.

ח'אלד, מכללת ספיר: התחתנתי צעיר, ובגיל 29 הייתי כבר עם 3 ילדים. הייתי בוגר כיתה ט'. יום אחד החלטתי שאני רוצה ללמוד, עשיתי את הבגרויות, ובגיל 33 התחלתי ללמוד בספיר. זו ההצלחה הכי גדולה בחיי. הבת שלי היא המצטיינת של השכבה ואני גאה בה מאוד. אני חייב להודות שהייתי פעיל בגלל המלגה. אני מודע שהרבה מאיתנו מצטרפים לארגון כזה או אחר בשביל המלגה. אני חושב על עצמי ויכול להגיד שהצורך והמצוקה הכספית הם שגרמו לי להיות פעיל תמורת מלגה. כיום אני מודע לצרכים של החברה שלנו. אם היו נותנים לי את הבחירה הייתי מתנדב בכפר שלי תל-שבע. אני מרגיש שיש הרבה תופעות חברתיות שליליות שחובתנו לטפל בהן, כמו הסמים, נשירה מבתי-הספר, נישואי קרובים, פוליגמיה...

מיאדה, מכללת קיי: אני מתנדבת בפרויקט נערות במצוקה. הבחורות בחברה שלנו סובלות מהרבה תופעות חברתיות כמו נישואי קרובים, בורות (לא יודעות לקרוא ולכתוב) ועוד... השיחות שלנו הן הזדמנות לבחורות להשמיע את קולן ולהתבטא בחופשיות, דבר שאינו שגרתי בחברה הבודואית. הייתי מוכנה לתרום מהזמן שלי בהתנדבות בכפרים אחרים שבהם המציאות יותר עגומה, ובמיוחד כדי שהתופעה של הבורות תיעלם מהחברה שלי.

קשה וראוי לבחון השלכות לטווח ארוך של פעילות הסטודנטים בקהילה, אבל סטודנטים רבים סיפרו על תחושה של סיפוק מידי, ותחושה שהתרומה שלהם משמעותית.

נארימאן, אורנים: התגובה של החברה כלפיי, כמי שמתנדבת בקו חירום ועוזרת לנשים שנתקפות מינית, היא לא הכי טובה. התמיכה שלי במישהי שנתקפה מינית בחברה שלנו יכולה לסכן אותי ולגרום לי להרגיש מאוימת, לכן אני צריכה להרגיש בטוחה. התנדבותי עונה על צורך מאוד קריטי בחברה שלנו, ולכן, עם כל הקשיים, אינני מוכנה לוותר עליה.

נועם, האוניברסיטה העברית: אני מעביר סדנאות בבתי-ספר בנושא הטרדות ותקיפות מיניות. לפני שבוע הייתי בקבוצה של בנים בחטיבת ביניים, והם סיפרו לי שיש מישהו שמטריד אותם מינית. הם לא סיפרו את זה לאף אחד לפני זה, וכנראה העובדה שאני בן ושהייתי איתם השפיעה. העברתי את זה הלאה, ואני מקווה שזה יטופל.

שירי, האוניברסיטה העברית: לדעתי ההצלחה שלנו היא יומיומית. המטרה שלנו במחלקה החינוכית של המרכז לנפגעות תקיפה מינית היא להגיע לבתי-ספר ולהעביר סדנאות בנושא של הטרדות מיניות, תקיפות מיניות וכו'.

קודם כול, זה כמובן כדי להעלות את המודעות, הן של התלמידים והן של המורים. מספיק שילד אחד או ילדה ישבו בכיתה והקשיבו לדברים שאני אמרתי, וזה נגע לליבם, באופן אישי, משהו שקשור אליהם והצלחתי להראות להם את האור במנהרה המאוד חשוכה שהם נמצאים בה – מבחינתי זו ההצלחה.

התרומה למוסדות להשכלה גבוהה

נועם, האוניברסיטה העברית: בשנות החמישים, כששאלו איפה תהיה האוניברסיטה אחרי שהירדנים כבשו את הר הצופים, התקבלה ההצעה שהאוניברסיטה תהיה בגבעת רם, צמוד לכנסת ולממשלה. אחד השרים בממשלה אמר שזה קטסטרופה, מה נעשה, הסטודנטים כל היום יעשו הפגנות וזה יהיה כל-כך קרוב... אני מקווה שהחשש הזה יתממש. שתהיה איזושהי השפעה של האקדמיה בכל הרמות, גם של ההנהלה וגם של הסטודנטים, על מה שקורה פה בארץ.

אריאל, האוניברסיטה העברית: אני הייתי רוצה שהאקדמיה תהיה מוסד שכל בן אדם נכנס, וקודם כול מתחיל להבין את משמעות הדבר שסטודנט יש לו באמת כוח לשנות, וזאת באמת אולי הפעם הראשונה שאתה בעצם במצב של בחירה חופשית אחרי הגן, בית-הספר והצבא. פתאום יש לך על מה להתלונן והרבה שאלות צצות. אני רוצה שתמיד יהיו שאלות, שסטודנט תמיד ישאל ולא יקבל שום דבר כמובן מאליו, ימשיך לשאול למה, לא נראה לי שאני עושה ככה וככה, ושתסיסה תמיד תישאר תסיסה, שתמיד יהיה כזה מתח באוויר, שהאוויר ייצור מתח.

הפעילות של הסטודנטים בקהילה חושפת את מוסדות ההשכלה הגבוהה להיבטים סמויים של החברה. הסטודנטים מגבירים את הרלוונטיות של הלימודים שלהם, ועל ידי כך לעתים את הרלוונטיות של המחקר של חברי הסגל. העשייה הסטודנטאית יוצרת גשר בין הקהילה למוסדות להשכלה הגבוהה.

ב"חנות הזכויות" של עמותת "סינגור קהילתי" נותנים שבעה סטודנטים הלומדים בתכנית פכ"מ (פילוסופיה-כלכלה מדע המדינה) ייעוץ כלכלי לתושבים בשכונת פת בירושלים. ניר, סטודנט מצטיין בתכנית עמיתי מינרבה לזכויות האדם, המתנדב בעמותת "סינגור קהילתי", מספר כי לימודי הכלכלה באוניברסיטה לא סייעו לו רבות בהתנדבות ב"חנות הזכויות", אבל "כאן למדתי המון". ניר מקדיש בוקר אחד בשבוע לפגוש צרכנים שרוצים לדעת מהן זכויותיהם בביטוח הלאומי או מה לעשות אם הבנק מאיים למכור את בתיהם בשל חוב. בעקבות מפגשים עם נשים שמשתכרות למעלה מ-3,900 ש"ח לחודש ומאבדות את זכויות הבטחת ההכנסה שלהן, החליט ניר לכתוב עבודה סמינריונית בנושא הבטחת הכנסה. הוא נפגש עם המנחה שלו בחוג לכלכלה, עם מנהלת חנות הזכויות בעמותת "סינגור קהילתי", עם האחראית על הבטחת הכנסה בביטוח הלאומי, והוא מקווה שהמודל הכלכלי שהוא מציע יסייע לאלפי אמהות חד הוריות בישראל, גם להמשיך לעבוד וגם לקבל השלמת הכנסה שתאפשר להן ולמשפחותיהן לחיות בכבוד.

דורון, האוניברסיטה העברית: אני רק רוצה להזכיר שלי, באופן אישי, הרבה פעמים זה מאוד מאכזב כשאני נזכר בזה שאנחנו בעצם במוסד חינוכי. כלומר, אני חושב שכל מורה שמעביר לנו איזשהו שיעור, הוא מעביר איזשהו ערך. לטעמי, הערכים שמועברים כיום הם לרוב שמרניים ולא

מתעסקים בחברה. אני לומד גם ברוח וגם בחברה, ובשניהם אני מרגיש שאין שום התייחסות לחברה עצמה, ונראה לי שהתפקיד של האוניברסיטה לצורך העניין בהקשר זה, הוא לא ליצור לנו מסגרת התנדבותית, אני לא בטוח שזה מה שהאוניברסיטה צריכה לעשות, אבל כן צריך להיות הקשר של חינוך, צריך להתקשר לחברה, לאיפה שאנחנו גרים, לאיפה שאנחנו נמצאים ולהקשר היותר רחב.

מורן, האוניברסיטה העברית: קודם, כשדיברו פה על האוניברסיטאות בחו"ל, שיש שם תמיד את האווירה הפוליטית הזאת, שתמיד יש רחשים באוויר והולכים ומדברים ונואמים, אני רוצה שזה שאני קמה כל בוקר לא שקטה ועצבנית ודברים מציקים לי, שמשהו מזה יהיה באווירה באוניברסיטה. נכון שבאים ולומדים ספרות או פסיכולוגיה, אבל שזה כן יהיה באוויר. שיהיה הקשר הזה המאוד חשוב בין האקדמיה לבין המציאות החברתית.

2. כיצד מעודדים פעילות משמעותית של סטודנטים?

ליווי הלמידה והקשר לידע האקדמי

שחר, מכללת ספיר: אני לומדת פסיכולוגיה, אבל זה לא קשור, כי לא מערבים לימודים והתנדבות. במבוא לפסיכולוגיה לומדים על מבנה המוח, ולא נראה לי שלומדים נושאים שקשורים לנערות המתבגרות. אני לא רואה שום קשר בין המבוא לפסיכולוגיה לבין מה שאני עושה.

עופרי, האוניברסיטה העברית: יש לי הרגשה שמרוב שכולם מתנדבים, כולם נחמדים והכול טוב ויפה, ואם האקדמיה לא מלווה את זה באיזשהו חינוך פוליטי לדברים שעושים, אז לא הרווחנו מזה כלום ואפילו להפך; לדעתי יצרנו פה אשליה שהסטודנטים מתנדבים, וזאת הבעיה, השינוי החברתי זה לא בכיוון הזה בכלל.

שירי, סטודנטית לתואר שני באוניברסיטה העברית: לי באופן אישי מאוד חורה שהמחלקה שלי, שהיא המחלקה לסוציולוגיה במדעי החברה, נותנת לסטודנטים עידוד אפסי להתחכך בקהילה.

דניה, האוניברסיטה העברית: אני לומדת סביבה ויחסים בינלאומיים במטרה להתעסק עם הפוליטיקה של איכות הסביבה. בשיעור הראשון אמרו לנו שאם אנחנו רוצים להיות אדם, טבע ודין, אין לנו מה לחפש בגבעת רם. אנחנו לא לומדים סביבה כדי לעזור לכדור הארץ. אני לא מרגישה שנתנו לי את הכלים לעשות מה שאני רוצה, או אפילו את הידע שאני אוכל לזרום איתו הלאה למשהו שיותר מעניין אותי.

אבי, האוניברסיטה העברית: באוניברסיטת בר-אילן מציעים מאגר של קורסים בתחומי היהדות, שמקשרים את האנשים להווייה היהודית, וזה כמובן תנאי לקבלת התואר אני מציע שיהיה איזה מאגר כזה של קורסים בעניינים חברתיים, שיהיה חובה לצורך קבלת התואר.

מתוך הספרות המחקרית בארצות-הברית למזדים כי התרומה המשמעותית ביותר של עשייה סטודנטאילית, הן לסטודנטים והן לקהילה, מתקיימת כשאת הפעילות מלווים קורס ומרצה אקדמיים, וכשסטודנטים יש קבוצת עמיתים שאותם הם משתפים ברפלקציה על העשייה. קורסים מעטים הניתנים באוניברסיטאות ובמכללות מלווים בעשייה בקהילה. חלק מהקורסים האלה לוו בהערכה, שבה הסטודנטים דיווחו על תרומה גדולה של הקורס האקדמי לליווי העשייה.

סטודנטית במכללת סמינר הקיבוצים: הקורס לפדגוגיה ביקורתית גרם לי לתת יותר לילדים שאין להם, וגם לא לקבל דברים כמו שהם. אני פתאום שואלת מה לעשות על מנת לשפר וגם למה המערכת מתנהגת לילדי שוליים ככה? מה אני יכולה לעשות? מרגישה שאני יותר אכפתית ויותר ביקורתית כלפי המערכת. חושבת שהתרומה לכך גם מההתנסות בארגון. אני יותר רגישה לצרכים, יותר מבינה, יותר מתחברת. מודעת לכך שדברים אחרים קיימים, לדוגמה העוני, השוליים, האלימות במשפחות, דברים שרק בארגון מודעים להם.

סטודנטים שמילאו שאלוני הערכה (בעילום שם) על תכנית מרכז לייפר ללימודי המגדר והאישה באוניברסיטה העברית, דיווחו גם הם על שביעות רצון רבה מהשילוב של קורס תיאורטי ועשייה במחלקת החינוך של מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית:

תמר: התכנית ממש שינתה את חיי. היא נתנה מסגרת ויצקה תוכן לתוך הרצון שלי לפעול באופן אקטיבי לשינוי חברתי. התכנית חיברה אותי לקהילה של נשים שלא רק מאמינות שצריך להיות אחרת, אלא גם עושות הרבה כדי שזה יקרה. כלומר, קודם כול, התכנית חיברה אותי לעוד נשים צעירות שפועלות על מנת להשיג את אותן מטרות. מעבר לזה היא עזרה לי להבהיר לעצמי מה חשוב, כתמר. בהסתכלות רטרוספקטיבית על השנה שעברה, ההתנדבות שלי הייתה החוויה הכי משמעותית שעברתי במהלך השנה כולה.

אני שמחה שכסטודנטית הזדמן לי להתגלגל לתכנית. ראשית משום שהרווחתי הכרות עם נשים מיוחדות, ויצרתי כמה קשרי חברות חדשים ונפלאים. אבל מעבר לפן החברתי, השלב של לימודים לתואר הוא אחד השלבים בחיים, שבו בגלל החופש המחשבתי והרחבת האופקים ניתן ליצור בו שינוי לטובה. השינוי הזה מתחיל קודם כול אצלנו כנשים וכגברים צעירים. אני יודעת שזה נשמע מלודרמטי, אבל זה מה שאני מרגישה היום: מי שהכיר אותי בטרם למדתי בירושלים, יכול לזהות בי את אותה תמר, אבל עם הרבה מילים חדשות מתגלגלות על הלשון, עם ברק חדש בעיניים והרבה יותר להט בנשמה. אני רואה חשיבות עצומה בהמשך והרחבה של התכנית שבה השתתפתי, ושל תכנית מסוגה. זו הייתה אחת החוויות שעבורן היה לי שווה להגיע לאוניברסיטה. זה אולי לא יפתיע אם אומר שיש עוד ה-מ-ו-ן מה לעשות! יש מקום לגייס יותר סטודנטים למעורבות קהילתית אמיתית.

תכנית "עמיתי זכויות אדם" באוניברסיטה העברית מתקיימת זאת השנה השביעית. בשאלונים שמילאו בוגרי התכנית הם דיווחו על חוויה ששינתה את תפיסות עולמם ויצרה חיבור בין התיאוריה והפרקטיקה.

סטודנטית לתואר שני אני שוקלת לימודי המשך בנושא זכויות אדם. השיעורים בכיתה בעיקר הרחיבו את ידיעותיי בתחום זכויות האדם, מבחינת נושאים, הבדלים בין ארגונים שונים וכו'. כמו כן, זכיתי להכיר קבוצה נפלאה של סטודנטים, אשר כל אחד ואחד בא מתוך כוונה ורצון לשנות. מהעבודה בארגון למדתי על הפערים בין תיאוריה למעשה, למדתי לעמוד על החשיבות של בחינת יחסי הגומלין בין תיאוריה ומעשה, על מנת להישאר נאמן לעקרונות. העבודה בארגון עוררה את הקשיים הקיימים בשטח.

הדרכה

שחר, מכללת ספיר: אותנו מדריכה עובדת סוציאלית, ואין לה יותר מדי זמן להיפגש איתנו להדרכות, כי היא גם צריכה לעבור בין הבתים ויש לה עוד פרויקטים על הראש. מה שבאמת חסר לנו זה הדרכה מרוכזת לאורך השנה, מקום שאנחנו יכולות לבוא בתור המדריכות, אנחנו שתי מדריכות שם, לבוא ולהעלות את הבעיות שאנחנו נתקלות בהן ולקבל עזרה איך להתמודד עם זה.

ההתנסות המעשית בקרב אוכלוסיות מוחלשות עוזרת בשבירת דעות קדומות וסטריאוטיפים ובבניית התבוננות יותר מורכבת על המציאות למען חיזוק מחויבותן החברתית. אולם לעתים יש תגובות ראשוניות קשות של סטודנטים, התנגדות בולטת לעבוד עם ילדים עניים, חוסר ידע כיצד להתמודד עם אלימות וכו'.

הדרכה של סטודנטים פעילים היא הכרחית כדי לתת להם תמיכה, כלים ודרכים להתמודד עם המצוקות ולהבין את ההקשרים החברתיים שלהן.

תיגמול ותכנון לטווח ארוך

ארגונים כמו "קול קורא" "ברירה" או "רוח חדשה" דוגלים בעשייה סטודנטילית שאינה מתוגמלת, ומבהירים שההתנדבות כשלעצמה היא ערך חשוב. אנשי "ברירה" מדברים על "תעביר את זה הלאה" כמסר משמעותי מבחינתם, ואינם מעוניינים שהסטודנטים יקבלו מלגה עבור העשייה. לעומת זאת יחידות למעורבות סטודנטים ותנועות אחרות דוגלות בהענקת מלגות או נקודות זכות אקדמיות כדי ליצור המשכיות בעבודה, וכדי לאפשר גם לסטודנטים שמצבם הכלכלי אינו מאפשר להם להתנדב ללא תמורה להיות שותפים בעשייה. מתן מלגה או קרדיט אקדמי מאפשר לסטודנטים לתרום שעות רבות יותר ולתכנן פעילות ארוכת טווח.

סטודנטים רבים הצביעו על הצורך בהרחבת שעות הפעילות שלהם, כדי להרגיש שהם עושים עשייה משמעותית. רוב הסטודנטים סיפרו שנוסף על הלימודים ועל המחויבות החברתית שלהם הם גם עובדים, והגדלת המלגה, או אפשרות ללמוד קורס אקדמי שילווה את העשייה שלהם ויקנה להם נקודות זכות, היו מאפשרות להם יותר שעות עשייה בקהילה.

מהו היקף פעילות בקהילה שמאפשר לסטודנטים גם לתרום תרומה משמעותית וגם ללמוד ולהיתרם?

מיכל, סטודנטית בספיר, פעילה בעמותה שעובדת עם נוער בשדרות: אנחנו באים פעם בשבוע, לכמה שעות. לי זה נורא מפריע שאנחנו באים פעם בשבוע, כי אנחנו עובדים עם נוער, ואני מרגישה שכל פעם זה לא נגמר במשמרת, כי בא איזה ילד אחד שבא וסיפר לי איזה משהו, וזהו נגמרה לי המשמרת לעוד שבוע. גם לילדים זה מאוד קשה שכל פעם הם צריכים לחכות למישהו אחר. אני חייבת שתי משמרות לפחות. אם יתאפשר לנו לקבל מלגה כפולה ולתת שמונה שעות, אני בטוחה שכולם היו ממשיכים.

דוֹתן, מכללת ספיר: אני יודע שעוד מעורבות מבחינת שעות הייתה יכולה בלי ספק להיות טובה יותר. למה לא להשקיע בנער אחד עוד כמה זמן, אם אני ארצה להמשיך עם זה, כי המלגה נגמרת בקיץ, ביוני, והקיץ הוא תקופה קריטית מאוד, כי ביולי-אוגוסט לנער אין שום מקום ללכת אליו.

תקופת הקיץ היא בעייתית במיוחד. רוב המלגות והעשייה של הסטודנטים מסתיימות עם סוף שנת הלימודים האקדמית. כמעט כל התכניות המחוברות בין סטודנטים לקהילה מפסיקות בחודשי הקיץ. יש לכך מספר הסברים: ראשית, המלגות, לרבות מלגות פר"ח (שהן המשמעותיות ביותר בהיקפן) לא דורשות פעילות מעבר לחודשים של הפעילות האקדמית. שנית, מאחר שמרבית הפעילות נערכת עם ילדים ונוער, נתקבעה תפיסה לפיה, כש"הילדים בחופש, גם הפעילות של הסטודנטים בחופש". זאת למרות שדווקא בחופש ילדים נמצאים ללא כל מסגרת ממלכתית תומכת, ודווקא החופש מאפשר את חלון הזמן לילדים ולסטודנטים לפעילות בעלת משמעות ומחויבות עמוקות יותר. במספר עמותות, דוגמת "מעין החינוך הדמוקרטי" ו"מהפך", מארגנים סטודנטים קייטנות של מספר ימים. הרשות לקהילה ונוער באוניברסיטה העברית בירושלים מפעילה מזה מספר שנים קייטנות משותפות ליהודים וערבים בקיץ. בשל העלות הגבוהה של הקייטנות, חודשי הקיץ הם בעייתיים במיוחד ויוצרים ואקום של פעילות סטודנטים. לפיכך קיים היגיון רב בהפעלת מלגות רק לחודשי הקיץ.

זאת ועוד, חופשת הקיץ האקדמית הארוכה יוצרת מצב שבו מתבטלת מחויבותם החברתית של הסטודנטים, וכל שנה היא בגדר "עידן חדש". העדר הרציפות משפיע גם על עזיבת סטודנטים וקטיעת הידע המצטבר, אשר הוא מהותי בפעילות מוכוונת שינוי.

3. מהם תחומי הפעילות המומלצים?

חונכות ילדים

אבי, חונך בפר"ח ירושלים: בעניין המלגות אז אני חושב שמהלא לשמה, יבוא לשמה. כי כשאני התחלתי את הפר"ח, אולי בהתחלה באמת חשבתי על הקטע של המלגה, אבל בסופו של דבר כשראיתי את החניך שלי, הבנתי כמה התפקיד שלי באמת חשוב, כמה אני ירדתי לשטח, אני ירדתי ממגדל השן הזה, שזה הכי חשוב קודם כול, וזה העלה לי את המודעות. כשאתה נכנס לשטח אתה מבין כמה התפקיד שלך חשוב, וכמה עוד הרבה צריך להשקיע בעניינים האלה.

זהו ללא ספק אחד התחומים החשובים ביותר לפעילות סטודנטים. אנחנו מקווים שיתקיים מחקר על פעילות פר"ח.

עבודה עם נוער

בחיובות ביניים ובבתי-ספר תיכוניים רבים קיימת תכנית ל"מחויבות אישית", שמעודדת בני נוער לפעול בקהילה. ליווי התלמידים בפעילותם היא משימה שדורשת משאבי זמן וכוח אדם, שלא קיימים בכל בתי-הספר. סטודנטים המלווים בני נוער ב"מחויבות האישית" מהווים מודל חיובי לבני הנוער, ומקלים על המורים העסוקים במטלות רבות אחרות.

כניסה של סטודנטים לבתי-ספר תיכוניים מאפשרת לבני הנוער ליצור קשרים אישיים עם סטודנטים שקרובים אליהם בגיל, ויכולים להוות דמויות משמעותיות להזדהות ולהידברות. בשעות אחר הצהריים מתקיימות תכניות רבות של סיוע לבני נוער בלימודים, בהשלמת בגרויות ובחוגי העשרה. במסגרת התכנית של מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית, מנחים סטודנטים מהאוניברסיטה העברית מאות סדנאות בבתי-ספר באזור ירושלים. סדנאות אלו מהוות הזדמנות נדירה לבני הנוער לשוחח על נושאים של התבגרות, מיניות ואלומות מינית – נושאים שעליהם אין הם בדרך כלל מרגישים בנוח לדבר עם המורים שלהם. הסטודנטים מיידעים את בני הנוער על זכויותיהם ועל קיומו של קו חירום שאליו הם יכולים לפנות במקרה הצורך. בעקבות הסדנאות מדווחים בקו החירום של מרכזי הסיוע על עלייה של למעלה מ-15% בפניות בני נוער. תוכניות אחרות הן של סטודנטים המסייעים לבני נוער בהכנה לבגרות או נפגשים עם בני נוער במסגרות שונות בקהילה בשעות אחר הצהריים.

ברבות מהאוניברסיטאות והמכללות ישנן תוכניות, המופעלות על ידי סטודנטים והמעודדות בני נוער משכונות מוחלשות לפנות ללימודים גבוהים, על ידי שיתופם בקורסים אקדמיים או בתוכניות הבנויות במיוחד להם. תוכניות אלה בשמות שונים, מנסות לחזק תפיסה שכל אחד יכול להיות סטודנט.

עמיר, מכללת צפת: אני פעיל בראש פינה, ולא מעט שנים בתחום הנוער, כי חשבתי שזה הדבר הכי חשוב למרות שזה התחום הכי קשה. להוציא את הנוער מהמחשב או מתכניות הטלוויזיה זאת משימה לא קלה. למרות שראש פינה נחשבת לאיזושהי מושבה אריסטוקרטית, עשירה, מלאה פעילות, גם אצלנו לא חסרות בעיות, ודווקא אני חושב במקומות כאלו יש נטייה לשים אותם

בשוליים וזה הסכנה הכי גדולה, כי כשמסתכלים על נושא של אלימות או סמים, אז אתה הולך למקומות כמו הרצליה פיתוח, אתה רואה שהם לא נקיים, להיפך, אתה רואה שגם אצלם יש אלימות ואצלם יש סמים ויש אלימות מינית, ויש אלף ואחת צרות דווקא אצל אנשים במעמד סוציו-אקונומי גבוה.

סטודנטית ממכללת ספיר: לקורס מנהיגות של קב' גרעין סחב"ק הצטרפה סטודנטית עולת קווקז משנת 1993. לדבריה, היא חיה את מסלול החיים המקובל של נערה הבאה ממשפחה שמרנית, ובמקרה המוצלח, כמו שלה, לאחר התיכון המשיכה לאקדמיה במקום להתחתן בגיל צעיר כנהוג. כמובן, עניין של צבא לא עמד על הפרק במשפחה. במהלך הקורס גילתה הסטודנטית שעל האלטרנטיבה של שירות לאומי בכלל לא ידעה, ושצר לה שזה עבר מולה, וכמה זה חשוב לנערות לקידום האישי שלהן ולשילוב האמיתי בחברה הישראלית. בתום הקורס יזמה הסטודנטית את "תכנית שלו"ם: שירות לאומי ונוער מתנדב לנערות עולות, תכנית להעצמה אישית ולהכנה לשירות לאומי, ושילבה בהפעלת התכנית את הידע מתחום הלימודים שלה (מנהל ומדיניות ציבורית). בתכנית השתתפו כ-25 נערות, ובסוף שנת פעילות התקבלו 100% מבוגרות התיכון לשירות לאומי במערכות העיר השונות. כמו כן, לתכנית שלו"ם הייתה השפעה כלל עירונית בקרב נערות וגדלה מודעות ההורים.

לאור הצטיינות זאת, ועל בסיס צבירת הניסיון, הועסקה הסטודנטית בתפקיד רכזת "מהפך", ותכנית שלו"ם מהווה חלק בלתי נפרד מתחום נוער בשדרות ומופעלת ע"י סחב"ק.

עבודה קהילתית

תנועות "מהפך", "מעייין החינוך הדמוקרטי", וקבוצות אחרות מדגישות את חשיבות הפעילות בקהילה, ולא רואות את החונכות של הילדים במנותק מהקהילה. סטודנטים רבים סיפרו כי הקשר עם הקהילה שבקרבה הם עובדים הוא משמעותי ביותר ליצירת תחושת שותפות וגם לקידום החינוכי של ילדים ובני נוער.

שושנה, מכללת צפת: התחלתי לעבוד במועדונית, ולהביא את הילדים לשם הייתה פשוט משימה בלתי אפשרית, ומצאתי את עצמי כמה פעמים באה ואף ילד לא היה מגיע. היינו צריכים נורא לשכנע אותם שיגיעו, והחלטנו שבפורים אנחנו משנים שם את הגישה, את המדיניות, ומתחילים עם ההורים.

ההורים הפתיעו בגדול, הם לקחו אחריות בשיתוף עם הילדים והנוער, ואפילו כמה קשישים, סבים וסבתות, ההורים הפעילו את הדוכנים, הם עשו הצגה אליעזר והגור שהילדים פשוט התמוגגו מצחוק, והייתה שם ממש הרמוניה נפלאה. זה לא עלה כסף, לא השקענו שם אף לא שקל, חוץ מאת עצמנו בעבודה יומיומית. הילדים היו מאושרים עד הראש שההורים ארגנו מסיבת פורים, וההורים היו מרוצים שהצלחה הייתה בלתי רגילה.

חינוך לזכויות

עמית, אוניברסיטת תל-אביב מתנדב ב"קו לעובד": פנה אליי קודם אדם שעבד במשך יותר משנה בחברת שמירה, ושבזמן האחרון החלה החברה לתת לו פחות ופחות משמרות על מנת שיתפטר ולא יצטרכו לשלם לו פיצויים. אותו אדם קיבל שתי משמרות בשבוע בשכר מינימום, וממשכורת זו הוא היה אמור לפרנס משפחה של ארבע נפשות. עזרתי לו לנסח מכתב לבעל החברה, בו הוא רואה את הירידה במשמרות כהרעת תנאים, משמע שהוא זכאי לעזוב את החברה ולקבל את הפיצויים מכיוון שזה נתפס בעיני החוק שהחברה בעצם פיטרה אותו. לאחר כמה ימים התקשרתי לאותו אדם והוא סיפר לי שמיד התקשר אליו המנהל שלו ונתן לו כמה משמרות שהוא רוצה. לאחר מכן הרגשתי גאה בעצמי. גם עקב העובדה שהצלחתי לעזור לו בצורה כזו, וגם על שאני חלק מארגון כזה. אז נכון, שבעיקר שמחתי לעזור לאותו אדם, אך גם התמלאתי תחושה של ערך עצמי ומודעות באשר למקומי בחברה שבה אני חי.⁵

רונן, אוניברסיטת תל-אביב : אני הצטרפתי לקליניקה, משום שבתוך מסגרת תחרותית והישגית כמו הפקולטה למשפטים, זו ממש זכות להשתתף בפרויקט שבו כל שעליך לעשות הוא לתרום לאחרים. כמובן שאם אתה רוכש ניסיון ומקבל קרדיטציה במסגרת תרומה זו, זה רק מדרבן אותך להצטרף.⁶

ברוב הפקולטות למשפטים יש היום "קליניקות", המאפשרות לסטודנטים להתנסות בעבודה משפטית תוך מתן ייעוץ לאנשים שבדרך כלל אין ידם משגת לשלם לעורכי דין. פגשנו שניים מהסטודנטים באוניברסיטה העברית שנותנים ייעוץ משפטי לבני נוער ב"בית חס" בעיר גנים. הם סיפרו שהם לומדים הרבה מהמפגש השבועי שלהם עם נוער "בית חס", הן על החברה שבה אנחנו חיים, הן על המערכת המשפטית והן על המגבלות של העשייה המשפטית. "בית חס" הוא בית פתוח וחם לנערים שבאים אליו, בלי חוקים מוגדרים, בלי פעילות מתוכננת מראש, עם הרבה כבוד לכל מי שבא, בלי רישום שמות. הסטודנטים סיפרו על ההדרכה הקשובה של שרון – רכזת הקליניקה לנוער, ועל העזרה של המדריך האחראי על "בית חס", מאיר, שפגש אותנו בחינך גדול, בסבר פנים יפות, בחום ובהקשבה עמוקה. הוא המדריך האחראי כבר הרבה שנים, והוא סיפר לנו קצת על ההיסטוריה ועל התפיסה החינוכית של "בית חס", ולמדנו על ההקשר הרחב יותר של העשייה והלימוד בחינוך לזכויות.

אסף ויערה, הסטודנטים למשפטים, סיפרו שהם שמחים מאוד בחוויה, בניסיון, במפגש עם "בית חס" – עם המדריכים ועם הנערים. הם סיפרו על עבודת צוות מצוינת ביניהם למרות שהם מאוד שונים. הוא סיפר שהקליניקה הזאת לא הייתה הבחירה הראשונה שלו, אבל מכיוון שפגש את שרון בפגישת ההכוונה, שמח בבחירה, ושמח מאוד מאז בעשייה. היא אמרה שהיא רואה בעשייה החברתית ייעוד, ובשנה הזאת כשנת ניסיון חשובה לדרכה המקצועית בעתיד. הם סיפרו מעט על הסיוע המשפטי שהם מגישים – כתיבת מכתבי תביעה נגד חברת פלאפון.⁷

⁵ מתוך "פתאום מרגיש שייך" מה הסיפור שלך, גליון מספר 4 מאי 2005. הוצאת בית הילל באוניברסיטת תל אביב

⁶ מתוך "זאת זכות לתת שירות" מה הסיפור שלך, גליון מספר 4 מאי 2005 הוצאת בית הילל באוניברסיטת תל אביב

⁷ הביקור בבית חס נערך יחד עם סטודנטים בקורס בנושא הערכת הקליניקה לייצוג בני נוער בפקולטה למשפטים, בהדרכת פרופסור דויד וויסבורד, וד"ר מימי אייזנשטדט.

נוסף על מאות הסטודנטים למשפטים, גם סטודנטים מחוגים אחרים פעילים בחינוך לזכויות אדם. המאבק של תושבי שכונת פת והקטמונים לשמירה על עמק הצבאים לווה על ידי סטודנטים פעילים. תכנית אברט של שתיל, ותכנית עמיתי מינרבה לזכויות האדם, אף הן מלוות סטודנטים בקידום ובחינוך לזכויות.

מתוך שאלון לבוגרי קורס "עמיתי זכויות אדם": מההתנדבות בארגון למדתי את הצדדים הטובים והטובים פחות של פעילות בארגוני זכויות אדם. בעוד בשיעור באוניברסיטה הנושאים הנלמדים הם תיאורטיים בעיקרם, כלומר הדברים נשמעים מאוד חד-משמעיים, ב"שטח" הדברים סבוכים הרבה יותר. ב"שטח" מדובר כמעט תמיד בהתנגשות של זכויות ולא רק בהפרה שלהן. השיעור נתן את "התמונה הגדולה", כלומר הוא אפשר לראות את הבעיות השונות הקשורות בזכויות אדם. אין העבודה על זכויות עובדים או אסירים דומה לעבודה בארגון לזכויות נשים או בארגונים אחרים. המפגש עם אנשים המתנדבים בארגונים אחרים והבאים מדיסיפלינות אחרות היה מעניין מאוד. כדאי לשמור על איזון של אנשים הבאים מחוגים שונים ומזוויות ראייה אחרות.

4. כיצד מעודדים החלפת ידע, שיתוף פעולה ולמידה מהצלחות?

במהלך המיפוי שמענו על קבוצות שונות הפועלות בתחומים דומים באותו אזור גיאוגרפי, מבלי לדעת האחת על קיומה של האחרת. הידע הנרכש של סטודנטים במהלך הפעילות לא מועבר הלאה, ואין החלפת ידע בין קבוצות שונות. לדוגמה, בקבוצת מיקוד שקיימנו עם סטודנטים במכללת ספיר, הסתבר שזאת השנה השנייה שסטודנטים פעילים באותה שכונה עם נוער בסיכון, במסגרת שתי עמותות שונות, אבל מעולם לא שמעו על הפעילות האחרת. הפורום של סטודנטים ואקדמיה לשינוי חברתי שהקמנו ביוזמת מרכז מינרבה לזכויות האדם ביוני 2001 מהווה את קבוצת הדיון, החלפת הדעות היחידה הפועלת לאורך זמן בנושא.

היבט נוסף בנושא ההמשכיות הוא שיעורם הנמוך של הסטודנטים שפעילים באותו מקום למשך מספר שנים. העובדה שבמרכז "ברירה" יש שיעור גבוה יחסית של ממשיכים, קשורה לכך שסטודנטים לרוב מחליפים את מקום הפעילות שלהם. הלקח המצטבר ב"מהפך" הוא שסטודנטים צריכים להרגיש שהם משנים את העיסוק משנה לשנה ולא "מדשדשים במקום".

יחד עם זאת, ההחלפה של תחומי הפעילות יוצרת מצב של אובדן ידע מתמיד – סטודנט שמתמקצע סוף-סוף בפעילות, משנה כיוון. הדבר מוביל לפעילות לא מקצועית, שבה ההכשרה אינה נבנית משנה לשנה, אלא מתחילה מחדש עם כל שנת פעילות.

הנרי בן שימול, מנהל היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת חיפה, סיפר על כך שהיחידה פיתחה דרכים מצוינות להכשיר וללוות סטודנטים. הידע לא כתוב, אין קריטריונים ברורים לבחירת הסטודנטים, אבל הניסיון המצטבר שלו לאורך השנים לימד אותו מי מתאים, כיצד לסייע לסטודנטים ואילו סוגים של פעילות יעלו יפה. ליחידה אין חומרים כתובים, רק תורה שבעל פה. מאידך, יש ביחידה ניסיון להמשכיות כך שסטודנטים מקבלי מלגה ופעילים ביחידה במשך כל תקופת לימודיהם לתואר ראשון, ואם הם לומדים גם לתואר שני, הם ממשיכים באותה מסגרת. כך הם צוברים ניסיון וצומחים כמנהיגים.

דיאנה דניאל שרם, מנהלת היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטה העברית בירושלים, פיתחה מאגר מידע מפורט ומודלים להכשרה ולליווי של סטודנטים, שאותם ניתן להנחיל גם ליחידות למעורבות סטודנטים אחרות ברחבי הארץ.

5. השפעות ארוכות טווח של הפעילות – כיצד משפיעה הפעילות על בוגרי

אוניברסיטאות?

ירון, בוגר של תוכנית עמיתי זכויות האדם באוניברסיטה העברית: תכנית העמיתים השפיעה על חיי האישיים כמו גם המקצועיים והאקדמיים, בחשיפה לתכנים ובאופן מתודולוגי שהעלה סוגיות ודילמות יותר מאשר תשובות פשטניות, וכל זאת, בהקשר מעשי, תוך חיבור להתמודדויות היומיומיות של הארגונים לשינוי חברתי.

התכנית השפיעה ומשפיעה על תהליכי קבלת ההחלטות והבחירות של חיי המקצועיים והאישיים בכך שחיזקה אצלי את היכולת לבחון דרכי השפעה מערכתיות ונקודתיות על מדיניות, ולהיות אזרח מודע ומעורב בחברה האזרחית.

ב"מהפך", תנועת סטודנטים שפעילה כבר חמש שנים בשבע קהילות מוחלשות ברחבי הארץ, התקיים השנה דיון בשאלה מה לעשות עם הידע המצטבר, וכיצד לשמר סטודנטים פעילים לשעבר בפעילות בהווה.

שמי שבת, "מהפך" תל אביב: יש ידע רחב שנצבר עם השנים בעבודה ב"מהפך", בהכשרות שעברו והעבירו רכזים, בפרויקטים שנעשו ובכלל. צריך לחשוב איך משתמשים בידע הזה לקדם ולהקים דברים. אולי להקים קבוצה שנפגשת, מין פורום חשיבה שייצור חיבור מחדש שלהם בתפקידים שונים בקהילות וב"מהפך" בכלל. בעקבות מפגשי דיון בנושא הוקם ב"מהפך" פורום של "סבתות" (בני 23-30) של צעירים, שהיו סטודנטים פעילים ולמרות שסיימו את לימודיהם, מעוניינים להמשיך לפעול יחד לשינוי חברתי.

כמו באקדמיה, כך גם בפעילות לשינוי חברתי, סטודנטים מכוונים על-ידי סקרנות ואתגרים: באותה מידה שקורס מבוא לא מעניין סטודנט בשנה שלישית ללימודיו כמו בשנתו הראשונה, כך גם בפעילות זו – סטודנטים מעוניינים לגדול משנה לשנה; כמו שבקיץ סטודנטים נבחרים וכותבים עבודות וממשיכים את הפעילות האקדמית שלהם, כך גם אסור שהפעילות החברתית תיפסק, גם אם היא תקבל ממדים אחרים. לקיחת האחריות על המצב החברתי מחייבת טיפול בנושא ההמשכיות בשלוש הרמות שהוצגו כאן:

נושא ההמשכיות מחייב מחקר נוסף שילמד על המוטיבציות של הממשיכים ועל האופן שבו הפעילות בתקופה הסטודנטאית השפיעה על בוגרי האוניברסיטאות לטווח הארוך: האם נוצר שינוי חשיבתי ותחושת סולידריות ואחריות גם לאחר עזיבת האוניברסיטה? אלו הן שאלות כבדות משקל שמחייבות בחינה על-פני מספר שנים.

אינאס, בוגרת אוניברסיטת חיפה: הייתי בפר"ח שנתיים ורציתי מאוד להמשיך ולתת, אך לא היו מוכנים לקלוט אותי כמישהי שעדיין רוצה לתרום מזמנה. סיימתי שנתיים של פר"ח, מבחינתם זהו לא רוצים אותי יותר. אין המשכיות מכיוון שאינם מעוניינים בה.

בשאלוני ההערכה שמולאו על ידי בוגרים של שש השנים הראשונות (1999-2004) של תכנית עמיתי זכויות האדם, כתבו רבים מהם שהתכנית, הלימוד והעשייה השפיעו על חייהם לטווח ארוך. השאלונים מולאו בעילום שם.

בוגרת תכנית עמיתי מינרבה לזכויות האדם: התכנית אפשרה לי לרכוש תמונה כוללת וריאליסטית יותר לא רק על התיאוריה של זכויות האדם, אלא גם על הפרקטיקה הקשורה לה. בנוסף לזה, זאת הייתה הזדמנות ייחודית להכיר קבוצת אנשים בעלי רקע מגוון מאוד, אשר מנצלים את כישורונותיהם הרבים למען שיפור איכות החיים בחברה הישראלית. מיותר לציין שהזדמנות זו הייתה מקור לתובנות ולניסיון חיים בלתי רגילים. אני סבורה שהלקח החשוב ביותר שנשאר אצלי, הן מהעבודה בארגון והן מהשיעור באוניברסיטה, הוא הדגשת ערכן של העבודה בקבוצות וההידברות בין עמיתים, כי אלה תנאים הכרחיים להשגת תוצאות חיוביות בעבודת הסינתזה הקשה שבין התיאוריה לבין החלומות, בין הפרקטיקה לבין המציאות.

שושנה, מכללת צפת: כשהבת שלי השתחררה מבית-חולים, היא אמרה לי, אמא את יודעת, בא לי לעשות משהו בכיתה, בא לי לעשות מסיבה לילדים בבית-חולים נהרייה בפורים. כשהייתי שם היה נורא עצוב ואף אחד לא מגיע למחלקה. זה התחיל מסיפור נורא קטן וזה הפך למשהו שהם עושים כבר שנה שנייה. הילדים הולכים לחנויות, למכולות, למתני"סים, ואוספים תרומות. מכיתה אחת זה הפך להיות לשכבה, לשכבה י' שהשנה אימצה את היישוב, הלכו לבית-חולים נהרייה, שימחו את הילדים בפורים, עשו מסיבות, והילדה עכשיו הפכה להיות מילדה כל-כך שלילית ולא לומדת, לילדה כל-כך פעילה כי החברה תרמה לה, והדבר הכי מרגש היה שהם החליטו שהם הולכים להתנדב במועדון שנקרא "מרכז כוכב" אצלנו, לילדים עם מוגבלויות. הכיתה החליטה לאמץ את המועדון הזה.

אם אני לא הייתי מתנדבת ורואה כמה ההתנדבות חשובה ותורמת לילד כילד, לא הייתי יכולה להציל את הבת שלי. הבת שלי תרמה לכיתה שלמה, כיתה שלמה תרמה לשכבה, וזה הפך להיות היום משהו, ואחר כך אני כבר לא הייתי צד בעניין. בהתחלה, כמובן שדחפתי את כל זה והייתי עם המחנכת, אחר כך גם המחנכת איכשהו יצאה, והילדים, והיום המד"צים, ממשיכים לאמץ את "מרכז כוכב" לילדים מוגבלים. משאבים זה חשוב, אבל התרומות שהילדים האלה גייסו ורוחו הלב של אנשים שהסכימו לתרום להם, זו יוזמה רק של קהילה, רק צריך לגרות בכדי לתת. זה מעצים את הילד בצורה בלתי רגילה, זה העצים את הכיתה שלהם, את המחנכת שלה, ואני מרגישה שאני צריכה להודות לפרויקט הזה שדחף אותי ככה, אני עם ארבעה ילדים וגם נגד רצוני עשיתי את זה, ואני אומרת שמפעילות חברתית יכול לצאת רק טוב לכל אדם כאדם.

זו פשוט הפריה בלתי רגילה. אם אני רואה את הבת שלי לפני שנה והיום, אני אומרת שזה הדבר הכי מדהים שקרה לי בתוך הפרויקט, כאילו מה שאני נותנת בקהילה כן, אבל איך שזה נותן בחזרה, זה פשוט נפלא.

פעילות סטודנטים לשינוי חברתי

מיפוי הקיים למען העתיד

טיוטה לדיון

מאי 2005

נספחים

תוכן עניינים:

- א. יוזמות סטודנטים :
 - 1) עמותות לשינוי חברתי
 - 2) עמותות להתנדבות סטודנטים
 - 3) עמותות קטנות מקומיות
- ב. יחידות למעורבות חברתית באוניברסיטאות ובמכללות
- ג. ליווי אקדמי לעשייה של סטודנטים בקהילה : קורסי בחירה המלווים עשייה
- ד. הנגשת ידע אקדמי לקהילה :
 - 1) מכללה או אוניברסיטה מאמצת שכונה
 - 2) מחלקה ומרכז אקדמי מאמצים בית-ספר
 - 3) העמדת הידע האקדמי לרשות הקהילה
- ה. פר"ח
- ו. דוגמאות לארגונים שבהם פעילים סטודנטים
- ז. שאלון לדוגמא
- ח. חברי צוות ההיגוי

א. יוזמות סטודנטים

1. עמותות לשינוי חברתי

עמותת איילים - התיישבות בנגב ופעילות חברתית

איש קשר: מתן דהן, מנכ"ל העמותה

דוא"ל: matanayalim@walla.co.il

אתר אינטרנט: <http://www.ramat-negev.org.il/info/machlakot/kalkalit/ayalim/shr.htm>

העמותה פועלת ליישוב סטודנטים ויוזמים בישובים במצוקה ולהקמת ישובים חדשים בנגב, ובעתיד בגליל. נוסף על כך פועלים הסטודנטים בפרויקטים חינוכיים וחברתיים בנגב.

פעילים: 100 סטודנטים, מתוכם מתגוררים 30 בישוב עדיאל שליד הכפר אשלים שבנגב. הסטודנטים מתחייבים ל-10 שעות שבועיות בפרויקטים חינוכיים וחברתיים ומקבלים מלגה מלאה של 10,000 שקלים. הסטודנטים המתגוררים בכפר מקבלים מגורים מסובסדים ב-70 דולר לחודש. אין סטודנטים ערבים בקרב הפעילים (תנאי מקדים להשתתפות הוא שירות צבאי או לאומי).

מקום הפעילות: ניצנה, רמת נגב, שדה בוקר, דימונה, באר-שבע, מצפה רמון, שדרות, קריית מלאכי ונתבות.

נושאי הפעילות: "העמותה מבקשת לתעל את הנטייה הרווחת כיום בקרב צעירים בישראל להתמקד בהישגים במישור האינדיבידואלי, אל תוך עשייה חברתית וציונית מדרגה ראשונה", משמע חיזוק ישובים קיימים והקמתם של יישובים חדשים ופעילות חינוכית וחברתית, הכוללת בעיקר הוראת מדעים בבתי-ספר בנגב (בשיתוף עם קמהד"ע של קרן רש"י), הסטודנטים מתוגמלים במלגות גבוהות ובתמריצים אחרים.

הכשרה/ליווי: בעמותה יש רכוז אחד לכל 25 סטודנטים (ארבעה בסך הכול). נוסף על כך יש רכוז פרויקטים שמתעסק בפרויקטים מיוחדים של העמותה. בשנת 2003 כללה ההכשרה שלושה ימים בניצנה ובשדה בוקר להיכרות האזור על אתגריו ההתיישבותיים והחברתיים והכנת הסטודנטים לפעילות פדגוגית בבתי-הספר.

מה יכול לעזור: על פי החזון, יכלול הפרויקט עשרה כפרי סטודנטים עם כ-1,500 מקומות דיור (שאחד מהם מתוכנן להיות כפר סטודנטים קולט עלייה), ולזה נחוץ הרבה כסף.

הערות:

א. עמותת איילים הוקמה ב-2002 על-ידי קבוצת צעירים יוצאי צבא, וזכתה לתמיכה ממסדית רחבה (העמותה ממומנת ע"י הממשלה (משרד יועץ ראש הממשלה ומשרד השיכון - בסכום של 2 מיליון שקלים), קרן רש"י, הסוכנות היהודית, אגודת הסטודנטים הארצית, סטף ורטהימר, קרן מיראזו ועוד ועוד).

ב. איילים היא תחת חסותה של היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת בן גוריון, שממנה הם מקבלים ליווי ועזרה משרדית ובירוקרטית.

בלדנא - העמותה למען נוער וצעירים ערבים

תוכנית/יחידה/ארגון: פרויקט למנהיגות צעירה

איש/אשת קשר: נדים נאשף

טלפון: 048523035

סלולרי: 0524403634

דוא"ל: Info@baladnayouth.org

כתובת: רחוב הרצלייה 12 חיפה

העמותה למען נוער וצעירים ערבים (ע"ר) הוקמה בפברואר 2001 במסגרת הפרויקט למנהיגות צעירה, במטרה לשרת את קהל בני הנוער והצעירים הערבים בתחום החינוך הבלתי פורמלי, ובמטרה לשמש כבמה וכקול לצעירים הערבים בישראל. קהל היעד של העמותה הוא צעירים בגילים 14-30, והיא משרתת קרוב ל-2,000 בני נוער וצעירים בפרויקטים השונים. העמותה היא גוף עצמאי לא מפלגתי ופועלת ברמה הארצית.

העמותה מפעילה פרויקטים שונים בתחומי החינוך הבלתי פורמלי והתרבות מתוכם:

- קורסי הכשרת מדריכי נוער מקרב הסטודנטים הערבים
- קבוצות מנהיגות צעירה לתלמידי התיכון (14 קבוצות ברחבי הארץ)
- טיולים וסמינרים לבני נוער
- חילופי משלחות נוער עם ארגונים מחו"ל
- אירועי תרבות
- עיתון נוער

העמותה מדגישה בפעילותה נושאים כמו מנהיגות ושינוי חברתי, שוויון בין המינים, שמירת הצביון התרבותי-לאומי הייחודי של המיעוט הערבי-פלסטיני בישראל ועידוד ההתנדבות בקרב בני הנוער. היא מנוהלת באופן דמוקרטי, וחבריה הצעירים בוחרים אחת לשנה את הוועד המנהל של העמותה.

הפרויקט למנהיגות צעירה הוא פרויקט שנתי המאורגן על-ידי עמותת "בלדנא". זו השנה הרביעית ברציפות שהפרויקט מופעל. בתחילה מכשירים 60 סטודנטים מכל רחבי הארץ. מתוכם בוחרים 25-20 תלמידים שיארגו קורס מנהיגות שנתי לתלמידי בתי-ספר תיכוניים. הפרויקט נועד לשפר את המציאות שבה נתונים הצעירים, ולספק להם הכשרה רעיונית ומקצועית במטרה לתרום למשתתפים בפרט, ולחברה בכלל.

פעילים: 20 מקבלי מלגה בגובה 3,500 ש"ח, ו-35 מתנדבים. הסטודנטים מגיעים מאוניברסיטת חיפה, מאוניברסיטה העברית, מאוניברסיטת תל-אביב, מאוניברסיטת בן גוריון, ממכללת תל חי וממכללות אחרות. כל הפעילים ערבים.

קהל היעד: תלמידי תיכון וחטיבות ביניים, כלומר הדור הצעיר. סטודנטים ערבים.

הישגים מיוחדים: נרשם הישג ציבורי בכפר קאסם. מדריכה מהכפר השתתפה בקורסים רבים ומגוונים מטעם העמותה. היא התקדמה בעבודה. היום היא עובדת מתאמת לאזור המשולש. היא עובדת עם 3 קבוצות של תלמידי י"ב בכפר קאסם. המדריכה עודדה אותם להירתם לפעילות למען הקהילה. התלמידים עוסקים היום בארגון מחקרים, הרצאות, הדפסת גילויי דעת והפצתם בקרב התושבים לעורר את המודעות הכללית בכפר.

ליווי והכשרה: ימי עיון אינטנסיביים במשך ימי השנה, ימי הדרכה כולל ישיבות עם המדריכים. ישיבות חודשיות למדריכים, דוחות חודשיים, ביקורים לקבוצות והערכה שנתית. פעילות הסטודנטים מלווה על-ידי רכזות או מתאמות אזור, נוסף על הליווי של רכזת הפרויקט. ישיבות חודשיות למדריכים, דו"חות חודשיים, ביקורים לקבוצות והערכה שנתית.

הערות: מחסור בתקציבים הוא בעיה מרכזית שלה 2 השלכות:

א. הכשרה – חסר צוות מקצועי שיעבוד על פיתוח ועל טיפוח יכולתם של התלמידים במשך השנה ויספק להם מקורות ומשאבים שונים שאינם קיימים היום.

ב. ליווי ומעקב - אחת הבעיות טמונה בתקשורת עם התלמידים, בהמשך הקשר אחרי סיום הפרויקט או אחרי קבלת המענק. יש לספק להם מסגרות תמיכה בעלות המשכיות כגון: קורסים, תעסוקה, תמיכה אקדמית, מעקב מקצועי, ייעוץ כללי ואחר.

מה יכול לעזור:

1. תמיכה כספית לפרויקט הנוכחי ולפרויקט עתידי.

2. ציוד, מכשירים וכלים טכניים.

מגמה ירוקה - סטודנטים למען איכות הסביבה

אשת קשר : **אביטל גרא**

טלפון: 0545-379837

מגמה ירוקה

השפלה 3 תל-אביב 66183

טלפון הארגון: 03-6388671

אתר אינטרנט : www.green.org.il

פעילים: כ- 4,000 סטודנטים פעילים בכלל האוניברסיטאות והמכללות. בכל תא יש רכז/ת אשר מקבלת/ת חצי מלגה עבור הפעילות (גמיש אך בפועל לפחות כ- 1/3 משרה). בנוסף, יש סטודנטים המקבלים מלגת דיקן, ורוב הסטודנטים פועלים בהתנדבות כאשר מספר השעות תלוי בהם.

נושאי הפעילות: הנושאים משתנים מתא לתא על פי יוזמות הרכזים והפעילים. מוקד הפעילות סביבתי-חברתי או סביבתי, גם הוא תלוי-תא. נושאים לדוגמה: קידום פחי מיחזור וצילום דו-צדדי, הקמת גינות קהילתיות, שוק חליפין, טיולים וכו'.

הישג חשוב: (בתא אחווה) הקמת גינה קהילתית בקרית מלאכי, החתמת 400 סטודנטים נגד התחנה הפחמית באשקלון.

הכשרה וליווי: שתי"ל מעורבים בהכשרות ועוזרים להכשיר דוברים. עוד עוזרים "חיים וסביבה" והחברה להגנת הטבע. מגמה ירוקה עורכת כנסים בנושאי סביבה ופורום רכזים ארצי פעם בשלושה שבועות. שלושה אחראים ארציים עומדים לרשות הרכזים ומייעצים להם.

מה יכול לעזור: יותר מימון לימים ירוקים ופעילויות חינוכיות אחרות בבתי-ספר. שילוב של

התנדבות תמורת אקרדיטציה בקורסים של חברה וסביבה.

מהפך- חינוך דיור פרנסה

אשת קשר: טל דור – מנכ"לית

ת.ד. 5201

תל-אביב 61051

טלפון: 052-5557340

דוא"ל: Tal25dor@yahoo.com

עמותת מהפך קמה בירושלים על-ידי סטודנטים שרצו לפעול לשינוי חברתי וכנגד התפוררות החברה. העמותה התרחבה לשבעה מוקדי פעילות ברחבי הארץ. בין מטרתיה: להניע תהליך ליצירת מנהיגות מקומית ראויה, דמוקרטית, אותנטית ועצמאית, שתוביל לשינויים החברתיים; יצירת הזדמנות שווה בחינוך לכל ילד, תוך סיוע למערכת הממלכתית המתקשה, הן בצד הקהילתי והן בצד העיוני; חיבור בין הקהילות לבין ארגונים אחרים, חברתיים וסביבתיים; מהפך פועלת לפיתוח מסגרות שיאפשרו השתתפות סטודנטים בפעילות החברתית במטרה לגלות ולפתח סולידריות חברתית.

פעילים: 160 סטודנטים במלגה ועוד כ-30 מתנדבים (רובם ותיקים). מתוך המלגאים 130 יהודים ו-30 ערבים. הסטודנטים מגיעים מאוניברסיטאות וממכללות ברחבי הארץ: תל-חי, עמק יזרעאל, גליל מערבי, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת תל-אביב, סמינר הקיבוצים, אוניברסיטה עברית, דוד לין, ספיר.

מקום הפעילות: ירושלים (שטרן וקטמונים), תל-אביב (פלורנטינו), קריית שמונה, טמרה, יפיע ושדרות. מהפך מפעילה קהילות לימוד שהן המודל החינוכי, החברתי והקהילתי שהתפתח במטרה לממש את היכולות והזכויות של הילדים והוריהם בקהילה, בעיקר סביב נושאים חינוכיים. המודל משלב פעילות בין הסטודנטים, הילדים ומשפחותיהם, החל מרמת הסיוע הפרטני כגון שיעורים פרטיים, דרך פעילויות קבוצתיות כגון "מחזיר בקריאה" ו"רשת קהילתית" ועד לשינוי קהילתי ומעורבות הורים בימי קהילה, סדנאות הורים בנושאים חינוכיים, חברתיים, כלכליים ותרבותיים.

קהל היעד: קהילות מוחלשות בישראל, בסך הכול 700 ילדים ומשפחותיהם. קיימת פעילות מוגבלת עם בני נוער ופעילות עם צוותי היגוי של תושבים.

הישגים מיוחדים: התפתחותה של אחריות בקהילה – מעורבות הורים בפעילות קהילת הלימוד ונטילת חלק פעיל בביצוע ימי הקהילה, הפעלת תכניות ופעילויות לילדים, שיפוז מבנים והשתתפות בסדנאות והרצאות; בקהילות מהפך הוקמו צוותי היגוי מובילים של הורים בשיתוף הרכז/ת אשר מתווים מדיניות בכל הנוגע לענייני הקהילה; התקדמות בהישגיהם של חלק מהילדים בלימודים ושיפור לאורך זמן במיומנויות קבוצתיות ובמעורבות חברתית; פעילות אזרחית (לרבות מאבקים קהילתיים) המביאה לתמורות בנושאי החינוך, תברואה, תכנון ובנייה, פעילות לה שותפים הורים, ילדים, סטודנטים וגורמים נוספים בקהילה כגון עסקים קהילתיים מקומיים, בתי-ספר, מתנ"סים ועוד (מאבק על ניקיון שכונת פלורנטינו, הקמת גינה קהילתית בקריית שמונה, הקמת פורום תושבים "השולחן העגול" בקטמונים); פיתוח מודעות חברתית ועשייה קהילתית בקרב הסטודנטים כחלק מפעילות לקידום צדק חברתי.

מימון: המלגות הן ברובן של פר"ח. לעמותה מקורות מימון מגוונים נוספים: הקרן החדשה לישראל, קרן משפחת שטיינהרט, קרן גולדמן, יד הנדיב, הסוכנות, עיריית תל-אביב, עיריית קריית שמונה, NCJW, תורמים פרטיים וחברות הייטק.

הכשרה וליווי: יומיים הכשרה רצופים בתחילת השנה – הכשרה ערכית ומקצועית; ימי עיון אחת לחודש; מפגש קבוצתי בסיום פעילות שבו נדונה הפעילות בהקשרים רחבים יותר לצורך הפקת לקחים. נערכים מפגשים פרטיים לליווי הסטודנטים אחת לשבוע. מרבית ההכשרה נעשית על-ידי גורמים מהמגזר השלישי וחלק קטן על-ידי אנשי אקדמיה, רובם פעילים במכללה החברתית החדשה.

הערות: המוטו הכללי של מהפך הוא שותפות בין-מעמדית, בין סטודנטים ואוכלוסיות מוחלשות. הדבר מוצא את ביטויו בכל רמות העבודה: העבודה הפדגוגית היא בשותפות ההורים, הפעילות הקהילתית מונחית על ידי הרכזת (סטודנטית) בשותפות של צוות ההיגוי של הקהילה וכמחצית הנהלת מהפך כוללת תושבים מצוותי ההיגוי, לרבות יו"ר מהפך.

מה יכול לעזור: **אקדמיטציה** – שילוב בין פרקטיקה ובין לימודים מונחים אקדמית: חשוב יותר ממלגה. מניסיון אנשי מהפך, כאשר הפעילות של הסטודנטים מלווה בידע אקדמי-פוליטי ביקורתי, נוצר הקשר רחב יותר לפעילות, והעבודה נעשית משמעותית יותר הן לסטודנטים, הן לקהילה; מלגות גמישות יותר מבחינת הפעילות שלהן; מלגות גדולות יותר לעבודה לעומק; מחסור במלגות לסטודנטים הערביים; שותפות גדולה יותר של הסגל האקדמי.

מכון הנגב לאסטרטגיות של שלום ופיתוח - אגיק/אוהל המתנדבים - המרכז היהודי-ערבי

לשיוויון, העצמה ושיתוף

איש/אשת קשר : נבהאן מקאווי

טלפון : 08-6654165

פקס : 08-6654167

סלולרי : 0547919304

דוא"ל : nabhanm@nisped.org.il

כתובת : אגיק, רחוב סמולנסקי 33, באר-שבע 84213

אוהל המתנדבים הוקם במטרה לחזק מחויבות קהילתית ואזרחות פעילה בחברה הבדואית, על ידי פיתוח מערכת התנדבות ענפה מתוך הקהילה ולמענה. זאת, כדי לקדם שינוי חברתי ולסייע להעצמת הקהילה ולהתפתחותה כחלק בלתי נפרד של החברה האזרחית בישראל.

סטודנטים מלגאים משתלבים בפרויקטים שונים במטרה להעצים קהלים חלשים. הפעילות מתקיימת כ-4-6 שעות שבועיות, בעיקר בבתי-ספר, ומתמקדת בנושאים כמו תקשורת לא אלימה, ריכוך גבולות שבטיים, דיאלוג בין-דורי, העצמת בני נוער על סף נשירה מבית-הספר.

פעילים : 200. מתוכם 190 מקבלי מלגה. 197 ערבים ו-3 יהודים. גובה המלגה כ-4,500-5,000 ש"ח (96 מלגות פר"ח, והשאר של דיקן הסטודנטים של האוניברסיטאות והמכללות השונות). מתנדבים – 10.

הסטודנטים מגיעים ממכללת ספיר, מאוניברסיטת בן-גוריון, ממכללת אחוה, מהמכללה הטכנולוגית, ממכללת קיי ומן העמותה לקידום השכלת הנשים בנגב.

אזור הפעילות : כל רחבי הנגב, ישובים ערביים, בדואים מוכרים ובלתי מוכרים.

קהל היעד של הפעילות : ילדים, בני/בנות נוער, אימהות, מבוגרים.

הישגים מיוחדים :

- הניסיון המצטבר והבנת קהל היעד את משמעות ההתנדבות ככלי להעצמת הקהילה
- המשכיות, המתנדבים ממשיכים, ו-50% מהסטודנטים ממשיכים עוד שנה נוספת
- העצמה אישית של המתנדב, גילוי היכולות הטמונות (יכולת להנהיג ולתרום)
- הסטודנטים הופכים להיות רכזים, נותנים יותר שעות, מובילים תהליכים רציניים ושינוי בכפרים שלהם.
- סטודנטים שיוצאים ללימודים וחוזרים לעבודה בקהילה מהווים דמויות מפתח ונותנים רבות לקהילה, יחד עם לימוד דברים היחודיים של החברה.

ליווי והכשרה : השתלמויות והדרכה לסטודנטים על-ידי הרכזים. העשרה כללית ותגמול לכלל המתנדבים (טיול) ובאופן מקומי לפי רכזים. תהליך הכשרה מקצועית בנושא ההתנדבות בהיקף של 56 שעות המחולקות ל-36 שעות להכשרה בתחום העבודה הקהילתית-התנדבותית ו-20 שעות המיועדות להכשרה בתחום ההתנדבותי הספציפי של כל סטודנט. שעות ההכשרה מועברות על-ידי רכזים וצוות בכיר במהלך ההתנדבות. יש הכשרה קודמת לשנת ההתנדבות, אשר מטרתה להקנות כלים מינימאליים הדרושים למתנדב. הכשרה זו מתנהלת לפני תחילת ההתנדבות בקיץ.

הערות:

- יש צורך לפתח ולבנות את מושג ההתנדבות בחברה הערבית, ולהתאימה על פי הצרכים של ימינו.
- תיגמול לא כספי, יום כיף, תעודה/סיכה.

מה יכול לעזור:

- משאבים חומריים – כסף הוא התנאי להמשך קיומה של התוכנית. נוסף על כך, נושא ההכשרה והליווי המקצועיים ופיתוח ההון האנושי.
- הכרה ברמה של רשויות מקומיות ושל מוסדות פורמאליים תהווה מנוף להצלחת התוכנית.
- חדשנות בנושא הנתינה ופיתוח אופציות נוספות בפני קהל יעד נוסף ואחר.
- מסגרות קולטות: מכשולים טכניים כמו מחסור בחשמל בבת-ספר, פיתוח והכשרה של מלווים מקצועיים.
- המוסדות להשכלה גבוהה מפנים את הסטודנטים ונותנים מלגה, אך הם לא כל-כך מעורבים בהתנדבות. מטילים את כל האחריות של ההכשרה על הארגון הקולט. היה עדיף אם היו משתפים פעולה ומלווים את הסטודנטים אקדמית.
- הסעות, בעיקר לכפרים הלא מוכרים.

מעין החינוך הדמוקרטי

מנכ"ל: גיא ארליך

ת.ד. 3488

ירושלים 91034

טלפון: 050-6663545

דוא"ל: d.spring@012.net.il

אתר באינטרנט: <http://www.democracy.org.il>

עמותה שקמה במטרה לצמצם פערים בחברה הישראלית, לקדם את המודעות האזרחית-דמוקרטית בקרב אזרחים ולחזק את המעורבות הקהילתית בתחומי עשייה מגוונים. פעילים בה

פעילים: 120 סטודנטים במלגה ועוד כ-20 סטודנטים מתנדבים. 55 מתוך המלגאים יהודים ו-65 ערבים (כמחציתם ממזרח העיר). הסטודנטים מגיעים מהאוניברסיטה העברית, מסמינר דוד ילין, ממכללת "הדסה", ממכללת לב בבית וגן ומן המכללה הטכנולוגית של בית הכרם.

מקום הפעילות: ירושלים – בשכונות במזרח-העיר (א-טור, עיסאווייה, מחנה שועפאט, אבו טור, בית חנינה, ואדי ג'וז, כפר עקב וג'בל מוכאבר) ובמערב העיר (תלפיות, גיל, נווה יעקב, פסגת זאב, פת, קטמון ח'י-ט' ופנימיית כרמית).

קהל היעד: ילדים, נוער ומבוגרים. הפעילות היא בנפרד, למעט מקרים מיוחדים שבהם משולבים קהלי היעד.

הישגים מיוחדים: הפעילות הרבה של סטודנטים ערבים (בפרט ממזרח-ירושלים), שמתאפשרת להם מבחינת חשיפת הפרויקט והנגישות שלו לדוברי ערבית; הישגים במאבקים מקומיים: עמק הצבאים והנגשת קן השומר הצעיר בקטמונים לתושבי השכונה; היקף הפעילות הגדול ביחס להיקף המשאבים המצומצם; מודל תנועת הנוער – מאוד מוצלח; מכשירים חברתית לא רק את פעילי השכונות, אלא גם את הסטודנטים והמתנדבים; קיומה של פעילות יהודית-ערבית בתקופה שפעילויות אלו הולכות ומתמעטות; שכלול הקונספט הארגוני של "מעין" כפועל יוצא מהפקת לקחים מתמדת.

מימון: המלגות הן ברובן המוחלט של פר"ח; היו בעבר מלגות קרן "גרוס"; קיימות מלגות הייטק של מכללת הדסה, וכן פעילות המתבססת על עבודה מעשית של סמינר דוד ילין.

הכשרה: עברו ליומיים הכשרה רצופים בתחילת השנה – הכשרה ערכית ומקצועית. בשנה שעברה, תמורת מלגה כפולה, חייבו סטודנטים להכשרה שבועית של שלוש שעות שבועיות (נוסף על הפעילות), וזו הייתה חוויה מתסכלת לשני הצדדים. יחד עם זאת מעוניינים להרחיב את ההכשרה.

ליווי: הרכזים עורכים מפגשים קבוצתיים עם כל הסטודנטים אחת לחודש-חודשיים ומפגשים פרטיים נערכים בין הסטודנטים ורכזת פר"ח.

הערות: בעבר הייתה העמותה בקשר עם האוניברסיטה העברית - היחידה למעורבות חברתית ורשות לנוער וקהילה, אך שיתוף הפעולה הזה נפסק.

מה יכול לעזור: בסיס תקציבי מוצק, שלא מצריך היערכות בתנאים של חוסר ודאות; מלגות גמישות יותר מבחינת הפעילות שלהן ושיקיפו גם פעילות עם מבוגרים; מלגות גדולות יותר לצורך עבודה לעומק (עדיף פחות סטודנטים-מלגאים שפועלים יותר שעות בשבוע) – ארבע שעות שבועיות אינן מספקות – רצוי מלגות לעבודה של 10 או 20 שעות בשבוע.

צעד קדימה לקידום חינוך ברהט
איש/אשת קשר: מאג'ד אל-קמאלאת

טלפון: 08-9917285

סלולרי: 0507536064

דוא"ל: rahat_forwads@yahoo.com; majedams@yahoo.com

כתובת: רהט. ת.ד. 391 מיקוד 85357

העמותה נוסדה על-ידי קבוצה של צעירים וצעירות מרהט, במטרה להפעיל פרויקטים חינוכיים, חברתיים ולימודיים בעיר. סטודנטים יכולים לתרום בשורה של פרויקטים: סיוע לתלמידים חלשים, לימוד נשים שאינן יודעות קרוא וכתוב, פרויקטים לצעירים.

פעילים: 25, מתוכם 20 ערבים ו-5 יהודים. 20 מקבלי מלגה בגובה 2,500-5,000 ש. בממוצע מתנדבים 30 סטודנטים בשנה. הסטודנטים מגיעים ממכללת ספיר, מאוניברסיטת בן-גוריון וממכללת אחווה. 20

אזור פעילות: רהט

קהל היעד: נשים, נוער וילדים.

הישגים מיוחדים: שורה של פרויקטים מוצלחים בוצעו על-ידי מתנדבים. בין השאר: מחנות קיץ על-ידי מתנדבים, קורסים ללימוד נשים, תכנית לסיוע ועזרה לילדים חלשים.

ליווי והכשרה: השתלמויות והדרכה לסטודנטים. קיים ליווי מתמיד לסטודנטים על-ידי רכזי הפרויקטים, סדנאות, ימי עיון.

הערות: לעמותה תכנית עתידית: היא תפעיל פרויקטים ללימוד נשים שלא יודעות קרוא וכתוב, וסיוע ועזרה לילדים חלשים על-ידי סטודנטים מתנדבים.

מה יכול לעזור: המשאבים הדרושים: סטודנטים שמגלים נכונות ליטול חלק בפעילות העמותה, תמיכה כספית.

2. עמותות להתנדבות סטודנטים

אחוה - ארגון סטודנטים למען נזקקים בקהילה

איש קשר: דודו ארצי, רכז התנדבות באחוה

טלפון: 0506-625657

דוא"ל: artzid@bgumail.bgu.ac.il

כתובת: אוניברסיטת תל אביב, הפקולטה למשפטים, רמת אביב, תל-אביב, 69978 טלפון: 03-

6405204

פקס: 03-6407422

אתר אינטרנט: <http://www.tau.ac.il/~achva/>

פעילים: כ-100 סטודנטים מתנדבים בבאר-שבע. בפרויקט הייעוץ הכלכלי משתתפים 30 סטודנטים ו-2 רכזים (בהתנדבות). בפרויקט בנק הזמן 5 רכזים מתנדבים, ובשאר הפרויקטים המספר משתנה.

מקום הפעילות: אחוה פועלת בירושלים, בטכניון, באוניברסיטת תל-אביב ובאוניברסיטת בן גוריון.

נושאי הפעילות: אחוה מספקת שירותי איסוף מזון עבור 400 משפחות. לאחרונה החלה להפעיל את פרויקט "בנק הזמן", שבמסגרתו כל אחד יכול לתת מה שהוא יודע, ולקבל שעות מאחרים לפי מספר השעות שנתן. פרויקט נוסף בהרצה הוא פרויקט ייעוץ כלכלי, שבמסגרתו יעברו סטודנטים ארבעה מפגשים שיכשירו אותם לעזור למשפחות נזקקות בניהול תקציבן. את קורס ההכשרה תעביר חברת "פעמונים", המתמחה בכלכלה לניהול משקי בית. אחוה פתוחה ליוזמות מצד הסטודנטים.

הישג חשוב: אחוה משמשת מצע לסטודנטים שיכולים לבוא ולהפעיל פרויקטים, בזכות אוירת האמון, התמיכה והעידוד ליוזמות שנוצרה.

קשיים/צרכים:

א. ההכשרה נרכשת כרגע עם הניסיון וזה אולי קושי שדורש הכוונה פר פרויקט. בפרויקטים הגדולים כרגע יש ליווי או שאין צורך בו: איסוף מזון אינו מצריך הכשרה או ליווי, בבנק הזמן תומך ומלווה הגיוינט, וההכשרה הכלכלית מועברת על-ידי בית מוריה (קבוצה של מוסדות חינוך ומועדוניות בבאר-שבע שהקימה קבוצת תושבים) ו"פעמונים".

ב. לאחרונה, עם ההתרחבות, נוצר צורך במשאבים כספיים למימון פעולות הארגון.

ג. גיוס סטודנטים נוספים לפרויקטים, כי זו קהילה ויש את כל התנאים הפיזיים בזכות בית-הסטודנט ומשום שזו "אופנה" בקמפוס להתנדב. עבור בנק הזמן קשה יותר להשיג השתתפות, משום שאנחנו רוצים שהפעולה תגיע מן הקהילה ולא מן הסטודנטים.

מרכז ברירה

סגנית מנהלת: אנגי ג'ייקובס

כתובת: הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים 91905

טלפון: 050-5977394

דוא"ל: angimanager@yahoo.com

אתר אינטרנט: <http://websites.mscc.huji.ac.il/brera/brera-en/main.html>

המרכז קם בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית וכלל פעילים מעטים. תוך מספר שנים הוא צמח למרכז התנדבותי שמקיף מאות סטודנטים בירושלים, בגוש דן (וניסיון כושל בבאר-שבע). המרכז מחויב להתנדבות טהורה ולערכיה, ופעילים בו סטודנטים במגוון תחומים. בשנת 2004 הפך המרכז לעמותה רשומה.

פעילים: 600 סטודנטים מתנדבים שעתיים נטו בשבוע. כמעט כולם יהודים (למרות ניסיון לפתח תכניות לערבים), רובם ממעמד סוציו-כלכלי גבוה (אבל לא רק). הסטודנטים מגיעים מהאוניברסיטה העברית, מבר אילן ומהאוניברסיטת תל-אביב (בעיקר) וגם כמה עשרות בוגרים חזרו להתנדב במרכז.

תחום הפעילות: סיוע משפטי; בריאות; איכות סביבה; תיאטרון; נוער; תקשורת; סדנאות וליווי אישי של ילדים/נשים/גמלאים – כנגזרת מהתחומים השונים, מקומות הפעילות מגוונים ביותר. **קהל היעד:** לא עובדים רק עם אוכלוסיות מוחלשות מתוך חשש שיהיה זיהוי של הפעילות עם "מסכנים".

הישגים מיוחדים: הפעילות העצומה בהיקפה של סטודנטים בהתנדבות מלאה וכמעט ללא משאבים (כנגזרת מכך); טיפוח ההתנדבות כ"ערך"; יצירת גורם שפונה לסטודנטים בגובה העיניים ושם אותו במרכז העניין – עוזרים לסטודנטים לרכוש ניסיון מקצועי תוך כדי יחס יפה ומזמין; שיעור ממשיכים גבוה – הרוב מתנדבים יותר משנה אחת (לרוב עוברים פרויקט).

מימון: כרעג נמצאים בתהליך של ארגון מחדש, כדי לאפשר מעט משרות בשכר.

הכשרה: בתחילת כל סמסטר מתקיימים בין מפגש לשלושה מפגשים של הרצאה והפעלה. ההכשרה ניתנת על-ידי אנשי מקצוע ולעתים על-ידי מרצים מן האוניברסיטה, שמאתרים מנהלי התחומים השונים. מתחת לכל מנהל תחום מקצועי פועלים רכזים לתכניות השונות.

ליווי: הרכזים בקשר שבועי עם כל מתנדב ובמהלך השנה יש מפגשי העשרה (לרוב רשות).

יש קשר עם מקומות ההתנדבות כדי לא להפוך לחברת השמה של מתנדבים. יש תיאום ציפיות בין מקום ההתנדבות למתנדבים, ויש קשר בין איש קשר של "ברירה" ובין איש קשר במקום ההתנדבות.

הערות: המרכז מתנגד עקרונית למתן מלגות ואקרדיטציה ותומך ברעיון ההתנדבות הטהורה בלי קשר למצב החברתי הנתון (היינו גם אם המצב היה אידיאלי, עדיין רואים את הצורך בהתנדבות);

מה יכול לעזור: החזרי נסיעות למתנדבים; מחסור במשאבים למנהלי תחום שזקוקים למימון הפעילות הרבה שלהם; בעיה בסיסית בעבודה עם סטודנטים – סטודנטים ממשיכים הלאה.

נגבה - ארגון לגיוס ולהכוונת סטודנטים מתנדבים באוניברסיטת בן-גוריון

איש קשר: חובב ורדי, רכז מתנדבים

טלפון: 0506-250994

דוא"ל: vardih@bgumail.bgu.ac.il

פעילים: במאגר הנתונים של הארגון כיום מופיעים כ-300 מתנדבים. לארגון 6 רכזים הפועלים בהתנדבות. אין סטודנטים ערבים בקרב הרכזים.

מקום הפעילות: הגיוס מתבצע באוניברסיטת בן-גוריון.

נושאי הפעילות: כלל קשת ההתנדבות.

הישג חשוב: "המון ארגונים קטנים שאנו עוזרים להם בשיפור אורך ואורח החיים. קשה לזקוף את הקרדיט לזכותנו מאחר שלארגונים תפקיד גדול ביצירת השיפור ויצירת שיתוף פעולה בין ארגונים שונים."

הכשרה וליווי: תנועת נגבה נוסדה על-ידי תנועת אור, אך כרגע שתיהן בודקות את אופי הקשר העתידי. באופן עקרוני, כרגע אין ליווי.

קשיים: "נגבה נזהרים לא ליצור הזדהות עם ארגונים וכסף, ולכן קשה להם להשיג מימון. אם היה גוף אוניברסיטאי רשמי ולא מזוהה שהיה מממן פעולות כאלה, זה יכול היה לפתור את הבעיה."

קול קורא - ארגון לייעול, להגברה ולהכוונה של התנדבות סטודנטים

יו"ר: טל כהן

אתר הארגון: www.kolkore.org

iton@kolkore.org

www.mitnadvim.org.il

"קול קורא" היא תנועה סטודנטאלית בלתי מפלגתית והתנדבותית של מאות סטודנטים מכל רחבי הארץ, הפועלים להגברת המעורבות של ציבור הסטודנטים בעשייה החברתית במדינה, מתוך אמונה כי תפקידו של ציבור הסטודנטים הוא להוביל את העשייה החברתית-לאומית בישראל.

התנועה פועלת לכינוס ראשי ציבור הסטודנטים יחד עם אגודות וארגונים חברתיים ועם ראשי הממסד הציבורי, המגזר השלישי והמגזר הפרטי, במטרה לדון בסוגיות השעה החברתיות מתוך רצון להוביל קביעת סדר עדיפויות חברתי-לאומי לעתיד.

"קול קורא" מוציאה לאור עיתון סטודנטים בנושאי מעורבות חברתית בהפצה של 100,000 עותקים.

בכל קמפוס הוקם גוף של רכזי מתנדבים הנעזרים בתוכנת מחשב עם נתוני העמותות והפרויקטים הפועלים במרחב. מה שנותר הוא לפנות לסטודנט, להזין את העדפותיו לגבי סוג הפעילות, אופייה, רמת המחויבות והמקום הגיאוגרפי שבו הוא רוצה להתנדב. המערכת מפיקה דוח של הפרויקטים המתאימים. זו מעין חברת כוח אדם להתנדבות, שהרכזים אמונים על הקשר בין הארגון למתנדב, ובין גופים מקצועיים לסטודנטים המעוניינים להקים מיזם חברתי. כיום מרכזי השמת מתנדבים פעילים בכל האוניברסיטאות ובחלק מהמכללות על-ידי תאי "קול קורא", וכך סטודנט הלומד בתל-אביב ומעוניין להתנדב דווקא בחדרה, מקבל מענה והתאמה לצרכיו. הרכזים יזמו פרויקטים שונים כמו קייטנות לילדים ממשפחות חד-הוריות, פעילות עם קשישים וכו'.

רוח חדשה

סמנכ"ל: רועי פולקמן

טלפון: 054-3113320

דוא"ל: rfolk@inter.net.il

אתר אינטרנט: <http://www.new-spirit.org.il/>

רוח חדשה פועלת כעמותה עם תקציבים של גורמים פרטיים. העמותה כוללת צוות ניהולי שכיר ומתנדבים – כמעט כולם סטודנטים. הדגש של הפעילות הוא מקומי – לפעול במה שמכונה הנתק של המשולש: סטודנטים-מוסדות אקדמאיים-העיר ירושלים.

329 סטודנטים עברו בפעילויות של שישי התנדבותי (כ-20 כל פעם) בסמסטר הראשון של קיום הפעילות. העמותה ערכה יריד מתנדבים, כדי לחבר בין עמותות לסטודנטים. לעמותות אלו נרשמו 423 סטודנטים. עם זאת, אין בידי אנשי "רוח חדשה" נתונים לגבי מספר הסטודנטים שנקלטו בפועל ומה עלה בגורלם.

הסטודנטים מגיעים מכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בירושלים (14 במספר), לרבות האוניברסיטה העברית, סמינר דוד ילון, מכללת "הדסה", מכללת לב בבית וגן והמכללה הטכנולוגית של בית הכרם.

מקום הפעילות: "שישי התנדבותי" הוא אירוע חד-פעמי של התנדבות שמיועד לקהלי יעד שבדרך כלל לא מתנדבים. הפעילות שנערכה עד כה כללה סיור "פנתרים שחורים" במוסררה+שוק חופשישי, שיפוץ בלוק בתלפיות מזרח, סיור בעמק הקטמונים, ליצנות רפואית בהדסה עין כרם, בית תמחו בשוק מחנה יהודה, שיפוץ מועדונית בקריית יובל ועוד.

קהל היעד: מגוון מאוד. אפשר לומר בזהירות שקהל היעד העיקרי הוא סטודנטים שמראש פחות מחויבים (או לא מסוגלים להתחייב) לשינוי חברתי או להתנדבות.

הישגים מיוחדים: הנגשה של הפעילות שלהם לסטודנטים באופן מסיבי; יצירת פרויקט "מתמחים" שכלל הכרה אקדמית ושילב 100 סטודנטים בפעילות בעיקר במגזר הראשון והשני, אך מעט גם במגזר השלישי; מימון הוצאת עיתון סטודנטים "קפה פוליטי", שבלט בתכניו הפוליטיים והחברתיים; יצירת קשרים עם גורמים שונים בהשכלה הגבוהה ובעיר ירושלים; פעילים תקופה קצרה מאוד והספיקו לעשות הרבה יחסית ולמתג את פעילויותיהם.

מימון: העמותה מעסיקה שבעה רכזים בתשלום, ועוד אחראי על אתר האינטרנט. יתר הפעילות היא על בסיס התנדבותי. המימון מגיע מגורמים פרטיים (בעיקר חברות הייטק ירושלמיות).

ליווי והכשרה: בתכנית ההתמחות ניתנת ההכשרה על-ידי גורמים חיצוניים, והתכנית מתפקדת כסוג של פרקטיקום לא מונחה, אך קיים קשר עם גורמים באוניברסיטה. פעילות זו נעשית בעיקר במגזר הראשון והשני. פעילות "שישי התנדבותי" מראש לא מצריכות מחויבות או הכשרה.

הערות: "רוח חדשה" אינה עמותה "חברתית קלאסית". זו עמותה שמנסה ליעל חיבורים שונים, להנגיש את העיר לסטודנט ולשפר את מצב העיר ירושלים עבור הסטודנט ובכלל. העמותה פועלת

בהקשר הירושלמי הספציפי ומחוברת לבתי-ספר גבוהים שלא שייכים בהכרח למועצה להשכלה גבוהה.

מה יכול לעזור: הפעילות של העמותה, למרות הכוונות הטובות, נתקלה בהרבה עוינות מצד גורמים שונים, ובעיקר אגודת הסטודנטים של האוניברסיטה העברית, שתפסה את העמותה כגורם מאיים. מחפשים גורמים שישתפו איתם פעולה ולא יראו בהם "איום".

3. עמותות קטנות מקומיות

אליאטר-עמותה לפיתוח תרבותי וחברתי

תוכנית/יחידה/ארגון: סמינר סטודנטים/ פרויקט לתרומה חברתית/ פרויקט להכוונה מקצועית

איש/אשת קשר: סאמי הווארי / סוהא דאו

טלפון: 04-9810225

סלולרי: 050-6939516

דוא"ל: hawarys@yahoo.com

כתובת: עכו ת.ד. 2840

הארגון הוקם לפני 10 שנים על-ידי קבוצת סטודנטים ואקדמאים, והוא שם לעצמו כמה מטרות:

1. העלאת המודעות ללימודים אקדמיים וגבוהים והגדלת מספר הסטודנטים הערבים במוסדות להשכלה גבוהה.
2. ארגון וקיום של פעילויות תרבות, חברה ואמנות במטרה להביא לשינוי חברתי.
3. ארגון פעילויות תמיכה (ימי עיון, סדנאות) בקבוצות פעילים חצי מאורגנות במטרה להעלות את יכולות החברים.

סמינר הסטודנטים מורכב מצוות שנפגש אחת לשבוע. בנוסף מתקיימים מפגשים חודשיים לחברי הסמינר, שנועדו לארגן את ציבור הסטודנטים ולהפעילו כדי שישתתפו את העיר ואזרחיה. הסמינר מפעיל מספר פרויקטים ופעילויות: פרויקט לתרומה חברתית, פרויקט להכוונה מקצועית, ועדת החינוך בעכו.

הפרויקט לתמיכה חברתית מתבסס על גיוס סטודנטים שיקיימו פעילויות ותכניות שונות כגון: סיוע בשיעורי בית, הכנת שיעורים, היערכות לבחינות, ארגון קורסים, חוגים וקבוצות חברתיות שפועלים להגברת מודעות בקרב תלמידי בתי-ספר, בייחוד תלמידי תיכון. הפרויקט יחזק את זיקתם ושייכותם של הסטודנטים לעירם.

בשנה שעברה צומצמו פעילויות שתוכננו בגלל מחסור במשאבים כספיים ואנושיים. הפעילויות הצטמצמו לשתיים בלבד: במשך שנים התקיים שיתוף פעולה עם האגודה הערבית לזכויות אדם בביצוע קורסים ובהקמת פורום לזכויות אדם, בנוסף ליום עיון בנושא הכוונה מקצועית בהשתתפות כ-30 סטודנטים.

פעילים: 31 מתנדבים, אין מקבלי מלגות. מספר הסטודנטים הערבים בעכו הוא 150, על-פי הערכה. הסטודנטים מגיעים מאוניברסיטת חיפה, ממכללת אורנים וממכללת הגליל המערבי.

אזור פעילות: הפעילות מרוכזת בעכו. משתתפים בה סטודנטים מחוץ לעיר. התקבלו פניות מאנשים המתגוררים בכפרים בסביבה כדי לקיים פעילות דומה.

קהל היעד של הפעילות: תלמידי בתי-ספר יסודיים ותיכונים.

הישגים מיוחדים: למרות שהפרויקט בוצע בחלקו, הוא הוכתר בהצלחה רבה. יותר מ-100 תלמידים השתתפו ביום עיון שעסק בהכוונה מקצועית. תחושת ההצלחה התחזקה כשהגיעו תלמידים למשרד כדי לבקש ייעוץ והדרכה מהיועצת החינוכית המלווה את הפרויקט.

הכשרה וליוי: העמותה מארגנת קורסים להשתלמות לדון בסוגיות של עבודה בקהילה, סוגיות לשינוי חברתי. משתתפים בהם כל החברים.

בנוסף מתקיימים ימי עיון המוקדשים לנושאי תכנון וגיבוש תכניות ושיטות עבודה עם הקבוצות.

פעילות הסטודנטים מלווה על-ידי מנחים מומחים בניהול קבוצות ורכזים מקרב הסטודנטים, בעלי כישורים מתאימים, הבאים מההתמחויות של מדעי החברה, ייעוץ ארגוני וייעוץ חינוכי.

הערות: עבודה עם סטודנטים נחשבת לסבוכה וקשה. לפעמים מאבדים תקווה, מכיוון שהסטודנטים עסוקים בלימודים, במחקרים ובבחינות. בנוסף מורגש מחסור ביוזמה, היענות להזמנות והצטרפות לפעילות.

זהו פרויקט חדש. בעבר כבר פנינו לקרן העיזבונות, אך לא קיבלנו מימון, ואז נאלצנו לצמצם את הפעילויות. הפעלנו פרויקט אחד בלבד: פרויקט ההכוונה המקצועית (פרויקט זה כלל פעילויות מגוונות שתורמות לשינוי חברתי, הכשרת סטודנטים שיהוו הנהגה אלטרנטיבית בקהילה שלהם).

מה יכול לעזור: משאבים מגוונים דרושים להצלחת הפרויקט: משאבים כספיים שיאפשרו גיוס סטודנטים בתמורה למענקים. המענקים יחולקו לפי פרמטרים אובייקטיביים. משאבי ייעוץ לצוות הפרויקט. משאבי הכשרה למשתתפים. מודגשת חשיבות שיתוף הפעולה והשותפות בין מסגרות ועמותות שונות. מתנהלת עתה בדיקה לגבי אפשרות של קיום קורס הכשרה שבסופו יקבלו המשתתפים תעודה מקצועית. להליך זה תהיה השפעה מרחיקת לכת על הצטרפות חברים נוספים לקורס.

יעל"ה - יחד לעובדים למען הקהילה

אשת קשר: אוסנת ברמן

טלפון: 052-3241688

דוא"ל: osnat_ber@yahoo.com

יעל"ה הוקמה בינואר 2004 לצורך הנעת תושבים לעשייה קהילתית תוך מחויבות לצדק חברתי ולקידומו. אנו מאמינים כי קהילה היא צורת החיים האידיאלית, בכך שהיא ממקסמת ומעצימה את כוחם של הפרט והכלל; כישוריו והישגיו של הפרט תורמים לכלל, וכוחה של הקהילה מחזק ומקדם את הפרט. רק פעילות המושתתת על צדק חברתי תכוון ותשמור על אורח חיים קהילתי המחויב לטובת הפרט והכלל והאיזון ביניהם.

פעילים: שישה סטודנטים שנבחרו להיות חלק מיעל"ה עברו לגור בתחומי השכונה. כל סטודנט אחראי על נושא שעלה והוגדר כצורך שכונתי. לפיו הוא יוזם מענה קהילתי ומפעילו תוך עבודה עם תושבים נוספים והנעתם לעשייה קהילתית וקידום הצדק החברתי. בתוך קבוצת הסטודנטים הגרה ופועלת בשכונה, נמנות גם יוזמות הפרויקט, המנהלות אותו בפועל, מלוות ומפקחות על הסטודנטים בעבודתם ואחראיות על הקשר מול גורמי חוץ – קרנות וגופים שונים. על עבודתן זו מפקח בית-הלל.

תחום פעילות לתשס"ה:

- **לימודי:** יצירת מרכז למידה נגיש לכלל ילדי השכונה, המשפר הישגים ויכולות לימודיות, ומופעל על-ידי תושבי השכונה.
- **נוער:** גיבוש קבוצות בני נוער הנפגשות לפעילות חברתית, והנרתמות לעשייה למען עצמם ולמען הקהילה. עבודה אישית עם מספר בני נוער והכוונתם לעשייה קהילתית.
- **העשרה:** יצירת מסגרת ההעשרה ופיתוח לילדי הכיתות הנמוכות, כאשר ההורים מעורבים בצורה פעילה בפעילות. בניית תשתית למענה קהילתי רחב.

בנוסף יוזמים הסטודנטים ומוציאים לפועל במהלך השנה מספר אירועים קהילתיים כלליים חד-פעמיים. במידת הצורך מאתרים הסטודנטים כוח עזר של מתנדבים חיצוניים לשכונה ומגייעים אותו לפעילויות השונות ולהגשמת מטרות יעל"ה.

אופן הפעילות מכוון לכך שהסטודנטים מתחילים להוות גלגל שיניים פנימי בעשייה הקהילתית. הפעילות כולה מתבצעת בשני מעגלים: מעגל הסטודנטים של יעל"ה, המהווה גם חלק מהמעגל הרחב של תושבי השכונה. בין שני מעגלים אלו מחברים קשרים אישיים הנבנים בזכות המגורים בשכונה והפעילות הפורמאלית.

המפגשים האישיים והפעילות השוטפת בשכונה יוצרים דיאלוג שמתוכו נרקמות תכניות לעשייה קהילתית המבוססת על שותפות אמיתית. העבודה המורכבת והמפגש עם מגוון דעות, רעיונות, מטרות וסוגיות מחייב פתיחות ועבודה תוך כדי לימוד מתמיד. לימוד זה מתבצע בצורות רבות; עיון בסוגיות שונות בישיבה השבועית, ערבי לימוד חודשיים, למידה עצמאית וכמובן המפגש היומיומי עם אנשים שונים.

מימון: הפרויקט ממומן על-ידי קרן גלנקור לחינוך ורווחה, קרן משפחת שטיינהרט וקרן ירושלים.

סחב"ק - פעילות של סטודנטים יוצאי קווקז בכלל הקהילה המקומית (סניף שדרות)

איש/אשת קשר: רנטה שלומוב

טלפון: 08-6621333

סלולרי: 054-6689014

דוא"ל: renata79@walla.co.il

כתובת הארגון: סחב"ק שדרות, מיקוד 87013, ת.ד. 346

פעילים: לסחב"ק 70 סטודנטים מתנדבים, מתוכם 40 מקבלים מלגת פרי"ח ו-10 מקבלים מלגה מן היחידה למעורבות חברתית. המלגות הן על סך 4,500 ₪. 4 שעות פעילות נדרשות בשבוע. הסטודנטים יוצאי קווקז.

מקום הפעילות: סחב"ק פועלת בדרום, בבאר-שבע ובשדרות. הפירוט שלהלן הוא על שדרות.

לתכניות המכוונות לקב' מיעוט יש ערך גדול בהעצמה הפנימית שלהן, והן מעוררות יותר גאוות יחידה ומוטיבציה לפעולה למען עצמם (כשלב ראשון), אך לעתים קיימת תחושה של בידול, חולשה וחזיון סטיגמות על חוסר יכולת לשילוב חברתי. לכן אנו מעודדים פעילויות של קבוצות הטרוגניות, כי חשוב ליצור לא רק שילוב עולים, אלא גם להיפך: ליצור הזדמנויות לוותיקים להכיר את קהילות העולים מקרוב כחלק של צמיחת אנשי מקצוע המכירים את החברה הישראלית הרב-תרבותית.

המכללה הינה שותפה לסחב"ק בבניית הדרכה, באיתור סטודנטים, בהנגשת המידע ובפרסום הודעות, בטיפול הדיקן בבעיות פרט של הסטודנטים, ובהגדלה משמעותית של ניגשים לפרי"ח. מדי שנה משלבת היחידה למעורבות חברתית זכאי מלגת דיקן בפרויקטים של סחב"ק, ומשרד הדיקן משתתף באירועי חברה וגיבוש של פעילים.

שדרות קלטה בעשור האחרון מעל 1,500 משפחות מקווקז. סטודנטים יוצאי קווקז מהווים קבוצה משמעותית להובלת תהליכי שינוי. מדובר באוכלוסייה של צעירים משכילים, בעלי ניסיון בהתמודדות עם קשיים והפיכתם לאתגרים בדרך להצלחה, רובם בעלי מוטיבציה לתרום לקהילה ולהיות מעורבים חברתית בקידומה.

סחב"ק פועלת בשיתוף עם עמותת גוונים, גיוינט ישראל, המכללה האקדמית ספיר, ציונות 2000 ועוד.

סחב"ק מיישמת תוצאות של מחקרים מקיפים שעשה הגיוינט על העדה הקווקזית, וזוהי דוגמה נדירה לחיבור בין מחקר רציני לפעולות ארגוניים לשינוי.

נושא הפעילות: סחב"ק מפעילה שני פרויקטים בתמיכת היחידה למעורבות חברתית. הראשון הוא חונכות לימודית רגשית לילדי חטיבת ביניים הנמצאים בסכנת נשירה, החונכות היא אישית וקבוצתית בנושאים שונים. הפרויקט השני הוא פעילות במועדון הקשישים "בית התה החם", שבמסגרתה מעבירים הסטודנטים פעולות העשרה ומארחים חברה לקשישים.

הכשרה וליווי: הליווי מתבצע על-ידי עמותת גוונים (הקיבוץ העירוני בשדרות), ומרכז יום לקשיש "בית התה החם". כל קבוצת סטודנטים מקבלת תכנית ליווי לפי דרישות הפרופיל של המתנדבים באותה המסגרת. הסטודנטים מקבלים כלים מקצועיים לעבודה עם ילדים בסיכון, זיהוי קשיי

למידה וכו'. בעבודה עם קשישים, מקבלים הסטודנטים חומרים לפעילויות וניגשים למקורות רלוונטיים לעבודה עם קשישים. קבוצות הסטודנטים נפגשות פעם בשבועיים לעבור סדנה. כמו כן הושם דגש על העצמה אישית של סטודנטים, ניהול זמן, מנהיגות מתנדבת, קבלת החלטות, קהילה, למידת עמיתים וכו'.

הסטודנטים משתתפים בהשתלמויות כלליות בעיר בנושאים כגון מניעת התמכרויות והתנהגות סיכונית בקרב בני נוער, ילדים ונוער בסיכון, הכשרות לרכזי קבוצות מתנדבים, תעסוקת הורות במעבר תרבותי וכו'.

קשיים וצרכים: הסטודנטים עולי קווקז, רובם ככולם בעלי משפחות או המפרנסים העיקריים של הבית, שכן הוריהם בדרך-כלל מובטלים או מתקיימים משכר מינימום. כך נאלצים הסטודנטים להקדיש את רוב זמנם הפנוי מלימודים לעבודות מזדמנות, ולפעמים גם בזמן הלימודים. לפני כשנה קיצץ מינהל הסטודנטים את הסיוע לסטודנטים במלגת הקיום, ופגע ביכולת הכלכלית, וכתוצאה מכך הלימודית, של הסטודנטים עולי קווקז.

יש צורך בסדנאות בנושא תעסוקה, בייעוץ ובהכשרות לרכזי תכניות ולפעילים. נדרשים תגמול ועידוד למתנדבים.

קבוצת ההקמה של בית-הספר מעו"ף - בית-ספר דמוקרטי ללא תשלום

איש קשר: בן שוורץ

טלפון: 0524-761722

דוא"ל: benshv@bgumail.bgu.ac.il

זהו פרויקט הקמת בית-ספר דמוקרטי, ללא תשלום, עבור כלל האוכלוסייה של באר-שבע, המבוצע על-ידי קבוצה של סטודנטים וצעירים מאוניברסיטת בן-גוריון ומאוניברסיטאות אחרות, בתוספת שני מבוגרים (שאינם הורים לילדים אשר ילמדו בבית-הספר).

פעילים: 14 חברים בקבוצת ההכשרה והקמה של בית-הספר. אין ביניהם ערבים.

מקום הפעילות: ההכשרה נעשית בדרך-כלל באוניברסיטת בן-גוריון, והיא מלווה בסיוורים בבתי-ספר שונים בארץ.

נושא הפעילות: כרגע, כאמור, הקבוצה פועלת בשני מישורים. ראשית ההכשרה (פירוט בהמשך), והמישור השני הוא הקמת בית-הספר וכל מה שכרוך בה: מציאת מבנה, עבודה מול משרד החינוך, שיווק ועוד.

הישג חשוב: ב-14 באפריל 2005 קיימה הקבוצה כנס על בית-הספר, שאליו הוזמנו אחרי מאמצים לא מבוטלים הורים מכלל בתי-הספר בבאר-שבע. זהו אחד הצעדים הראשונים בדרך הקשה לשיווק ולהתאמה הדדית של בית-ספר וחינוך שנחשבים אליטיסטיים, עם אוכלוסיות מן המעמד הבינוני-נמוך.

הכשרה וליווי: ההכשרה לבית-הספר מתקיימת פעם בשבוע, למשך 6 שעות, וכוללת הרצאות של מרצים מן המכון לחינוך דמוקרטי, מרצים לחינוך מאוניברסיטת בן-גוריון וביקורים בבתי-ספר שונים בארץ. את הליווי מספק הסגל של בית-הספר הדמוקרטי בערד ומרצים לחינוך מאוניברסיטת בן-גוריון.

הערה: זוהי יוזמה של סטודנטים, אשר מטרתה היא שינוי חברתי. תומכים בה מרצים מאוניברסיטת בן-גוריון ומאוניברסיטאות אחרות (פרופ' דוד גורדון, המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן-גוריון; פרופ' יוסי יונה, המחלקה לחינוך, אוניברסיטת בן-גוריון; פרופ' ניסים קלדרון, המחלקה לספרות עברית, אוניברסיטת בן-גוריון; פרופ' יהודה ניני, המחלקה להיסטוריה אוניברסיטת תל-אביב; פרופ' אורן יפתחאל, המחלקה לגיאוגרפיה, אוניברסיטת בן-גוריון, ועוד).

קשיים:

א. הקושי הגדול ביותר הוא בקבלת אישורים ממשרד החינוך, אשר דורש את אישורה של מפקחת מחוז הדרום בפרט.

ב. המודל של שיווק והקמת בית-ספר ייחודי ללא תשלום והצגתו לאוכלוסיות שלא קרובות בדרך-כלל לבתי-ספר כאלה הוא מודל ייחודי, שקיים רק בבתי-ספר ספורים בארץ. ההכשרה והליווי החינוכיים והדמוקרטיים קיימים, ואף עבור הבירוקרטיה יש מי שידריך, אבל חסרים תמיכה וליווי לאספקט של שיווק למעמד הבינוני-נמוך ועבודה עמו (שתי"ל נרתם לעזרת הפרויקט לאחרונה).

ב. יחידות למעורבות חברתית באוניברסיטאות ובמכללות

אוניברסיטת חיפה- היחידה למעורבות חברתית

תוכנית/יחידה/ארגון : היחידה למעורבות חברתית

איש קשר : הנרי בן שימול

טלפון : 048240665

דוא"ל : henry@research.haifa.ac.il

כתובת : בניין רב-תכליתי, חדר 160 ג', אוניברסיטת חיפה

מודעות האוניברסיטה לבעיות הפער החברתי וההשכלתי ונכונותה לפעול למען קידום עיירות הפיתוח, יישובי הספר, כפרים ושכונות בערים, הביאו להקמתה של היחידה למעורבות חברתית, שמטרתה מפורטת להלן:

1. גיוס קבוצות של מועמדים לאוניברסיטה וסטודנטים לתואר ראשון ו/או שני הבאים מאזורי פיתוח, שכונות וכפרים, בעלי מודעות חברתית גבוהה המוכנים לפעילות חברתית במטרה להביא לשינוי חברתי ואישי.
2. יצירת מסגרות תמיכה כלכליות, חברתיות ואקדמיות ייחודיות לאוכלוסיה זו
3. הפעלת פרויקטים חברתיים על-ידי הסטודנטים

הפרויקטים מחולקים לפי אזורים גיאוגרפיים, ופעמים רבות מתקיימים כמה פרויקטים באותו אזור. לכל אזור גיאוגרפי רכז אחראי על 35-40 סטודנטים (למרות שביחידה למעורבות חברתית יודעים שעדיף מספר נמוך יותר – 25 סטודנטים לרכז).

פעילים: 400 סטודנטים, מתוכם 120 ערבים, 100 דרוזים ו-180 יהודים. כולם מקבלי מלגה בגובה 6,000-8,000 ₪.

אזור פעילות: עיירות פיתוח, כפרים ושכונות בערים באזור הצפון.

קהל היעד: בעיקר סטודנטים שמועצמים מעצם הפעילות שלהם בקהילה, כמו כן, תלמידי בתי-ספר ובני נוער.

הישגים מיוחדים: יש הצלחה גדולה ביחידה למעורבות חברתית בכך שהעבודה של הסטודנטים ממושכת. אחוז הנשירה קטן. ישנם מנגנוני הערכה ומעקב לפעילות, מה שתורם לשיפור הפעילות ולהצלחתה.

הכשרה וליווי: תהליך הכשרה מובנה מתקיים בקיץ, על מנת לספק לסטודנטים את הכלים הנחוצים להם בעבודה הקהילתית במשך כל השנה האקדמית. היקף העבודה של הסטודנטים הוא 6 שעות שבועיות במשך כל השנה, כולל ליווי ומעקב על-ידי רכזים אזוריים. הפעילות מתקיימת פעם-פעמיים בשבוע. הסטודנטים מקבלים הדרכה וליווי מיועצים ורכזים.

מה יכול לעזור: יש הרבה סטודנטים עם יכולת נתינה שלא מתקבלים בגלל שמצבם הכלכלי טוב יותר. מכאן, שאם היו יותר מלגות, יותר סטודנטים הישגיים ורגישים חברתית היו מתקבלים. ביחידה למעורבות חברתית ישנם 400 סטודנטים, אך היחידה מעוניינת שיהיו 1,000 סטודנטים.

דיקן הסטודנטים אוניברסיטת בן גוריון

איש קשר: יעקב אפק, דיקן הסטודנטים

טלפון: 08-6472373/4

דוא"ל: <http://www.bgu.ac.il/dekanat/text4.html>

דיקן הסטודנטים הוא הגוף האחראי לסטודנטים באוניברסיטה ועוסק בטיפול משמעותי, בעזרה סוציו-אקונומית, במתן הקלות ללקויי למידה וכו'. באופן מיוחד למיפוי, הדיקן נותן מלגות עבור התנדבות ב-40 ארגונים לערך, אשר אותם אישר (ראו פירוט בסוף התיאור).

בניגוד לנהוג ברוב המוסדות האקדמיים, באוניברסיטת בן-גוריון היחידה למעורבות חברתית אינה כפופה לדיקן (ראו סעיף הערות, להלן).

פעילים: המלגה מחושבת לפי מאה שקלים לשעת פעילות. הדיקן בחר לתת יותר מלגות על פחות שעות פעילות, ולכן מבין 1,500-2,000 הסטודנטים שמקבלים מלגה בשנה, כ-60% מקבלים מלגה של 2,000-4,000 ש"ח עבור 20-40 שעות פעילות שנתיות. שאר המלגות גבוהות יותר (הגובה המקסימאלי הוא 70% מלגה עבור 70 שעות פעילות שנתיות). מספר הערבים בקרב מקבלי המלגות אינו ידוע, משום שאין לדיקן פילוחים סטטיסטיים של מקבלי המלגות.

מקום הפעילות: משתנה בהתאם לארגון שבו מתנדב הסטודנט.

נושא הפעילות: משתנה בהתאם לארגון שבו מתנדב הסטודנט.

הישג חשוב: דיקן הסטודנטים בבאר-שבע היה הראשון בארץ להתנות מלגה סוציו-אקונומית בפעילות חברתית.

הכשרה וליווי: להכשרות ולפיקוח דואגים הארגונים שבהם מתנדבים הסטודנטים. אם יש ניצול לא הולם של סטודנטים, מגיעות תלונות לדיקן, אשר מטפל בבעיה.

קשיים וצרכים:

א. "כל עוד לא יפתרו את בעיית התעסוקה בנגב, אף פרויקט של מעורבות לא ישאיר סטודנטים בדרום."

ב. לדעתו של הדיקן, השילוב של היחידה למעורבות חברתית במסגרת דיקן הסטודנטים, כשהוא האחראי הישיר על היחידה, הוא שילוב טוב יותר מהקיים, מאחר שהוא אחראי ובקי בענייני הסטודנטים.

ג. יש צורך בתמיכה בפרויקט "מחלקה מאמצת בית-ספר".

ארגונים מורשי קבלת סטודנטים למעורבות חברתית תמורת מלגת דיקן סוציו-אקונומית:

1. היחידה למעורבות חברתית.
2. אגודת אדי - השתלת אברים.
3. אגודת הסטודנטים – גדעון, אחוה.
4. אגודת ש"י, בית הגלגלים, אגודה לשיקום וסיעוד ילדים נכים.
5. אוהל מתנדבים בנגב- אג'יק.
6. אחרי, עמותת נוער מוביל שינוי .
7. ארגון "ידידים", חונכות אישית עם בני נוער עולים.
8. ארגון "עמך" לתמיכה נפשית וחברתית לניצולי שואה.
9. [אתגרים, ספורט אתגרי בטבע כמנוף לשיקום פיזי נפשי וחברתי.0](#)
10. באר שובע, הסעדה לנזקקים.
11. בי"ח פסיכיאטרי
12. בית חולים סורוקה, ב ה פ נ י ה מ ר א ש מדיקן הסטודנטים
13. בית לאה ובית מאיר, הוסטלים מוגנים.
14. בית כהן, מערך דיור קהילתי למבוגרים עם יכולות תפקוד ברמות פיגור בינוני.
15. האגודה למלחמה בסרטן.
16. האגודה למען הקשיש.
17. הוסטל אלונים.
18. הוסטל לנערים, "בית אשלי".
19. הוועד למלחמה באידס.
20. "יד לאדם" בשירות ילדי ונשות אסירים.
21. כפר הילדים והנוער אשלים.
22. "מגמה ירוקה" – סטודנטים למען איכות הסביבה.
23. מועדון פיס לילד ולמשפחה כסייפה.
24. מועדוניית נוער, שכונה י"א.

25. [מרכז הכשרה ושיקום מקצועי](#)
26. מרכז חירום לילדים במצוקה
27. "נווה שבא", ביי"ח סיעודי .
28. סינגור קהילתי
29. "עדנים" , פנימייה לילדים עם צרכים מיוחדים.
30. "פרויקט נעלה", עבודה עם נוער עולה
31. [צ.ב.ע – צעירים בונים עתיד מרכזי העשרה לילדים](#)
32. שי"ל, שירות ייעוץ לאזרח, שגב שלום,
33. שירות מילואים – מ-14 יום ומעלה במהלך שנת הלימודים.
34. תיכון ברנקו וייס, באר-שבע
35. תיכון ברנקו וייס, דימונה.
36. תל-שבע, עבודה קהילתית
37. [הבית הקבוצתי, דיור בקהילה לילדים ונוער הלוקים בפיגור.](#)
38. שירות מבחן למבוגרים
39. תנועת נוער ערבי
40. מרכז קהילתי חורה

היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת בן-גוריון

איש קשר: יעקב (קיקו) עייאש, ראש היחידה למעורבות חברתית

דוא"ל: ayashy@bgumail.bgu.ac.il

אוניברסיטת בן-גוריון שבנגב, לצד מחויבותה לקידום המצוינות בתחום המחקר וההוראה, חרטה על דגלה את המחויבות החברתית לפיתוח הנגב ולקידומו. היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת בן-גוריון שבנגב, הפועלת למעלה משלושה עשורים בתחומים של חינוך וחברה למען תושבי הנגב, מהווה את החוליה המרכזית המקשרת בין האוניברסיטה לבין הקהילה בדרום. ביחידה פועלות כמה תכניות במספר מישורים: צמצום פערים לימודיים וקידום הנגישות להשכלה גבוהה, סיוע בקליטת עלייה ואוכלוסיות שיקום.

לצד עשייה חברתית זו, החולשת על מרבית אזור הנגב – מאשדוד בצפון ועד חצבה בדרום – עוברים הסטודנטים הכשרה עיונית, שבאמצעותה הם נחשפים לקשיים שעמם מתמודדת החברה הישראלית. ההכשרה העיונית מפתחת בקרב חברה מודל של מנהיגות בעלת מודעות ורגישות חברתית, החדורה מוטיבציה לפעול ולהביא לשיפור מצבה של אוכלוסיית הפריפריה הגיאוגרפית והחברתית של מדינת ישראל.

פעילים: 400 סטודנטים (כולל 100 סטודנטים של "עמותת איילים") מופעלים על-ידי כ-20 רכזים ושני רכזי-על. אחד מהם מרכז את פרויקט "הדירות הפתוחות" (120 סטודנטים), והשנייה מרכזת את הפרויקטים של קרן גרוס (70 סטודנטים), את פרויקט המנהיגות (120 סטודנטים), ואת פרויקט פרס הנוער (12 סטודנטים בתכנית בינלאומית לפיתוח ומיצוי כישורי בני הנוער לערכי התמדה בתחומי הספורט, תחביב ושירות לקהילה). הסטודנטים מקבלים מלגות הנעות בין 5,000-8,500 ₪ והטבות אחרות כגון מגורים, עבור פעילות של בין 4 ל-12 שעות שבועיות. מתוך כלל הסטודנטים ביחידה יש שני סטודנטים ערבים.

תכנית "הדירות פתוחות" של היחידה למעורבות חברתית: בתכנית פעילים כ-120 סטודנטים המקבלים דירה תמורת 8 שעות פעילות בשבוע. שישים וחמש הדירות שבהן גרים הסטודנטים משמשות אחר הצהריים כמועדוניות שבהן הסטודנטים מפעילים למעלה ממאה חוגים עבור כלל חתכי הגילאים בשכונות, מגיל 5 ועד 55.

התכנית למנהיגות – קרן משה: 120 חברי התכנית נהנים ממלגה בגובה 8,500₪ עבור 8 שעות שבועיות במשך שנת הפעילות. לפרויקט 6 רכזי פרויקטים ושני רכזים עיוניים. הסטודנטים מסייעים בבתי-הספר בבאר-שבע, במקלט לנשים מוכות, הוסטל פתוח, שירות מבחן, עזרה לנוער במצוקה, עבודה במרכז גמילה מסמים, פעילות בבתי-כלא באזור באר-שבע (לימודים, העשרה, חוגים ועוד) ובפעילויות עם שונות גבוהה של חניכת נוער.

תכנית המלגות של קרן גרוס בשיתוף היחידה למעורבות חברתית: תכנית משותפת לאוניברסיטה ולקרן גרוס, הפועלת להעצמת מעורבות הסטודנטים בקהילה. בתכנית פועלים 70 סטודנטים במשך 4 שעות שבועיות בממוצע, כולם חיילים משוחררים, הפועלים במסגרות שונות בקהילה ונהנים ממלגת קרן גרוס, העומדת בתשס"ה על 4,500 ₪ לשנת פעילות. לצד הפעילות השבועית בקהילה נפגשים הסטודנטים אחת לחודשיים למפגשי הכשרה, ליווי והעשרה.

הלל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב

אנשי קשר: עופר נמימי, מנהל בית-הלל באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תמר שחורי, רכזת מעורבות סטודנטים בבית הלל.

טלפון: 08-6461651

פקס: 08-6236348

ביפר (עופר): 03-6107861

דוא"ל (עופר): ofer@hillelnet.org.il

דוא"ל (תמר): tamar@hillelnet.org.il

אתר אינטרנט: www.hillelisrael.org.il

בית הלל פועל להגשמת המטרה של הנעת מירב הסטודנטים לעשייה יהודית מהמקום שבו הם נמצאים, ומתוך כך יוצר קרקע פורייה, שבה יוכלו הסטודנטים לברר את זהותם היהודית, ולפעול לעשייה יהודית בעלת משמעות להם. מתוך מגוון פעילויות רחב, מניע הלל סטודנטים לעשייה בתחום של פעילות ל"תיקון עולם", לגביה נרחיב בהמשך מפני שהיא הרלוונטית למיפוי.

פעילים: לבית הלל כ-500 סניפים ברחבי העולם. בארץ פועלים באוניברסיטה העברית בתל-אביב והחל מלפני שנה וחצי באוניברסיטת בן-גוריון. מניית הפעילים באוניברסיטת בן-גוריון היא סוגיה מורכבת. בכלל הפעילויות של הלל השתתפו כ-310 סטודנטים באופן קבוע, וכ-3,550 באופן חד פעמי. (מדובר בהערכות). בפעילויות ל"תיקון עולם", אשר יפורטו להלן, פועלים 156 סטודנטים, מתוכם 28 באופן סדיר. מתוכם 17 מקבלי מלגות (16 בתכנית למנהיגות יהודית ואחת בקמ"ה). המלגות הן של 4,500 ₪ עבור 4 שעות פעילות. כרגע אין סטודנטים ערבים בקרב מקבלי המלגות, הלל פועל להשיג תמיכה למימוש תכנית מנהיגות בדואית-ערבית מלגאית.

התכנית למנהיגות סטודנטים יהודית-חברתית:

פעילים: 15 סטודנטים מקבלי מלגות ולהם רכז-מנחה אחד. הסטודנטים פועלים 4 שעות בשבוע בבית-ספר תיכון מקיף ח' בבאר שבע, ומקבלים מלגה של 4,500 ₪ עבור פעילותם. אין ערבים בקרב מקבלי המלגות. מסגרת ההכשרה נבנית על-ידי המרכז למנהיגות של "מזרח-שמש" ורכזיה הארציים.

קמ"ה - קידום מעמד האישה

מטרת הקבוצה היא להעלות את הפערים המגדריים למודעות בקרב הסטודנטים ולפעול לקידום מעמד הנשים.

פעילים: 110 סטודנטיות נרשמו לקורס לפיתוח מודעות ומנהיגות לנשים. ישנו גרעין מצומצם של 5 פעילות קבועות, אשר יוזמות ויוצרות את הפעילות בעזרתה של רכזת אחת המקבלת מלגה של 4,500 ₪ עבור 4 שעות פעילות שבועיות (ועושה יותר בפועל).

אוניברסיטת בר-אילן – היחידה למעורבות חברתית

רבקה בן-דיין

כתובת: היחידה למעורבות חברתית, דיקן הסטודנטים, אוניברסיטת בר אילן, רמת-גן 52900

טלפון: 03-5318491

דוא"ל: Rivka.ben-dayan@mail.biu.ac.il

אתר אינטרנט: <http://www.biu.ac.il/Dean/meoravut.shtml>

היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת בר-אילן פונה בעיקר לסטודנטים בני המעמד הבינוני שאינם זכאים למלגות קיום, אך נאבקים לפרנסתם. הפעילות העיקרית היא למען הסטודנטים (פנימה) וכמעט ולא פעילים בחוץ. קהל היעד מקרב הסטודנטים הוא בעיקר עולים חדשים, סטודנטים עם מוגבלויות, סטודנטים עם קשיי למידה, סטודנטים מישובי רווחה וסטודנטים יוצאי אתיופיה.

פעילים: במסגרת היחידה פעילים כ-400 סטודנטים הזכאים למלגה. הסטודנטים הם בעיקר המצטיינים, במיוחד אלו שחונכים סטודנטים אחרים.

מקום הפעילות שנעשית מחוץ לקמפוס: פרויקט "הלב" – חניכה משפטית, בליווי עורכי דין פרטיים (15 סטודנטים); פעילות לימודים של סטודנט על כל שניים-שלושה ילדים בפנימיית "מקווה ישראל".

קהל היעד: בעיקר סטודנטים, אך גם מעט קהלים אחרים בפעילות המצומצמת שנערכת "בחוץ", למשל אוכלוסיה מתחת לקו העוני ותלמידי פנימיית "מקווה ישראל".

מימון: המלגות הן ברובן של פר"ח, מלגות קרן "גרוס" ומלגות של האוניברסיטה.

הכשרה וליווי: מתקיים מפגש אחד בסמסטר. איתור הסטודנטים מנסה להתגבר על הצורך בהכשרה ממושכת. בעבר הייתה הכשרה יותר מקיפה, אך היא הופסקה מחוסר משאבים תקציביים. הידע הנחוץ הוא בעיקר רקע כללי על קהל היעד (למשל, רקע על עיוורים במקרה של חניך עיוור).

הסטודנטים מדווחים על השעות, על התקדמות הנחנך, ובמקרים יוצאי דופן הטיפול עובר לצינורות אחרים בממסד האקדמי ומחוץ לו. ליחידה יש שני רכזים (כ-200 סטודנטים לרכז).

מה יכול לעזור: חסר תקצוב לרכזים; היה יכול להיות מעולה, אם המחלקות היו לוקחות חלק בעבודה עם הסטודנטים תמורת נקודות זכות – כדי שאפשר יהיה לשלוט בסטודנטים הפעילים ולפקח על פעילותם; מלגות נוספות מאוד נחוצות – יש ביקוש גדול של סטודנטים לתרום ויש ביקוש גדול בחברה; סטודנטים שמעוניינים להתנדב – לעיתים העניין נופל משום שאין ליחידה יכולת לתת החזר הוצאות נסיעה.

האוניברסיטה העברית – היחידה למעורבות חברתית

דיאנה דניאל-שרים – מנהלת היחידה

כתובת: דיקן הסטודנטים, האוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים 91905

טלפון: 02-5882366

דוא"ל: dianad@savion.huji.ac.il

אתר אינטרנט: <http://studean.huji.ac.il/>

היחידה מפעילה מגוון גדול של תכניות, חלק ניכר מהן כולל תהליך הכשרה וליווי בהיקף רחב. חלק מהתכניות רב-שנתיות. קיימת העדפה ברורה של סטודנטים מרקע סוציו-כלכלי מוחלש.

ביחידה יש ארבעה סוגים שונים של תכניות: תכניות מנהיגות, תכניות נוער, פרויקטים לאוכלוסיות עם צרכים מיוחדים ופעילות במכינות. לכל תחום יש מנהל ומספר רכזים שמפעילים סטודנטים.

פעילים: במסגרת היחידה פעילים כ-385 סטודנטים בתכניות השונות. מתוכם כ-330 יהודים וכ-55 ערבים. חשוב לציין שבשל קיצוצים ירדה היחידה מ-520 סטודנטים בעבר למספר הנוכחי.

מקום הפעילות: פרויקטים רבים נערכים בקמפוס – עם בני נוער שמגיעים אליו או עם תלמידים במכינות. בתכניות המנהיגות חלק מהפעילות מתקיים בחוץ – במסגרת ארגונים שונים של החברה האזרחית.

קהל היעד: ברוב המקרים – בני נוער (תחת המוטו: "כל אחד יכול להיות סטודנט"): 320 נערים ונערות מבקרים באוניברסיטה לפחות פעם בשבוע. כמו כן 20 סטודנטים נותנים ייעוץ בלשכת הרווחה, ו-25 סטודנטים פעילים בארגונים שונים (ר' להלן).

תרומה לקהילה: התרומה שונה מתכנית לתכנית. תכניות נוער: בתכנית נוער כמו להב"ה יש תוצרים מאוד ברורים ומדידים. בשנה האחרונה לקחו בה חלק 150 בני נוער, מתוכם כ-80 בשלב האקדמי, כלומר שיש באפשרותם לצבור נקודות זכות אקדמיות – והם נחנכים על-ידי סטודנטים מהתכניות. פרויקט נוער אחר כמו צה"ה, גם הוא עם תוצרים מדידים – הכשרה של בני נוער למעבר בחינות בגרות. נעשית עבודה אישית, חברתית, לימודית עם בני נוער בפרויקטים לאוכלוסיה עם קשיים חברתיים ולימודיים, אוכלוסיה שבאחריות גורמים טיפוליים. תכניות המנהיגות מאופיינות בפעילות עיונית ומעשית, בבחינת "נעשה ונשמע", על החברה הישראלית. בתכנית מנהיגות נשים דו-שנתית, לסטודנטיות בתואר שני, הפעילות המעשית היא פרויקט בתוך ארגון נשים כמו "קול האישה", מרכז סיוע לקורבנות אונס וכדומה, כאשר הפעילות העיונית מתמקדת בסוגיות פמיניסטיות וסוגיות מנהיגות נשים; בתכנית לנדא תלת-שנתית למנהיגות חברתית משתנה הפעילות המעשית בכל שנת פעילות: בשנה הראשונה הפעילות במועדוניות לילדים בסיכון, בשנה השנייה היא חונכות לימודית חברתית עם כ-30 נערים ונערות מכיתות אתגר – הכנה לבגרות במתמטיקה, ובשנה השלישית יש פעילות בארגונים חברתיים שונים בירושלים כמו שתי"ל, "ידיד" ו"סנגור קהילתי". במקביל משתנה גם הפעילות העיונית בכל שנה: בשנה הראשונה נדונים הפערים והסכעים בחברה, השנה השנייה מתמקדת בסוגיות חינוך, והשנה השלישית עוסקת במנהיגות ובשינוי חברתי. בתכנית אייסף למנהיגות חברתית – כמו גם בתכניות נוספות לסטודנטים ערבים

ויהודים, תכנית מנהיגות משותפת, תכנית מנהיגות חינוכית ותכנית מנהיגות ממזרח שמש, הפעילות המעשית והעיונית מתנהלות בצורה דומה לתכנית שהוצגה עם התאמות לאוכלוסיית הסטודנטים.

הישגים מיוחדים: בתכנית המנהיגות – היקף ההכשרה הוא נרחב מאוד באופן יחסי והתכניות הן רב-שנתיות; בתכניות הנוער - העמדת מתקני הקמפוס לקהילה – "הקמפוס כמתנ"ס" (באים לקמפוס מי שלא היו חושבים עליו כעל אפשרות); היחידה מתמידה ללבן (עם הסטודנטים) נושאים אקטואליים ביחס לעשייה שלהם בפועל (למשל, השנה עסקו במשמעויות של דוח דברת).

מימון: המלגות הן של פר"ח, קרן "גרוס" וגיוס ישיר מתורמי האוניברסיטה (אגף לקשרי חוץ), גיוס ושותפויות עם משרדי ממשלה וארגונים חברתיים. היחידה מכלכלת את גיוס הכספים שלה לא מעט בעצמה, בדומה לכל עמותה רגילה.

הכשרה וליווי: בתכניות המנהיגות, שהן רב-שנתיות (183 סטודנטים) מתקיימים בין 10 ל-15 מפגשים בשנה, ימי עיון וסיור לימודי לפי שנים וימי עיון לכלל חברי התכנית, כמו גם שבת-עיון אחת. בתכניות הנוער הליווי מצומצם בהרבה – בדומה לדרישות פר"ח. בכל התכניות קיים ליווי של הרכזים, שמלווים על-ידי המנהלים, שמלווים על-ידי ראש היחידה. לכל 20 סטודנטים יש רכז משנה ג' (ותיק של היחידה עם יכולות מוכחות).

הערות: בתכניות הרב-שנתיות יש מימד של התפתחות – שנה ראשונה של עבודה עם ילדים, שנה שנייה פעילות עם נוער ושנה שלישית פעילות בארגונים חברתיים. צריך להפריד בין תכניות המנהיגות, שבהם הסטודנטים הם הציר המרכזי של התכנית, ועוברים תהליך רב-שנתי, לבין תכניות אחרות, שבהן הנחנך (נער או נערה ברוב המקרים) מאוד דומיננטי בתכנית והפעילות הסטודנטאלית מסייעת לו.

מה יכול לעזור: אקדמיטציה של האוניברסיטה ו/או קורסים אקדמיים שמשולבים בעשייה; מלגות שמאפשרות פעילות מגוונת יותר; הכרה גדולה יותר של הממסד – שמתבטאת גם בביטחון תקציבי שמאפשר תכנון ארוך-טווח. שכל הסטודנטים יפעלו במתכונת רב-שנתית, ושכל שנה יהיו 200 בוגרים של תכניות אלו; ייעזרו במחקרים שבוחנים את ההשפעה ארוכת הטווח של התכניות של היחידה על בוגריה.

המדור למעורבות חברתית- אוניברסיטת תל אביב

אשת קשר : סיגל אדר, מנהלת המדור

דוא"ל : sigalad@post.tau.ac.il

המדור למעורבות חברתית הוא הגוף הרשמי של אוניברסיטת תל-אביב האמון על קירוב האוניברסיטה לקהילה והקהילה לאוניברסיטה. המדור מתמחה ביזמות חברתית, העצמה ומנהיגות, ופועל למימוש חזונו כי בוגרי אוניברסיטת תל אביב בעלי מודעות חברתית ישתלבו בעמדות מפתח וישפיעו על המציאות הישראלית.

מגמות במדור :

מנהיגות סטודנטים : הגדלת מספר הסטודנטים הפועלים להובלת שינוי ועשייה חברתית הלכה למעשה.
חשיפת נוער לעולם האקדמאי : הגדלת מספר בני הנוער הנחשפים לעולמות התוכן הנלמדים באוניברסיטת תל אביב דרך תכניות העשרה של המדור.
שותפות קהילה עסקית ואקדמיה : הרחבת שיתוף הפעולה בין הקהילה העסקית והקהילה האקדמאית למען תרומה משותפת לחברה.
קרדיטציה אקדמאית לעשייה חברתית : הרחבת שיתוף הפעולה של המדור עם הפקולטות השונות לשם מתן קרדיט אקדמאי תמורת מעורבות חברתית.
שלוחות האוניברסיטה בקהילה : הגדלת מספר המסגרות הנהנות מתרומתם של הסטודנטים בקהילה.
מתן יעוץ והכוונה בהפעלת פרויקטים חברתיים : סיוע והכוונה לסטודנטים, נציגי פקולטות וגופים בקהילה בתכנון פרויקטים והפעלתם.

במוקד עשייתו של המדור שתי **אוכלוסיות יעד** מרכזיות :

- 1. אוכלוסיית הסטודנטים** כאוכלוסיית יעד לתהליך העצמה הכולל הגברת מודעות אישית וחברתית והצמחת מנהיגות צעירה דרך השתלבות בתרומה לקהילה ולקיימת חלק בשינוי חברתי.
- 2. אוכלוסיות מגוונות בקהילה**, בעיקר ילדים ובני נוער שהעבודה עימם נועדה לסייע להם על פי צרכיהם הייחודיים : להגביר את האמונה שלהם ביכולתם, לאפשר נגישות למשאביהם האישיים ולחשוף בפניהם את העולם האקדמאי.
בשנת תשס"ה הפעיל המדור כ- 800 סטודנטים למען כ- 5,000 ילדים, בני נוער ומבוגרים.

תחומי פעילות : המדור למעורבות חברתית פועל בשלושה תחומים עיקריים :

- 1. מנהיגות- פרויקטים** לעידוד מנהיגות של סטודנטים במדור משלבים תכנית הכשרה לפיתוח מודעות אישית וחברתית, הקניית ידע ומיומנויות בתחום המנהיגות והיזמות החברתית והתנסות בתרומה לקהילה ברמה הפרטנית, קבוצתית וקהילתית. **כ- 200 סטודנטים פעילים מדי שנה.**
- לגור ביחד- תכנית להכשרת מנהיגות סטודנטיאלית** הפועלת לרווחת הסטודנטים במעונות.
- טוליפ- תכנית מנהיגות סטודנטיאלית** הפועלת לרווחת דיירי דיור סוציאלי.
- תל אביב הקטנה- תכנית מנהיגות סטודנטיאלית** הפועלת בבית מגורים לקשישים.

תחום העשרה - "גשר לאוניברסיטה" - סטודנטים משתלבים בהדרכת תכניות העשרה ותגבור לימודי בעיקר לבני נוער מהפריפריה בנושאים אקדמאים הנלמדים באוניברסיטה. השנה פועלות 40 תכניות סמסטריאליות/שנתיות מאשקלון בדרום ועד אור עקיבא בצפון. חושבים מדע" - תלמידים יוצאי אתיופיה לומדים מדע וטכנולוגיה. "נתיבים חדשים למדע" - רפואה, תגליות מדע, משפטים, אדריכלות, מחשבים, פסיכולוגיה, גנטיקה - נושאים אלה נלמדים בשעות הפנאי של בני הנוער בקהילתם. "המודל הדיאלקטי" - פרויקט המשלב חשיפה למדעים והעצמת בני נוער. "אימוץ קהילה" - חברות עסקיות חוברות לצוות המדור באוניברסיטה לקידום ילדים ונוער בקהילה בה הם פועלים. "תיאטרון קהילתי" תכניות התיאטרון הקהילתי מופעלות על ידי סטודנטים מהחוג לתיאטרון קהילתי באוניברסיטת תל אביב כחלק מהכשרתם המעשית.

תחום קשרי קהילה :

סטודנטים משתלבים במסגרות קיימות בקהילה בפעילויות להעלאת מודעות חברתית לנושאים שונים וחונכויות למען ילדים, בני נוער, מבוגרים וקשישים. המדור עובד בשיתוף פעולה בתחום זה עם כ- 80 מסגרות שונות בקהילה. "1202" - סטודנטים מאוניברסיטת תל אביב מנחים סדנאות למניעת אלימות מינית בבתי ספר באזור המרכז. הפרויקט מתקיים בשיתוף מרכז סיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בת"א. "מסע" - סטודנטים, מלגאי המדור לסיוע כלכלי אשר בדקאנט הסטודנטים, משתלבים בפעילות חברתית מגוונת בקהילה. בפרויקט זה מפעיל המדור למעורבות חברתית סטודנטים המשתלבים בכ- 70 מסגרות שונות בקהילה ופועלים למען ילדים ונוער במצוקה, קשישים, סטודנטים ואוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים (חולי ונכויות). "מלגאי הנשיא" - סטודנטים, מקבלי מלגת נשיא האוניברסיטה, משולבים בפעילות חברתית בקהילה ובקמפוס למען ילדים ונוער וקשישים.

קרדיטציה תמורת מעורבות חברתית - "מעגלים" : שיתוף פעולה בין החוג לריפוי בעיסוק באוניברסיטת תל אביב המדור למעורבות חברתית ועמותת "חברים". במסגרת פרויקט זה סטודנטים לריפוי בעיסוק פועלים למען ילדים בקהילה תמורת 4 נקודות קרדיט אקדמאי.

ליווי והדרכה - כל הפרויקטים מלווים בהדרכה מקצועית. רוב ההדרכות מתבצעות במסגרת קבוצתית אחת לשבועיים בהנחיית מנחות קבוצה מקצועיות.

מלגות - הסטודנטים פועלים תמורת מלגות מעורבות חברתית או מלגת סיוע כלכלי. המלגות הינן בגובה 4,500 ש"ח בממוצע ל- 120 שעות פעילות.

מה יכול לעזור : תקציב להוצאות הפעלה ושכר וכמובן - מלגות נוספות.

מכון וייצמן

איש קשר: אייל כהן, ראש אגודת הסטודנטים במכון וייצמן

טלפון: 08-9342924

תחומי פעילות: רוב הפעילות מטעם המכון היא ב"צמד" - שיעורים פרטיים לילדים אתיופים, בדרך-כלל ממשפחות מעוטות יכולות וכיתות העשרה. בפרויקט כ-50 סטודנטים, המקבלים שכר של 30 ₪ לשעה מן המכון ומבית-הספר שבו נערך התגבור.

יש התנדבות ב"מעון צופיה לנערות חוסות" ביבנה. ההתנדבות אינה על בסיס שבועי אך ישנן הרבה פעילויות שם בתמיכת המכון.

יש תא של מגמה ירוקה שבו פעילים 8 חברים קבועים ו-15 פעילים בסך הכול.

הכשרה: אין הכשרות לאף אחת מן הפעילויות הנ"ל. יש עדיפות בפעילויות השונות לסטודנטים בעלי ניסיון קודם בתחום ההתנדבות הרלוונטי.

אגודת הסטודנטים נאבקת כרגע להבטחת זכויותיהם של הסטודנטים במכון. לדברי אייל, גם הסטודנטים במכון הם קהילה, שראוי להיאבק עבור הזכויות שהמדינה צריכה לתת לה, בתמורה לשירותים הצבאי של חבריה, שאותו עשו במשך כמה שנים.

מכון דווידסון: בתוך מכון וייצמן יושב מכון דווידסון, אשר באופן פורמלי אחראי על פר"ח הארצי, אך בפועל סומך על ראשי פר"ח שיעשו את עבודתם כראוי.

במכון דווידסון קיימת פעילות של חונכות מדעית של נוער הנקראת "קמ"פ" (קבוצות מדע פעיל). הפעילות מתקיימת מזה שנתיים, ומשתתפים בה 40 ילדים מרחובות, מרמלה, מנס ציונה ומראשון לציון. הפעילות נערכת במכון דווידסון במשך 4 שעות בכל שבוע, ומעבירים אותה שני סטודנטים מן הפקולטה לחקלאות ברחובות וד"ר עובד קדם ממכון דווידסון, שעוסק 30 שנה בחינוך מדעי, ואשר גם מרכז ויוצר את תכני הפעילות.

הערות:

אגודת הסטודנטים במכון וייצמן פועלת בהתנדבות.

דיקן הסטודנטים רוצה להקים מעורבות חברתית במכון וייצמן. אייל מעריך שבעוד כמה חודשים תקום יחידה שכזו.

יש 1,000 סטודנטים במכון וייצמן. קשה להניע אותם להתנדב מאחר שהם סטודנטים למחקר, לקראת תואר שני או דוקטורט, בדרך-כלל כבר עם ילדים. יומו של הסטודנט הממוצע עמוס ביותר. סטודנטים לא יחפשו איפה להתנדב, אך אם תהיה יחידה שתעשה את עבודת החיפוש והקישור בשבילים, זה יוכל לעזור.

מכללת אחווה - היחידה למעורבות חברתית

איש קשר: לביא מזרחי

דוא"ל: lavi@macam.ac.il

טלפון: 08-8588148

כתובת: מכללת אחווה ד.ג. שקמים, 79800, היחידה למעורבות חברתית, משרד הדיקן

פעילים: ביחידה פעילים 346 סטודנטים (מתוך 4,670 הסטודנטים באחווה), חלקם פועלים מחוץ לאחווה (כ-60%) וחלקם בתוכה. את הסטודנטים מרכזים 9 רכזים, 5 לפרויקטים חיצוניים ו-4 לפרויקטים פנימיים. ארבעת הרכזים הפנימיים מפעילים מרכז לסיוע לימודי לסטודנטים לקויי למידה, בני מיעוטים, עולים חדשים. בסך הכול 268 סטודנטים חניכים ו-50 חונכים פועלים במרכז לסיוע לימודי.

מתוך הסטודנטים מקבלי המלגות באחווה, 15 סטודנטים ערבים (כולם באג'יק).

מספר הסטודנטים בפרויקטים החיצוניים הבולטים: קדימה - 26 סטודנטים, הפוך על הפוך -- 7 סטודנטים, אג'יק (במטצינג) -- 15 סטודנטים, פרויקט "הזדמנות שנייה" של הסוכנות היהודית - 136 סטודנטים, פרויקט הדירות הפתוחות - 8 סטודנטים (לגבי האחרון, ראו פירוט בפרויקטי היחידה למעורבות חברתית באוניברסיטת בן-גוריון), פרויקט רדיו מקומי בקריית מלאכי - 3 סטודנטים (סך הכול סטודנטים בפרויקטים חיצוניים - 232, ראו טבלה מפורטת בסוף התיאור).

מקום הפעילויות: הפעילות מתבצעת באשדוד, בקריית מלאכי, במועצה המקומית יואב, בבאר-שבע, ביישובים בדואים בסביבה, ברחובות ובקריית גת.

הישג חשוב: היחידה למעורבות חברתית באחווה קמה לפני כשנה. מס' סטודנטים התנדבו מיוזמתם בפעילות חברתית והשתלבו בתפיסת עולמו של הדיקן, שהשתמש בהם כבסיס להקמת היחידה. כיום היחידה "הקפיצה" במאות אחוזים את אחוז הסטודנטים הפעילים בקמפוס.

"קדימה" - היחידה ארגנה כבר כמה ימי כיף לילדי קדימה עם מופעים, מפורסמים והפתעות. בנוסף החלו לאחרונה, בשיתוף עם הילדים, בהקמת גינת פרחים שייתרמו לבתי תמחוי, ותבלינים אשר יימכרו לעירייה בשקל לתבלין, וישמשו למימון מסיבת סוף שנה בקדימה.

היחידה מנהלת פעילות בקיץ תמורת מלגה לשנה הבאה, בקייטנות בקריית גת ובקריית מלאכי.

הכשרה ולינוי: הסטודנט מחויב לעבור הכשרה פעם בחודש למשך שעה, שאותה מארגן ומעביר מקום ההתנדבות. כאמור, ליחידה יש 5 רכזי פעילויות חוץ אשר מלווים את הסטודנטים בפרויקטים השונים. ליחידה יש 60 סטודנטים בשיתוף עם ישובים ועמותות שונים בפרויקטים הללו, ההכשרה ואופי הפעילות נקבעים ע"י הישוב/הארגון, והפיקוח והלינוי נעשים על-ידי היחידה למעורבות.

קשיים: השנה החלו להתנות באחווה מלגות דיקן סוציו-אקונומיות בפעילות חברתית, ויש ירידה חדה במספר מבקשי המלגות. עובדה זו יכולה להיות מוסברת במספר אופנים:

- המכללה מתנה מלגה במעורבות חברתית זו השנה הראשונה, וייקח זמן להטמיע מדיניות זו אצל הסטודנטים (תהליכים דומים מדווחים גם ממכללת ספיר ומעיריית אשדוד).

- קיומה של היחידה למעורבות חברתית כיחידה סטודנטיאלית מגבשת ומלכדת, המאפשרת קבוצת שייכות, תמיכה ופעילות עבור הסטודנטים, עדיין לא התבסס.
- גובה המלגה עבור סטודנטים מרקע סוציו-אקונומי קשה יחסית אינו מספק, והם מעדיפים לפנות לעבודה מרובת שעות, למרות שייתכן שהעלות היחסית לשעה היא נמוכה יותר.

יש תמיכה רבה ביחידה מצד המכללה. לביא מייחס זאת בעיקר לנשיא, פרופסור יוסי צלגוב, ולדיקנית, טל סגל, שרואים ביחידה הגשמת חזון, בעיקר בגלל התרומה לקהילה מסביב ויציאת המכללה מהתחום האקדמי לעבר התערבות חברתית. היחידה קיבלה יותר חדרים מכל גוף אחר במכללה, תמיכה חד-משמעית בכל סידור כרוך-בירוקרטיה, ורוב תקציבה (75%) מגיע מכספי המכללה.

טבלת מספרי סטודנטים בפעילויות השונות מטעם היחידה למעורבות חברתית במכללת אחוה:

שם העמותה	מס' סטודנטים	הערות
עמך	4	
קדימה	26	מתוכם בנייה 4
מוריה	6	
מתנס	2	
רדיו	3	
השגים ב"ש	1	
השגים ק. גת	1	
ק. גת	6	
סוכנות	1	
הפוך רחובות	6	
בית שיקום גנים	1	
הפוך אשדוד	1	
סה"כ	58	פעילים ביחידה (אקדמיה בלבד)

סטודנטים ב- matching		הפיקוח מתאם הרשות
העמותה	מס' סטודנטים	הערות
אייסף	3	
אשדוד	10	
ק. גת	7	
הנצחת חיילים	1	
ב"ש	9	
סה"כ	30	

סה"כ	88	שותפים לפעילות היחידה .
-------------	-----------	-------------------------

הסוכנות היהודית	מס' סטודנטים	הערות
הזדמנות שנייה- חלק א	89	כולם מהאקדמיה
הזדמנות שנייה- חלק ב	47	כעת עובדים על ההצבות
סה"כ	136	

סה"כ	224	שותפים לפעילות היחידה מהאקדמיה
-------------	------------	--------------------------------

דירות פתוחות 8

סה"כ סופי	232	סטודנטים מלגאים מהאקדמיה
------------------	------------	--------------------------

מכללה אקדמית גליל מערבי

תכנית/יחידה/ארגון: היחידה למעורבות חברתית, משרד הדיקן

איש/אשת קשר: עמית פרלסון

סלולרי: 0547735787

דוא"ל: amitp75@12.net.il

המכללה מקיימת זו השנה השמינית את הפרויקט למעורבות חברתית בישובי האזור. במסגרת הפרויקט פועלים סטודנטים שאושרו לכך בפעילות חברתית קהילתית במגוון רחב של מוסדות ושירותים בישובי האזור לקידום רווחתם ואיכות חייהם של התושבים.

פעילים: 236 סטודנטים, מתוכם 132 נשים. ערבים 14, יהודים 222.

הסטודנטים מתנדבים כארבע שעות שבועיות בלשכות רווחה, במעונות לאנשים עם מוגבלויות פיזיות, במעונות למפגרים, בבית-חולים מזרע, בבית-חולים נהרייה, באנוש, בעל"ם ועוד. עבור כמחצית מהסטודנטים מהווה התוכנית מקום עבודה ומקור הכנסה (כגון פרויקט האבטחה). לסטודנטים האחרים מעניקה התכנית הזדמנות לחוות דברים אשר הם לא היו נחשפים אליהם בלעדיה. הסטודנטים פוגשים אוכלוסיות אשר לא פגשו בעבר.

אזור פעילות: גליל מערבי, עכו, נהרייה, כרמיאל, קריות, מעלות, מתחם המכללה.

ליווי: הליווי באחריות פר"ח על-ידי שני רכזים במשרות חלקיות. לא כל הסטודנטים צריכים ליווי מעמיק. מרביתם מקבלים ליווי קבוצתי אחת לחודש.

השתלמויות וימי הדרכה: ככלל אין שום דבר מובנה, אך קיימות קבוצות מסוימות אשר מקבלות הדרכה רבה לאורך השנה, כגון "לומדים בגליל" ומח"צ.

הערות: קיים רצון להגדיל את כמות הסטודנטים אשר יהיו פעילים ביחידה, וכן את ספקטרום המוצא של הסטודנטים הפעילים. יש שאיפה לחזק את הקשר עם הקהילה באזור על מנת להגיע למקומות אשר זקוקים לעזרה. כמו כן יש רצון לחזק את הקשר הקיים כבר עם המקומות, כך שתהיה הבנה יותר גדולה לגבי הדרישות והציפיות מהקהילה ומהמכללה. אם אכן יגיע ספקטרום יותר רחב של סטודנטים, תינתן האופציה לעזור במקומות שלא קיבלו עזרה עד עכשיו (כגון ישובים ערבים).

קיימת שאיפה שכל סטודנט יקבל הדרכה בתחילת השנה וליווי לאורך כל השנה.

מכללת בית ברל

אשת קשר: נורית לוי, דיקנית המכללה

טלפון: 09: 7476387

דוא"ל: nuritl@beitberl.ac.il

עד לפני 4 שנים כל סטודנט במכללת בית ברל היה מחויב לשעות התנדבות על מנת לקבל את התואר. בעקבות קיצוץ של משרד החינוך בשעות הנדרשות לקבלת תואר מ-112 ל-90 נקודות זכות, אין יותר חובת התנדבות במכללה (לא ידוע אם זה כך גם במכללות נוספות). השיחה התמקדה בעיקר בפעילויות שנעשות על-ידי סטודנטים ללא כל תמורה. אין כרגע מידע על פעילויות שהסטודנטים מקבלים תמורה (מלבד פרי"ח וסחל"ב). יש מלגת הצטיינות על שירות לקהילה.

פעילים: בסך הכול יש 70 מתנדבים בפעילויות הבאות:

- פרויקט ליווי סטודנטים עולים בהדרכה ובלייווי מהדיקן
- מתנדבים בעל"ים – בניידות, בהפוך על הפוך, בהוסטלים
- חונכות בבית איזי שפירא
- עבודה בקו החם של אנוש
- פרויקט עזרה בלימודים לילדים מתקשים בבית-גלר בכפר סבא
- פרויקט של מד"צים בתנועת הנוער הערבית – כ-70 מתנדבים.

מכללת דוד ילון – דיקון הסטודנטים

שרון רובק – דיקנית הסטודנטים

כתובת: מכללת דוד ילון, מעגל בית המדרש 7, ת.ד. 3587, ירושלים 91035

טלפון: 02-6558111

אתר אינטרנט: <http://www.snunit.k12.il/sachlav/davidyellin/main/>

זוהי מכללת הוראה בלב שכונת בית הכרם. הסטודנטים כולם מחויבים לעבודה פרונטאלית בכיתות, ויש להם מערכת לימודים של 40 שעות שבועיות. חלק ניכר מהסטודנטים מגיע מרקע לא פשוט. בהתחשב בכך שכל הסטודנטים פעילים כחלק מהפרקטיקה הלימודית מחוץ למכללה, מירב המאמצים מושקע פנימה לבעיות של הסטודנטים. הסטודנטים מגיעים מכל הארץ. רבע מתלמידי המכללה ערבים, הרבה יהודים דתיים. רוב מוחלט של נשים במכללה.

מקום הפעילות: ירושלים – בבתי-ספר במזרח העיר ובמערבה.

קהל היעד: תלמידי חטיבת הביניים.

הערות: בעבר הייתה תכנית של יהודים-ערבים מטעם קרן אברהם, אך היא פסקה, בין השאר בשל חוסר היענות של הסטודנטים.

מה יכול לעזור: חשוב להבין שבשונה מאוניברסיטאות, הסטודנטים במגע מתמיד עם בתי-ספר ועם "החברה בחוץ". יש בעיה מסוימת של דימוי עצמי, וסטודנטים שמהווים אתגר חברתי בפני עצמו. "הקהילה נמצאת בפנים – בתוך המכללה". חשוב שתהיינה תכניות של מפגשים בין הקבוצות השונות של הסטודנטים שנוטות להסתגר (יהודים וערבים בנפרד). חשוב להכיר בכך שלסטודנטים במכללת הוראה יש משאב זמן מאוד מוגבל בשל ריבוי שעות הלמידה וההתנסות.

מכללת "הדסה" – היחידה למעורבות חברתית

אשת קשר: יעל לזמי, רכזת תכניות חברתיות וקהילתיות

כתובת: מכללת הדסה, רחוב הנביאים 37, ת.ד. 1114, ירושלים 91010

טלפון: 02-6291308

דוא"ל: yaellz@hadassah-col.ac.il

במכללה לומדים כ-1,300 סטודנטים, מתוכם כ-7% ערבים. המחויבות החברתית מוצאת ביטוי בכל התחומים עם גיבוי מלא של אנשי הסגל והנשיאה. היחידה מרכזת את רוב הפעילות החברתית של המכללה ומפעילה מספר תכניות.

פעילים: במסגרת היחידה פעילים כ-600 סטודנטים בתכניות השונות (לעתים סטודנט פעיל ביותר מתכנית אחת). ב"הדס" פעילים כ-100 סטודנטים (מתוכם סטודנט ערבי אחד). זו תכנית פר"ח מיוחדת העוסקת כל שנה בנושא אחר (השנה הייתה כוונה שהתכנית תהיה רק לסטודנטים ערבים, אך היא נפלה מסיבות לא ברורות של העירייה); בתכנית "מחויבות" פעילים כ-400 סטודנטים.

חלק מהפעילויות מתקיים בין כותלי המכללה (במידה רבה "הקהילה נמצאת במכללה"), כשמדובר בחונכות לימודית לתלמידים חלשים בשנה א' (למניעת נשירה), לתלמידי המכינה הקדם אקדמית, ולתלמידים ששבו משירות מילואים או מהיעדרות ממושכת בגין מחלה.

מקום הפעילות: פרויקט "הדס" קשור לתחומי הלימוד, ולכן פתוח רק לסטודנטים משנה ב' ואילך: החוג להפרעות תקשורת במרכז רחל, גני ילדים, בתי אבות, מעבדות מחשבים בבתי-ספר, מועדון מחשבים בנווה יעקב, חניכת סטודנטים מהמכינה וסטודנטים של שנה א'.

הפעילות של "מחויבות" כוללת עזרה במכללה בהרמת תערוכות ועזרה בספרייה, מחלקת ילדים בבית-החולים "ביקור חולים" (איוש המקום מדי יום בשעות 09:00-18:00, בשיתוף ארגון "קו אור"), חונכויות בבתי-ספר יסודיים, פעילות במעון לנשים מוכות, פעילות באגודת הסטודנטים וב"רוח חדשה"; תלמידי עיצוב תעשייתי מפתחים עזרים לאנשים עם מוגבלויות עם עמותות רלוונטיות ועבודה עם ילדים מוגבלים על פרויקט אמנותי של מיחזור, סטודנט וידיאו עשה סרט תדמית לגן של אוטיסטים בעזרת ציוד של המכללה.

במסגרת פר"ח (וסחל"ב) פעילים 110 סטודנטים.

קהל היעד: ילדים, נוער ומבוגרים.

הישגים מיוחדים: נוצרה נורמה של פעילות חברתית בכל המכללה (בתחילה נאלצו לתת דחיפה כלכלית לקחת חלק בפעילות, אולם היום יש ביקוש גדול מהיצע המלגות); יש קשרים טובים עם מנח"י; שיתוף פעולה מלא עם ראשי ומרכזי החוגים, סגל ההוראה והיחידות השונות במכללה.

מימון: מלגות קרן "גרוס", קרן ירושלים, פר"ח, מלגות של המכללה (נשות "הדסה").

הכשרה וליווי: בתחומים המקצועיים מאותרים סטודנטים ותיקים עם המלצות. בתחומים אחרים לא נדרשת הכשרה.

הגיבוי הטכני-לוגיסטי והרגשי מוענק על-ידי היחידה, והליווי המקצועי ניתן על-ידי אנשי הסגל (לפי תחום הפעילות הרלוונטי). בכל אחד מהמקומות שבהם פעילים הסטודנטים, יש אנשי קשר שמלווים ומדריכים אותם ונמצאים בקשר שוטף עם יעל לזמי.

הערות: הסטודנטים פעילים עד שעות מאוחרות בלילה (פעילות במעבדות), ולכן אין להם יכולת להקדיש הרבה זמן. במכללה מפצלים מלגות. חלק מהסטודנטים מתקשים במציאת זמן לפעילות פר"ח שמתקיימת פעמיים בשבוע. יחד עם זאת, בסופו של דבר (לאור הביקוש הגדול להשתלבות בפעילות זו - בדרך-כלל מתחרים על כל מקום 3 מועמדים) כל המכסות מאוישות. לא מעוניינים באקרדיטציה.

מה יכול לעזור: אין ממש צרכים. ישמחו לשתף פעולה בהמשך וישמחו על מלגות נוספות.

מכללת ספיר - היחידה למעורבות חברתית

אשת קשר: עפרי רובינשטיין, ראש היחידה למעורבות חברתית בספיר

דוא"ל: ofrir@makash.ac.il

טלפון: 08-6802740

פעילים: בספיר לומדים 7,000-8,000 סטודנטים במכללה, במכינה, ובמכללת ההנדסאים. מתוכם, ביחידה למעורבות חברתית יש 280 סטודנטים (ראו פירוט בסוף התיאור) ללא רכזים. על כ-160 מהם אחראית עפרי לעקוב באופן שוטף.

עפרי מכירה בצורך להכניס רכזים נוספים, והיא העבירה זאת הלאה. העומס עליה גדול ופוגע בהכרתה את המצב שבו נמצאים כל פרויקט וסטודנט. הדיקן רוצה להכניס רכזים של פר"ח שיורידו את העומס.

דיקן הסטודנטים אחראי על היחידה למעורבות חברתית גם בספיר, והוא מתנה מתן מלגות סוציו-אקונומיות בפעילות חברתית. רוב המלגות הסוציו-אקונומיות הן ל-15-20 שעות שנתיות, מאה שקלים עבור שעת התנדבות. 600 מקבלי מלגות סוציו-אקונומיות מעורבים בפעילות היחידה. מתוך 280 הסטודנטים מקבלי המלגות שאינן סוציו-אקונומיות, יש 35 סטודנטים ערבים.

טבלת חלוקת סטודנטים בפעילויות של היחידה למעורבות חברתית במכללת ספיר:

סה"כ	מלגות דיקן	מלגות חיצוניות	מלגות מכללה	הפרוייקט
40			40	אג'יק והעמותה לקידום השכלת נשים בדואיות
3		2	1	אחרי
5			5	אל-אופ
2			2	בית חם לנערה
1		1		בית ספר למבוגרים
1		1		דיוור מוגן
1		1		האגודה למלחמה בסרטן
1		1		הגברת נגישות להשכלה גבוהה
13		5	8	הפוך על הפוך
2		2		חוג קולנוע

1		1		חוג קולנוע שדרות-רהט
4		4		ידידים
1		1		מהפך
2		2		מועדוניות יום
3		3		מועדוניות צבע
2		2		מפעל מוגן
1		1		מקיף ו'
2		2		מרכז גריאטרי - בית אבי
26		1	25	מרכז למידה גוטווירט
2		2		מרכז רוחני-תרבותי ליוצאי אתיופיה
8		7	1	מרכזי יום לקשיש
1			1	נוער סינמטק
4		4		עמותת ידיד
8		3	5	פרויקט "אופק"
23			23	פרויקט מנהיגות
1		1		פרויקט נטע - הסוכנות היהודית
3		3		פרויקט פלא
1		1		שדות נגב - מחלקת הנוער

מכללת ספיר-הקורס לפיתוח מנהיגות צעירה (של סטודנטים) בנגב

אשת קשר: ענת גור-אריה, רכזת ניהולית של הפרויקט.

דוא"ל: anatga@netvision.net.il

מטרת התכנית היא לעודד את הסטודנטים ליוזמות כלכליות וחברתיות בסביבתם, אשר מטרתן קידום הנגב. בחלקו הראשון של הפרויקט (בשנה הראשונה), המיקוד הוא בפיתוח מנהיגות ועבודת צוות, פיתוח חזון הנגב וגיבוש פרויקטים יישומיים. בחלקו השני (רב-שנתי), המיקוד הוא בליווי ובהנחיית הצוותים שהתגבשו סביב הפרויקטים היישומיים השונים שהועלו.

פעילים: בתכנית 23 פעילים המקבלים מלגה של 2,000 ש"ח (המלגה נמוכה יחסית כדי למשוך רק אנשים שבאים עבור הלימוד והעשייה) עבור 4 שעות פעילות שבועיות. בתוך מקבלי המלגות יש 3 סטודנטים ערבים.

אזור הפעילות: הסטודנטים עוברים את הכשרתם במכללת ספיר ומעודדים ליצור פרויקטים שונים בסביבת המכללה.

הישג חשוב: סיפור ההצלחה הגדול ביותר של התכנית הוא החבורה שהתלכדה סביב הפרויקט היישומי (יוזמה של פארק ספורט מוטורי בשדרות, שהוא הפרויקט היחיד ששרד מבין השלושה שעלו בשנה שעברה), אשר למרות שחבריה ידעו משברים, לחץ, כרסום באמונה וביכולת, ציפיות והפניית עורף, החליטו להתמיד למרות הכול, תוך שהם חוזרים ומשננים את המוטו של הקורס: מחויבות, נחישות והתמדה.

הכשרה וליווי: את הקורס מלווים שני רכזים: גדי אמיר, אשר מנחה את הקבוצה, וענת גור אריה - הרכזת המינהלית. כמו כן מלווה את הקורס יגאל צחור, מנהל המרכז הרעיוני-חינוכי של קרן ברל כצנלסון.

הקבוצה נפגשת אחת לשבוע לדיונים ולקבלת תכנים, ואחת ל-3 שבועות לגיבוש ולביצוע הפרויקט היישומי. בנוסף מועברות מספר סדנאות סוף שבוע במהלך הקורס או בסופו, וכן סדנאות והרצאות כחלק מן הקורס. המכללה משדרת שהקורס הוא בעל משמעות וחשיבות עבורה.

קשיים: יש צורך במימון ההוצאות האישיות של הסטודנטים המעורבים בפרויקטים השונים, במימון תכניות עסקיות ובמימון הקמת עמותות.

מכללת עמק יזרעאל – דיקן הסטודנטים

אשת קשר: מיכל פישר – ראש מדור סיוע וקידום הסטודנט

כתובת: דיקן הסטודנטים, מכללת עמק יזרעאל, ד.ג. עמק יזרעאל 19300

טלפון: 04-6423468

דוא"ל: michalf@yvc.ac.il

אתר אינטרנט: <http://www.yvc.ac.il/>

המכללה מונה כ-3,500 סטודנטים בתחומים שונים במדעי החברה, מדעי ההתנהגות (פסיכולוגיה, חינוך וקרימינולוגיה), ניהול מערכות בריאות ומדעי המחשב, מדע המדינה, סוציולוגיה ותקשורת. לומדים בה סטודנטים מכל הארץ, אך בעיקר מהאזור. כחמישית מהסטודנטים ערבים. הוקמו מעונות סטודנטים ברמה גבוהה מאוד בעפולה.

פעילים: במסגרת פרויקטים של דיקן הסטודנטים פעילים 120 סטודנטים (ועוד כמה מאות בפר"ח, שלא תחת האחריות של הדיקן).

מקום הפעילות וקהל היעד: מח"צ – מנהיגות חינוכית ציבורית בשיתוף עם ילדי פר"ח; קרן איס"ף – פרויקט שנערך בבית-שאן ובעפולה לסייע לתלמידי תיכון בבגרויות. המלגה מורכבת מקרן איס"ף, פר"ח ומלגת המכללה. העבודה היא קבוצתית והפרויקט הוא תלת-שנתי; על הפרק יש פרויקט של הסוכנות היהודית – מלגות לסטודנטים ביקנעם, עפולה, מ.א. מגידו ומ.א. גלבו; סטודנטים חונכים סטודנטים עולים חדשים.

הישגים מיוחדים: החל מן השנה הבאה יש הכרה של 2 נקודות זכות עבור מעורבות חברתית – מותנה באישור ראש החוג ומיכל פישר. קריטריונים להכרה: מקום ההתנדבות, פיקוח, הכשרה. מחויבות להגיש עבודה על הנושא.

מימון: פר"ח, מקורות של המכללה, קרן גרוס, קרן איס"ף, קרן סקטא-רש"י, הסוכנות היהודית, האגודה למען החייל (impact).

הכשרה וליוי: פרויקט מח"צ (מנהיגות חינוכית ציבורית) – הסטודנטים עוברים סדנת מנהיגות במרכז ציפורי בירושלים, והפיקוח הוא על-ידי פר"ח; בתכנית מנהיגות צעירה עוברים קורס אקדמי בסוציולוגיה על-ידי ד"ר איציק גונן מהמכללה, וצריכים להגיש פרויקט; בקרן איס"ף עוברים סדנאות של צמצום פערים ומנהיגות, המרוכזות על-ידי מנהל היחידה, שהוא גם מרצה במכללה; הפרויקט של הסוכנות מלווה בקורס אקדמי.

הערות: לדעת אנשי הדיקן, סטודנט מעוניין בדרך-כלל לדעת מה יש בצידה של ההתנדבות, למרות שיש גם מעטים שהם מתנדבים טהורים. המלגה היא גורם מדרבן. אין התניה של מתן מלגות במכללה בפעילות חברתית. למרות זאת נותנים ניקוד בהמלצה למלגת סיוע עבור הצהרה על פעילות חברתית; יש בהדרגה יותר שיתוף פעולה עם הסגל; לא מעוניינים בפעילות חברתית ללא פיקוח – ניתן דגש למקצועיות של הפעילות – לא "לסמך וי".

מה יכול לעזור: צריכים מלגות למעורבות חברתית ש"צבועות" כמלגות כאלו. צריך שיהיו למלגות היבטים סוציו-אקונומיים (לסטודנטים שבאמת צריכים סיוע). חשוב שיהיה גוף מפקח על העבודה – לרבות פיקוח מקצועי.

מכללת צפת – דיקן הסטודנטים

אשת קשר: דורית פרטובי – דיקנית הסטודנטים

כתובת: מכללת צפת, ירושלים 11, ת.ד. 160 צפת

טלפון: 04-6927762

דוא"ל: dorit@zefat.ac.il

אתר אינטרנט: www.zefat.ac.il

במכללה לומדים כ-980 סטודנטים באחד האזורים המורכבים ביותר מבחינה חברתית בישראל, מה שנתפס כאתגר גדול. כרגע המכללה עדיין לא עצמאית (כפופה לבר-אילן), אך יש רצון לשים את נושא המחויבות החברתית בראש סדר היום, כאשר המכללה תצא לדרך עצמאית.

פעילים: במסגרת חונכות פר"ח (וסחל"ב) פעילים 350 סטודנטים מהמכללה. יש כ-15 סטודנטים שפועלים בפרויקט של חניכת סטודנטים (רובם סטודנטים ערבים שחונכים סטודנטים ערבים). עוד עשרות סטודנטים פעילים בפרויקטים שונים – מועדוניות בצפת וחצור, ספריות עירוניות בצפת, עולים חדשים פעילים במרכזי קליטה של אתיופים, פרויקט "הישגים" של המל"ג, ופעילות במושבים – פרויקט של הסוכנות.

רוב הסטודנטים במכללה מרקע סוציו-אקונומי לא קל. רבים מהם מהאזור, הרבה ערבים מהגליל (40%), והרבה (יחסית) אוכלוסיה מבוגרת שמשלימה את השכלתה.

מקום הפעילות: בעיקר בצפת-חצור הגלילית וראש פינה ובמושבי הצפון, וכן הכפרים הערביים באזור. הפעילות היא בעיקר עם בני נוער ועם ילדים (פעילות חברתית והנגשת השכלה).

הישגים מיוחדים: הפרויקט של הסוכנות – פרויקט תלת-שנתי בשיתוף מכללת תל חי, שבו הסטודנטים רוכשים כלי ומקימים בעצמם פרויקט חברתי בסיוע מנחה מקצועי. ההנחה נעשית על-ידי מרצים ממכללת צפת וממכללת תל חי בחינוך ופסיכולוגיה חברתית וכן מרצים ממכללת אורנים. פרויקט זה מיועד לאנשים מההתיישבות העירונית (צח"ר – צפת, חצור, ראש פינה) – בשנה הראשונה מתקיים קורס אקדמי והפרויקט מופעל בשנתיים אחר-כך; בשנים האחרונות מציעים במכללה תכניות לימודים לתואר שפרוסות על יומיים בשבוע – ללא חופשת קיץ, כך שקהל של עובדים יוכל להגיע, ללמוד ולהתקדם בעבודה – כחלק מהמחויבות לצרכים המיוחדים של האזור.

מימון: המלגות הן בעיקר של פר"ח, קרן "גרוס", קרנות שונות לסטודנטים דרוזים, הסוכנות היהודית.

הכשרה וליווי: אנשי המכללה דורשים ליווי מקצועי מן המקום שאיתו הם פועלים, למעט פרויקט של סטודנט חונך סטודנט, שם יש רכזים שמלווים את הסטודנטים, ותכנית המנהיגות (הנוכרת לעיל), שבה יש אנשי מקצוע (חלקם מהמכללה), המעניקים 50 שעות הכשרה בשישה ימים מרוכזים.

הערות: כאשר המכללה תזכה בעצמאות, יהיה קל יותר לפנות לקהילה, על-ידי בניית מסלולי לימוד מתוך הרלוונטיות לאזור – חינוך, עבודה סוציאלית, סיעוד, חוג למעבדות. כמו כן יש רצון להעניק נקודות זכות לפעילות חברתית, ביציאה לעצמאות; המכללה פונה לכיוונים רב-תרבותיים, אמנות ומוזיקה.

מה יכול לעזור: יותר מלגות כדי שיהיו יותר סטודנטים פעילים. קריטריונים רחבים יותר – היום הרבה מהמלגות מיועדות לחיילים משוחררים, אבל סטודנטים ערבים, למשל, לא זכאים להן. חסרות מלגות לסטודנטים ערבים או לסטודנטים יהודים שלא עומדים בקריטריונים הללו. מסגרות רחבות יותר של מלגות. מלגות לחונכויות, שהן גמישות יותר. בפר"ח אין אפשרות לכפל מלגה (עשייה כפולה בזמן בתמורה למלגה כפולה). מלגות לפעילות עם אוכלוסייה מבוגרת יותר.

מכללת קיי - מכללה לחינוך בב"ש

איש/אשת קשר: מורן אדלר, רכזת מעורבות חברתית באגודת הסטודנטים בקיי.

דוא"ל: morani_a@walla.com

נערכה פגישה עם מורן אדלר, רכזת מעורבות חברתית באגודת הסטודנטים. מורן פעלה מתחילת השנה ליצירת גוף המקביל ליחידה למעורבות חברתית: מאחר שאין מלגות לפעילות חברתית מטעם המכללה, מורן ניסתה לעשות מהלך של קבלת נקודות זכות (2) עבור התנדבות בקהילה. מורן בנתה מאגר של ארגונים שמחפשים מתנדבים ומוכנים להתחייב על השגחה על התנדבותם של הסטודנטים, ובכך אפשר לחסוך משאבי פיקוח מצד המכללה ולקיים בעלות אפסית למעשה את התנדבות הסטודנטים עבור נקודות זכות. לאחרונה אישרה המכללה את היוזמה, והיא תעניק שתי נקודות זכות עבור ההתנדבות.

מכללת תל-חי – דיקן הסטודנטים

סמי בן שטרית – דיקן הסטודנטים

כתובת: המכללה האקדמית תל חי, ד.נ. גליל עליון 12210

טלפון: 04-6900821

דוא"ל: sami@telhai.ac.il

אתר אינטרנט: <http://telhai.ac.il/general/dean.htm>

במכללה לומדים 1,850 סטודנטים לתואר ועוד 600 סטודנטים להנדסאים. בסך הכול יש 3,000 סטודנטים ועוד כ-2,000 סטודנטים חלקיים (השתלמויות, קורסים וכד'). המכללה רוצה לתת מענה חברתי וקהילתי לאזור. המיקום מנותק ומבודד גיאוגרפית, ולפיכך לא רוצים להיות מגדל שן – רוצים להיות מעורבים בנעשה באזור.

פעילים: כ-1,000 סטודנטים מקבלים מלגת פר"ח – סטודנטים ערבים עושים פר"ח ברמת הגולן או בכפר טובה, או בישובים שלהם.

מקום הפעילות: במכללה מתקיימת חונכות של סטודנטים - חונך עם קשיים נחנך על-ידי סטודנט מצטיין. פתחו במהלך לאתר תלמידים עם כישורים גבוהים מכיתות ט' ולהביא אותם ללימודים אקדמאיים (התחיל במדעי המחשב) – ילדים מחוננים מחצור הגלילית, קריית שמונה – ומובילים אותם לניקוד אקדמי – לטעום אקדמיה. במכללה רואים בפרויקט הגברת נגישות של תלמידים מצטיינים מהפריפריה לאקדמיה - הם צוברים נקודות זכות. פרויקט נוסף של הסוכנות היהודית – סדנת מנהיגות – קבוצה של סטודנטים, תושבי קו העימות שעוברים סדנה של מנהיגות, שבה נרכשים כלים של העצמה אישית כדי שייצרו פרויקטים על-פי הצרכים שאותם הם יממשו (יזמות חברתית), הסוכנות מגבה בתקציבים וההנחיה שלה (נערך יחד עם מכללת צפת). פר"ח מתקיים בעיקר בקריית-שמונה, אך באופן כללי בצפון.

קהל היעד: בעיקר ילדים, נוער וסטודנטים.

הישגים מיוחדים: פרויקט הנגשת ההשכלה לנוער מחונן מהפריפריה; כמות גדולה מאוד של מלגות פר"ח (גם יחסית לגודל המכללה וגם אבסולוטית); החלטה עקרונית להעניק נקודות זכות לפעילות חברתית, פרקטיקום בחוג לחינוך ובחוג לעבודה סוציאלית, שמזכה 4 נקודות זכות על פעילות באזור בתחום הלימודי.

מימון: המלגות הן בעיקר של פר"ח וגם מלגות של הסוכנות היהודית לפרויקט המנהיגות שלהם.

הכשרה וליווי: בתחומים המקצועיים שבהם מתקיים פרקטיקום, הפעילות היא חלק מהלימודים. לסוכנות יש את ההכשרה של הפרויקט והעיקר של הפעילות – פר"ח עם ההכשרה של פר"ח. רכזי פר"ח חונכים את הסטודנטים של פר"ח, ליווי של הסוכנות לסטודנטים של התכנית שלהם ובמקומות שיש פרקטיקום, ליווי של אנשי הסגל.

הערות: היו רוצים להעמיק את ההשפעה על האחוזה הנמוך של הבגרויות באזור בצורה של מעורבות בחינוך הפורמאלי והבלתי פורמאלי של הסטודנטים; עמותת איילים מעוניינת לפתח יישוב באזור בדומה למה שנעשה בדרום; מעוניינים לפתח עבודה מעשית בתחום של תזונה.

מה יכול לעזור: מלגות נוספות לסטודנטים כתגמול לעבודה חברתית.

סמינר הקיבוצים

אשת הקשר: נגה ניב

דוא"ל: <mailto:noganiv@smkb.ac.il>

כל סטודנט בסמינר הקיבוצים יפגוש במהלך לימודיו אוכלוסייה משכונות מצוקה בהכשרה המקצועית שלו. בסמינר יש הרבה מאוד פעילות למען הקהילה, שתמורתה מקבלים הסטודנטים נקודות זיכוי. בחלק מהמקרים הקורס נבנה מסביב לפעילות. לדוגמה, הסטודנטים ארגנו פגישה שבועית בשעה קבועה בין סטודנטים יהודים לסטודנטים ערבים. לאחר שנתיים בהן המפגשים התקיימו, נוצר גם קורס על הנושא.

דוגמאות נוספות לפעילות המקנה נקודות זיכוי (יש עוד רבות נוספות):

- במסגרת קורס על רב-תרבותיות, מתנדבים הסטודנטים בבית-הספר ביאליק בדרום תל-אביב, שבו לומדים הרבה ילדי עובדים זרים. כמו כן ניתנת הדרכה לנשים מקהילת העובדים הזרים שפתחו גן לילדים העובדים הזרים. הפרויקט משתף פעולה עם מסיל"ה.
- תמורת קרדיט אקדמי מפעילים סטודנטים מועדונית בשכונת קריית שלום ולומדים קורס במתנ"ס השכונתי על החברה הישראלית.
- אקדמאים שעוברים הסבה להוראה מתנדבים בפרויקט בקהילה, מתעדים את עשייתם וכותבים מחקר אקדמי ומקבלים עד 4 נקודות זיכוי.
- סטודנטים מהמסלול היצירתי יצרו קשר עם הקהילה הקווקזית בשדרות, אוספים ומתעדים את הסיפורים שלהם.
- סטודנטים בתכנית המצטיינים של הסמינר מחויבים לקחת חלק בפרויקטים של מעורבות חברתית.

נוסף על הפעילות תמורת נקודות זכות, יש גם כ-250 עד 300 סטודנטים שמקבלים מלגת פר"ח תמורת חניכת ליקויי למידה ועבודה עם ילדי עובדים זרים. יש אפשרות לקבל מלגות פר"ח לפרויקטים מיוחדים בלי קשיים מיוחדים.

פרויקט נוסף שמתקיים ביוזמת אגודת הסטודנטים הוא פרויקט "בית חם" בשיתוף עיריית בת ים, שבו הסטודנטים עובדים במתנ"סים בעיר ומקבלים מלגה משותפת של עיריית בת ים והסמינר.

אין פעילות פוליטית בסמינר, ואגודת הסטודנטים דואגת בעיקר לרווחת הסטודנטים.

ג. ליווי אקדמי לעשייה של סטודנטים בקהילה

1. קורסי בחירה המלווים עשייה

אסר"ן - אגודת הסטודנטים לרפואה של אוניברסיטת בן גוריון

אשת קשר: שירלי בנני, רכזת תרבות והתנדבות באסר"ן

טלפון: 0545-585208

דוא"ל: bananis@bgumail.bgu.ac.il

טלפון: 08-6400902

פקס: 08-6282851

אתר אינטרנט: <http://medic.bgu.ac.il/asran/index.html>

פעילים: אסר"ן, מפעילה עד כ-200 סטודנטים, רובם בפרויקטים חד פעמיים. כ-50 סטודנטים פועלים בפרויקטים קבועים: מאמ"ץ, הוועד למלחמה באיידס, פר"ח חלב, עולים מלגאי שח"ק ועוד (פירוט בהמשך).

מקום הפעילות: באר שבע וסביבותיה.

קשיים: אסר"ן זקוקה נואשות לכסף לארגן פעילויות בוועד למלחמה באיידס. חסרים סטודנטים להתנדבות להרצאה בבתי-כלא.

מאמ"ץ ופר"ח חלב, שניהם פרויקטים המשלבים ידע והכשרה אקדמיים.

מאמץ: בפרויקט מאמ"ץ פועלים 15 סטודנטים שעברו ראיונות מקדימים. הסטודנטים מוכשרים במשך סמסטר שלם בפקולטה למדעי הבריאות, כדי שיוכלו להעביר סדנאות על מניעת אלימות מינית בבתי-ספר. אחר כך מעבירים הסטודנטים את השיעורים בבתי-הספר. הם מקבלים 70 ₪ להרצאה, ולאחר 10 הרצאות הם זכאים ל-4 נקודות זכות עבור הקורס שעשו.

פר"ח חלב: פרויקט המופעל על-ידי הפקולטה למדעי הבריאות בשיתוף פר"ח. במסגרתו נכנסים סטודנטים לכיתות בחטיבות ובתיכונים 4 שעות כל שבוע, ומרצים בנושאי בריאות ותקשורת. הסטודנטים מקבלים מלגת פר"ח ו-2 נקודות זכות. התכנית קיימת כבר 4 שנים, ולפי שירלי בנני, רכזת תרבות והתנדבות באגודה, היא מאוד מצליחה.

הערות:

אגודת הסטודנטים לרפואה ממוקמת מחוץ לקמפוס של שאר הסטודנטים - בבית-החולים סורוקה - ופועלת באופן נפרד מאגודת הסטודנטים של אוניברסיטת בן-גוריון.

הכשרת מורות למעורבות חברתית - מכללת סמינר הקיבוצים

תכנית/יחידה/ארגון: חינוך

אשת קשר: חגית גור זיו

טלפון: 03-6951952

סלולרי: 050-7848948

דוא"ל: haggith_gor@smkb.ac.il

כתובת: מכללת סמינר הקיבוצים, דרך נמיר 149, תל-אביב

סמינר הקיבוצים עוסק בהכשרת מורים ומורות למערכת החינוך בתחומים ובמסלולים שונים. המכללה אימצה מדיניות הנקראת "עם הפנים לקהילה", אשר מטרתה להדק את הקשר בין המכללה לשדה ולהשפיע באופן מעשי על הנעשה בתחום החינוך ועל המעורבות החברתית של הסטודנטים. כמו כן נותן הסמינר בית לאלטרנטיבות מגוונות בחינוך. במסגרת זו מתקיים הפרויקט של הכשרת מורים על פי הפדגוגיה הביקורתית. האסכולה של הפדגוגיה הביקורתית נוצרה על-ידי פאולו פרירה, מחנך ברזילאי הנחשב כיום כאחד מגדולי הפדגוגים בעולם. היא עוסקת בחיזוק ובהעצמה של אוכלוסיות מוחלשות, מהגרים, נוער רחוב, מיעוטים, אנאלפביתים. דרכי ההוראה הן דיאלוגים הבאים מתוך קריאת המציאות ושאיפה לשנות אותה. החינוך הביקורתי שואף לתת הזדמנות השכלתית שווה לכל האוכלוסיות ובמיוחד לילדים הבאים משכבות שוליים. הזדמנות זו מאפשרת לילדים הנמצאים בשולי החברה לשנות את מיקומם החברתי.

הפרויקט: לתת כלים להתמודדות עם בעיות בחינוך ובחברה הגורמות לילדים מריבוד מעמדי נמוך להיכשל בבתי-הספר ובגנים ולהפוך מצבים של כשלון להצלחה. מטרת התכנית להכשיר מורות בעלות תודעה חברתית, אשר יפעלו להכנסת שינוי חברתי במסגרות החינוכיות שבהן הן עובדות, מורות וגננות שבתוך הכיתות שלהן תעבודנה על פי תפיסת עולם הכוללת צדק חברתי וסביבתי וחינוך לשלום. לחזק בקרב המכשירים/ות להוראה תודעה חברתית חזקה ומחויבות לקהילות נחשלות. הסטודנטיות נשלחות לעבודה מעשית בנוסף לעבודתן הרגילה בארגונים לשינוי חברתי כגון מהפך, מקלטים לנשים מוכות, גני ילדים של עובדים זרים, מועדוניות בשכונות ברמה סוציו אקונומי נמוכה. במקביל הם מלוות בשיעור שנותן להם הדרכה איך לעבוד עם הילדים, להעשיר את עולמם ולקדם את הישגיהם.

פעילים: 18 סטודנטים

אזור פעילות: מרכז הארץ

קהל היעד: סטודנטיות המוכשרות להוראה, ילדים בארגונים שונים.

הישגים מיוחדים: באמצעות ההתנסות והליווי שהסטודנטיות מקבלות, הן מצליחות לאמץ נקודת מבט לא סטריאוטיפית על הילדים, לראות אותם מתוך הבנה למציאות החברתית שאליה נקלעו, ולעזור להם ולהוריהם להשיג יותר. התלמידות לומדות להבין

ולפרק את המנגנונים המובילים ילדים לשוליים ולהיאבק נגדם.
הכשרה וליווי: קורס הדרכה בן 4 שעות שבועיות לאורך השנה. התלמידות מקבלות הדרכה כיצד לתכנן את העבודה עם הילדים. פעם בשלושה שבועות בערך הן מקבלות הדרכה מעשית בתוך הארגון, צפייה ומשוב על עבודתן.
מה יכול לעזור: מלגות לסטודנטיות היו מאפשרות מעורבות רבה יותר בארגונים.

המחלקה למינהל ומדיניות ציבורית במכללת ספיר

איש קשר: ד"ר צבי שולדינר, ראש המחלקה למינהל ומדיניות ציבורית

דוא"ל: zvis@sapir.ac.il

הקליניקה המשפטית משלבת חומר אקדמי תיאורטי עם התנסות מעשית. במסגרת הקורס לומדים הסטודנטים באוניברסיטה שעתיים בשבוע דיני ביטוח לאומי ויחס לפונים (איך לדבר ולהתנהג בצורה אשר לא תיתפס כיוצרת יחסי כוחות מאיימים). במשך שעתיים שבועיות נוספות עוזרים הסטודנטים לאנשים שלא יודעים את זכויותיהם (ואף לא עברית לעתים), לקבל את זכויותיהם, בעבודה מול הביטוח הלאומי או מול בתי-המשפט. את תכנית הלימודים פיתח ד"ר שולדינר בעזרת ד"ר נטע זיו, מנהלת הקליניקות בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב. זוהי הקליניקה המשפטית היחידה שאינה מועברת במסגרת לימודי משפטים. הסטודנטים במחלקה למינהל ומדיניות ציבורית הם האנשים אשר מאיישים בהווה ויאיישו בעתיד את התפקידים הבכירים בסקטור הציבורי.

"עיקר תפקידה של הקליניקה המשפטית הוא להבהיר למשתתפים, שאף על פי שהחוקים והזכויות נקבעים בכנסת, גם הם עוסקים בקביעת ובגזילת זכויות, כך הם מכירים את תוצאות פעולותיהם ורואים זאת דרך עיני הפונים. הקליניקה מעמידה את המשתתפים בפני השאלה של מי באמת קובע את הזכויות בפועל. חשוב להבין שהמנהל קובע, לא פחות מהכנסת, את קבלת זכויות האזרח. הניסיון של הסטודנטים מעשיר אותם. אחד הסטודנטים, לדוגמה, עובד בכיר במס הכנסה, סיפר שהקורס שינה לו את תפיסת העבודה. הקורס נותן השכלה ורגישות בסיסית ועוזר להכיר את החברה."

סדנה בנושא זכויות חברתיות, מטרתה לתת לסטודנטים ידע ומיומנות להגנה על זכויות חברתיות. הקורס מתנהל בדרך של סדנה מעשית (שלוש שעות שבועיות) והרצאות עיוניות (שלוש שעות שבועיות). במסגרת הסדנה המעשית פועלים הסטודנטים במרכזי זכויות בסיוע לאוכלוסיות חלשות ונזקקות, בקבלת קהל ובפנייה לרשויות שלטוניות ונקיטת צעדים במידת הצורך. הסטודנטים עוברים במקביל לעבודה המעשית סדרת מפגשים עיונית בנושאי ביטוח לאומי, הוצאה לפועל, דיור, בריאות, רווחה וכד'. במסגרת המפגשים חוקרים הסטודנטים נושא ומציגים אותו לדיון בפני משתתפי הסדנה. כמו כן מקיימים הסטודנטים דיונים סביב פעילותם במרכזי הזכויות.

לימודי המחלקה למינהל ומדיניות ציבורית מתקיימים גם במסלול של יום וחצי מרוכזים בשבוע, המאפשר את המסלול גם לאנשים העובדים במשרה מלאה במהלך השבוע.

הקליניקות המשפטיות – האוניברסיטה העברית

עו"ד יובל אלבשן - מנהל

כתובת: המרכז לחינוך משפטי קליני לזכויות אדם ולאחריות חברתית, הפקולטה למשפטים,

האוניברסיטה העברית, הר הצופים, ירושלים 91905

טלפון: 02-5881558

דוא"ל: elbashan@mcc.huji.ac.il

אתר אינטרנט: <http://law.mccc.huji.ac.il/law1/clinics/>

הפקולטה למשפטים הקימה את המרכז במטרה להעניק סיוע משפטי איכותי ליחידים ולקבוצות מוחלשים, בד בבד עם חינוך דור העתיד של הקהילה המשפטית לאחריות חברתית כחלק מהמקצוענות המשפטית.

הלימודים במרכז כוללים עבודה מעשית בהיקף של 5 שעות שבועיות והשתתפות במפגש שבועי שמוקדש להקניית ידע וכלים משפטיים הנחוצים לעבודה בקליניקה; לניתוח ההיבטים החברתיים, התרבותיים והאתיים של העבודה עם אוכלוסיות הפונים לקליניקה; לדיון בשאלות של מדיניות כללית ותפיסת המקצוע המשפטי ולהתנסות בעבודת צוות ובשיתוף פעולה עם גורמים אחרים, כגון עובדים סוציאליים או רופאים. במרכז פועלות תשע קליניקות ותכנית דיני רחוב:

קליניקה בעריכת-דין קהילתית פועלת לקידום הנגישות למשפט ושמירה על זכויותיהם של יחידים וקבוצות בקרב קהילות מוחלשות בירושלים (נווה יעקב והמגזר החרדי).

קליניקה לסיוע לנשים נסחרות מעניקה סיוע משפטי וייצוג לקורבנות הסחר בנשים בישראל (החל מביקור בבתי-מעצר וכלה בייצוג בבית-הדין למשמורת עובדים זרים).

קליניקה לייצוג בני נוער חושפת את התלמידים לכל מרכיבי העבודה המשפטית והטיפולית עם בני נוער, החל מייעוץ משפטי ראשוני לנוער מנותק ברחוב וכלה בייצוג הנוער בערכאות.

קליניקה בסנגוריה ציבורית: קליניקה לזכויות במשפט הפלילי, במסגרתה משולבים התלמידים בעבודת הסנגוריה הציבורית ועוסקים בהגנה על חשודים ונאשמים.

קליניקה לרווחה תעסוקתית מעניקה ייעוץ משפטי, הכוונה וסיוע בכתבי בית-דין לדורשי עבודה וכן מובילה מאבקים ציבוריים בתחום.

קליניקה לסיוע לנשים נפגעות אלימות מינית עוסקת הן בהענקת סיוע פרטני לנשים קורבנות אלימות מינית (משלב הייעוץ ועד לשלבי הליווי במערכת המשפטית וייצוגן שם) והן בקידום מאבקים ציבוריים בתחום.

קליניקה לאיכות השלטון הסטודנטים בקליניקה לאיכות שלטון מקבלים לידיהם פניות של אזרחים מכל מגוון המגזרים באכלוסיה. הסטודנטים בוחנים את התשתית הראייתית ופועלים להרחבתה, מנתחים את הסוגיות המשפטיות העולות ממנה, מגבשים המלצות לטיפול ומתמודדים מול הרשויות במטרה להביא לתיקון המעוות - כל זאת בהנחיית עורכי דין מטעם התנועה לאיכות השלטון.

עזרה משפטית בארגוני זכויות אדם. במסגרת זאת עוסקים התלמידים בעבודה משפטית במסגרת ארגוני זכויות האדם (כמו האגודה לזכויות האזרח).

הקליניקה ליחסי עבודה קיבוציים שמה לה למטרה להגן על מערכת יחסי העבודה, כאשר זו בנויה משני נדבכים: הפן הקיבוצי, דהיינו, היחסים שבין ארגוני העובדים לבין המעסיקים וארגוניהם,

והפן האישי, דהיינו תביעות עובדים כנגד מעסיקיהם. לשם כך פועלת הקליניקה בשיתוף פעולה עם ההסתדרות הכללית החדשה ועם התאחדות התעשיינים.

הקליניקה לסיוע משפטי לאוכלוסייה הערבית מסייעת להנגשת מערכת המשפט הישראלית לתושביה הערבים של ירושלים, אגב שימוש בשיטות של עריכת דין קהילתית ועריכת דין ציבורית.

תכנית "דיני רחוב" (Street Law) מונחית על-ידי צוות משפטי ועבודה סוציאלית, ובמסגרתה מעבירים התלמידים סדנאות בנושאי חוק ומשפט לנוער שמוגדר כ"נוער בסיכון" ומטופל במסגרת מספר מוסדות טיפוליים בירושלים. התכנית מזכה את משתתפיה ב-6 נקודות זכות, ולוקחים בה חלק 15 סטודנטים המחויבים לעשר שעות שבועיות: שיעור, סדנת הכנת המפגשים עם בני הנוער וההדרכה עצמה. הסטודנטים פעלו בשירות מבחן לנוער, בקידום נוער, במפנה ובמסילה.

התכניות לחינוך משפטי קליני ע"ש אלגה צגלה - הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן

אוניברסיטת תל-אביב

אשת קשר: עו"ד ענת בן דור

טלפון: 03-6405264

דוא"ל: anatbd@post.tau.ac.il

אתר אינטרנט: www.tau.ac.il/law/clinics

התכניות הקליניות מציעות לסטודנטים ולסטודנטיות הזדמנות ייחודית לשלב לימודים תיאורטיים עם מתן ייצוג משפטי והעצמה אישית וקהילתית, לאנשים חסרי אמצעים, לארגונים ולקבוצות מוחלשות בחברה הישראלית. הקליניקות מעודדות מעורבות חברתית של הסטודנטים במהלך לימודיהם האקדמאים וגם בהמשך חייהם כעורכי דין. הקליניקות מעניקות עזרה משפטית בכל הקשור לזכויות אדם בשתי רמות: רמת האינדיבידואל וברמת ארגוני זכויות אדם, אשר חסרים את הידע בתחום מסוים.

פרויקט זה כבר פרץ דרכים בכל מה שקשור בחקיקה בנוגע לחופש הדיבור, זכויות של מיעוטים, זכויות של פגועים בנפשם ונשים.

ההכשרה מתבצעת תחת פיקוח של עורכי דין מקצועיים, והסטודנטים משתתפים בכל שלבי התיק, מן הראיונות ועד מתן ייעוץ לקליינטים. הסטודנטים גם עוסקים בקידום נושאים המצריכים חקיקה, הם עורכים מחקרים מעמיקים ומקיפים בנושא על מנת לתרום לקידום התהליך. כדי להיות שותפים בכל שלבי התהליך, הסטודנטים מצטרפים גם לעורכי הדין בבתי-המשפט והם שותפים אסטרטגיים לכל אורך הטיפול בתיק.

שבע הקליניקות המשפטיות עוסקות בנושאים הבאים: יזמות עסקית וצדק כלכלי, משפט ורווחה, זכויות בהליך הפלילי, זכויות אדם, סיוע משפטי קהילתי ביפו, צדק סביבתי, זכויות פליטים ומבקשי מקלט.

עמיתי מינרבה לזכויות האדם

ד"ר דפנה גולן-עגנון

כתובת: מרכז מינרבה לזכויות האדם, הפקולטה למשפטים האוניברסיטה העברית,

ירושלים 91905

טלפון: 02 5881156

דוא"ל: mchr@savion.huji.ac.il

אתר אינטרנט: www.minerva.huji.ac.il

התכנית, המעוגנת בפקולטה למשפטים ומיועדת לסטודנטים מכל החוגים, מתמקדת בהיבטים שונים של זכויות האדם בחברה הישראלית, תוך דגש על תפקיד ארגוני זכויות אדם בתהליכי שינוי. הסטודנטים מתבקשים לפעילות של 10 שעות שבועיות באחד מארגוני זכויות האדם.

הקורס התיאורטי המלווה את התכנית מתמקד באוניברסאליות של זכויות האדם, בדילמות של ארגונים לא ממשלתיים לזכויות האדם, ניתוח פמיניסטי של שפת זכויות האדם ופיתוח נושאי מחקר מתוך הפעילות. הקורס מתקיים בפקולטה למשפטים מ-1999 וזוכה לביקוש גדל והולך מדי שנה.

מתוך מאות פונים נבחרים חמישה עשר סטודנטים מצטיינים מכל החוגים אחרי ראיון אישי, והם שבחרים את הארגון שבו ירצו לפעול. הם מקבלים מלגה שנתית וכן 4 נקודות זכות. הם משתתפים בשיעור שבועי ומחויבים לכתוב עבודת סיכום הנשענת על הידע התיאורטי והידע המעשי שרכשו בארגון.

הארגונים שבהם פעילים עמיתי מינרבה לזכויות האדם מתחייבים מדי שנה לליווי שוטף, הדרכה והערכה, והם מדווחים על שביעות רצון רבה מהסטודנטים ומהתכנית. הסטודנטים מעריכים את הקורס ואת הארגון בסוף שנת הלימודים. חלק מבוגרי התכנית השתלבו בארגון ונשארו לעבוד בו בשכר, אחרים מדווחים על כך שהתכנית משפיעה עליהם לטווח ארוך להיות אזרחים מחויבים יותר. היום מתבצעת הערכה כוללת לבחינת השפעה ארוכת טווח על בוגרי התכנית.

התכנית ממומנת על ידי קרן פורד. בגלל הצלחת התכנית והביקוש הרב של סטודנטים וארגונים, מפתח כעת מרכז מינרבה תכנית המשך של שנתיים לסטודנטים מתקדמים. הפעילות מתבצעת ב"בזכות" – מרכז זכויות אדם לאנשים עם מוגבלויות, באגודה הישראלית ליהודי אתיופיה, באגודה לזכויות האזרח, במועצה הלאומית לשלום הילד, ב"עדאלה" – המרכז לזכויות המיעוט הערבי בישראל, באיגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית, בקול האישה, בקו לעובד, ב"רופאים לזכויות אדם" ועוד.

פמיניזם, זכויות אדם ושינוי חברתי, קורס וסדנה –

ד"ר תמר אלאור

מרכז לייפר ללימודי המגדר והאישה

הפקולטה למדעי החברה

האוניברסיטה העברית ירושלים

טלפון: 02-5882326 מרכז לייפר: 02-5883455

דוא"ל: mstamar@msec.huji.ac.il

בשיתוף עם מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית במזרח ובמערב ירושלים.

הקורס מיועד לסטודנטיות ולסטודנטים המעוניינים לתרום מזמנם לסיוע במרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית, בחינוך למניעת אלימות בבתי-הספר בשילוב עם לימוד תיאוריות פמיניסטיות של שינוי חברתי. הקורס נבנה בשיתוף עם מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית במערב ירושלים ובמזרח. הסטודנטים מתבקשים לעבודה שבועית של 4 שעות בהנחיית סדנאות בבתי-ספר. מרכזי הסיוע מכשירים את הסטודנטים בקורס קיץ מרוכז בן 13 שבועות לפני תחילת שנת הלימודים, ומלווים ומדריכים את הסטודנטים במהלך השנה. נוסף על הקורס התיאורטי באוניברסיטה העברית, נפגשים הסטודנטים אחת לשבועיים במרכזי הסיוע להדרכה קבוצתית, ובנוסף מקבלים ליווי אישי מרכזת תוכנית החינוך של מרכז הסיוע.

הקורס הוא שנתי, אחת לשבועיים ומורכב מחלק תיאורטי של דיון בזכויות אדם בכלל, זכויות נשים בפרט ותפיסות פמיניסטיות לגבי שוויון ומניעת אלימות בין המינים.

הסטודנטיות כותבות עבודת סיכום המשלבת בין החוויה האישית של ההנחיה בבתי-הספר לבין התיאוריה הנלמדת בכיתה. הקורס מקנה 4 נקודות זכות ומלגה של כ-4,500 ₪ בשנה.

הקורס מתקיים משנת הלימודים תשס"ב, ומאז הנחו הסטודנטים מאות סדנאות בבתי-ספר בירושלים. מרכזי הסיוע מדווחים על עלייה של למעלה מ-15% בפניות של בני נוער לקו החם מאז תחילת התכנית.

בוגרי התכנית ממשיכים ברובם להתנדב במרכזי הסיוע. הם מדווחים על שביעות רצון גדולה מהתכנית, ורבים מתארים אותה כחוויה החיובית והמשמעותית ביותר בתקופת לימודיהם. היבט חיובי נוסף של הקורס הוא המפגש של סטודנטים יהודים וערבים המחויבים לזכויות אדם, לעשייה ולשינוי חברתי.

עם זאת, אין לתכנית תקציב מובטח. מדי שנה נעשים מאמצים לגייס תקציב למלגות.

ד. הנגשת ידע אקדמי לקהילה

1. מכללה או אוניברסיטה מאמצת שכונה

אוניברסיטת תל אביב: יוזמת פרייס ברודי

אשת קשר: דיטי, מנהלת הפרויקט

דוא"ל: yehudits@post.tau.ac.il

טלפון: 03-6405452

פקס: 03-6405467

כתובת: אוניברסיטת תל אביב, לשכת דיקן הסטודנטים, יוזמת פרייס- ברודי ביפו, קריית האוניברסיטה, רמת- אביב, תל- אביב 69978

יוזמת פרייס ברודי היא יוזמה ייחודית אשר במסגרתה חוברות יחד קרן פרייס, קרן ברודי, אוניברסיטת תל-אביב ועיריית תל-אביב יפו. היוזמה פועלת לספק תכניות חינוכיות ותכניות חברתיות במסגרת השירותים הקיימים בקהילה, תוך יצירת סביבה המעודדת יחסים בין התושבים היהודים והערבים ביפו.

מטרות היוזמה:

- שיפור הישגים לימודיים של התלמידים במגזר היהודי והערבי
- העשרת עולם הידע של הלומדים
- קידום היכולות המקצועיות של העובדים במערכות הציבוריות ביפו
- קידום ועידוד שיתוף פעולה בין התושבים היהודים והערבים ביפו
- פיתוח מנהיגות קהילתית בקרב תושבי יפו
- טיפוח מעגל הפעילים בקרב תושבי יפו והרחבתו
- הגברת הזיקה בין האוניברסיטה לקהילה

אוכלוסיית היעד: היוזמה תפעל בקהילת יפו לקידום תושביה היהודים והערבים, תוך מתן דגש על תכניות חינוכיות לילדים ולנוער מהמגזר הציבורי. התכניות החברתיות מתמקדות בשתי שכונות: שכונת יפו ג' ושכונת עגימי.

התוכנית פועלת בחמש חטיבות שונות:

חטיבת העשרה: תכנית העשרה בתחומי ידע מגוונים תוך זיקה לפעילות החינוכית במסגרות החינוך המגוונות.

חטיבת פיתוח אנשי מקצוע: תכניות השתלמות בהיקפים שונים לקידום הכוח המקצועי בקהילה: מורים, גננות, עובדים סוציאליים.

חטיבת שיתוף פעולה יהודי ערבי: תכניות לאוכלוסייה מעורבת יהודית-ערבית, אשר באמצעותן יתפתח דיאלוג בין הקבוצות, יצירה ופעילות משותפות. לדוגמה: תכנית להעצמת נשים בקהילה.

חטיבת פיתוח פעילים בקהילה: תכניות להרחבת מעגל הפעילים בקהילה והקניית כלים מקצועיים לפעילות ציבורית קהילתית.

חטיבת שירותים קהילתיים: שירותים בשלושה תחומים מרכזיים: בריאות השן, ייעוץ משפטי וייעוץ פסיכולוגי.

"גם אני אהיה סטודנט"

איש קשר: שחף ארליך, מנכ"ל

כתובת: ת.ד. 8401, ת"א 61083

טלפון: 03-6802541

דוא"ל: shahaf@college4all.org

עמותת "גם אני אהיה סטודנט" עוסקת בטיפול תלמידים מצטיינים משכונות מצוקה. העמותה מאתרת תלמידים מצטיינים בסיוע של מערכת החינוך, החל מכיתות ב', ומפעילה תכנית כוללת ומקיפה, המלווה את הילד משנותיו הראשונות בבית-הספר היסודי ועד כיתה י"ב ומכינה אותו ללימודים אקדמאיים. הפרויקט של עמותת "גם אני אהיה סטודנט" נעשה בשיתוף עם סטודנטים מהמכללה האקדמית של תל-אביב יפו, ובתמיכה גדולה של נשיא המכללה. המכללה משתלבת בהדרכת ההורים ובפיקוח האקדמי על הפרויקט.

העמותה מבססת את פעילותה בשלושה מישורים:

החניך/ה - העמקת ידיעותיהם של החניכים בתחומי הלימודים הפורמאליים, העשרת ידיעותיהם בתחומים הלא פורמאליים והטמעת ערכים שונים. הפעילויות שמקבלים החניכים כחלק מתכנית המצטיינים, מכינות אותם להתמודד כשווים מול הטובים ביותר בעולם האקדמי, הכלכלה, הפוליטיקה או כל תחום אחר שבו יהיו מעוניינים. המטרה היא להכשירם לשאת בתפקידים בכירים במדינת ישראל – בזכות ולא בחסד.

הורי החניך/ה - העמותה מאמינה כי לא ניתן להגיע להישגים משמעותיים וארוכי טווח ללא שיתוף וסיוע של ההורים. הורי החניכים משתתפים בהרצאות, בחוגי העשרה ובסדנאות. כמו כן, מקבלים ההורים עדכונים שוטפים על פעילות ילדיהם. העמותה מעודדת את ההורים להפעיל פיקוח מטעמם על פעילותה. לפעילות ההורים חשיבות עצומה בהצלחת הילד. ללא פעילותם עולה הסיכוי לכישלון בצורה משמעותית. קיים קושי בהבאת ההורים לפעילות ובהבטחה שהם יתמידו בפעילות שנים רבות, לכן מגדירה העמותה את פעילות ההורים כחובה, מקפידה על משמעת גבוהה ביותר, ומגיבה במקרה של היעדרות הורים מפעילות, עד כדי השעיית החניך. הפעלת ההורים מתבצעת בהדרגה, ורק כעבור שלוש שנים מפתחת הפרויקט, מופעלות תכניות ההורים במלואן.

הקהילה - חניכי העמותה, כמו גם העמותה עצמה, מהווים חלק אינטגרלי מהקהילה שבה הם פועלים וחיים. העמותה מגישה סיוע ככל הנדרש ממנה על-ידי הגופים הפעילים בשכונה שבה מתבצעת התכנית. בין הגופים הללו ניתן למנות את המתנ"ס, ועד השכונה, העירייה וכל גוף קהילתי הקיים בשכונה. בהקשר זה ניתן למנות פעילות כמו סיוע באירועים שכונתיים וסיוע נקודתי ככל הנדרש על-ידי הפעילים בשכונה. החל מכיתה ז' מחויבים החניכים לתרום שעה בשבוע למען הקהילה. לצורך כך מתקיים שיתוף פעולה עם המתנ"ס, בתי-הספר היסודיים, פנימיות יום ובתי אבות. החניכים בוחרים היכן הם רוצים להתנדב מתוך מגוון אפשרויות. כך מושגת מעורבות הולכת וגוברת של החניכים בפעילות הקהילתית בשכונה, והכרה שלהם בחשיבות של מעורבותם בחיי הקהילה וביכולתם לעזור.

אוכלוסיית היעד: ילדים משכונות מצוקה. התלמידים מגיעים לפרויקט ל-4 שעות, 4 פעמים בשבוע, כולל ברוב חופשת הקיץ. הפעילות כוללת 50 אחוז לימודים (שיעורי-בית ולימוד פרונטאלי) ו-50 אחוז פעילות תרבות כלשהי.

הפרויקט רואה עצמו כמנוף לפעילות קהילתית. דוגמאות לפעילות קהילתית: רענון סניף הצופים, תמיכה ביוזמה של אנשים בקהילה למצעד לפידים. ישנו שיתוף פעולה עם העתודה הקדם צבאית ועם מכון ברנקו וייס (מכון לימוד פרטי).

פעילים: ישנם 650 תלמידים בסך הכול, ו-160 סטודנטים פעילים. כל סטודנט מלמד 4 שעות שבועיות, ובנוסף על כך מכין את השיעור או הפעילות. התמורה היא 5,000 ש"ח. אין נקודות זכות לסטודנטים. בחופשים מגיעים הסטודנטים ללא תמורה. סטודנטים טובים במיוחד מתקדמים ונשארים בפרויקט תמורת שכר. בפרויקט יש שני תלמידים ערבים ואין סטודנטים ערבים.

אזור פעילות: הפרויקט פועל ב-7 מרכזים: תל כביר, יפו, יהוד, שכונת שפירא בהרצלייה, נס ציונה, קצרין ותל-מונד.

2. מחלקה ומרכז אקדמי מאמצים בית ספר

האוניברסיטה העברית – מרכז גילה לחינוך אזרחי ודמוקרטיה

כתובת: מרכז גילה לחינוך אזרחי ודמוקרטיה, הפקולטה למדעי החברה, האוניברסיטה העברית

בירושלים, הר הצופים, ירושלים 91905

טלפון: 02-5882267

דוא"ל: gilocenter@mscc.huji.ac.il

אתר אינטרנט: <http://gilocenter.huji.ac.il/>

המרכז הוקם באוקטובר 2001, כדי לקדם את המחקר בישראל בתחום האזרחות והדמוקרטיה, ולהעמיק את הלימוד ואת העיסוק בו במערכת החינוך בארץ. המרכז פועל כתוצאה מעניין של המחלקה למדע המדינה ומשרד החינוך, אשר שם לו למטרה את קידום של לימודי האזרחות בבתי-הספר התיכוניים, ואשר מעניק מדי שנה מלגות לימוד למורים לאזרחות הלומדים במרכז. המרכז מטפח את השפה הדמוקרטית והאזרחית על רקע הרב-תרבותיות של החברה בישראל.

המרכז פועל בתוך האקדמיה – מודד מחקר בתחומים של אזרחות ודמוקרטיה; מפעיל תכניות שונות בחינוך הפורמאלי – בקרב כיתות בירושלים, אשר מגיעות לקבל העשרה בלימודי אזרחות, תכניות העשרה למורים; המרכז פעיל בחברה האזרחית למען הגברת לימודי האזרחות בישראל.

מקום הפעילות בחינוך הפורמאלי:

1. **קריית גת:** המרכז אימץ את בתי-הספר של קריית גת לטיפוח לימודי אזרחות, על-ידי מתן העשרה למורים, הדרכה ישירה על-ידי מדריכים מטעם המרכז שמגיעים לבתי-הספר – כל זאת במטרה להגביר את מספר יחידות הלימוד של אזרחות בעיר ותוך שילוב ילדי כיתה י' וי"א לפעילות קהילתית בעיר. תכנית קריית גת מטפחת יצירת תפיסה אזרחית מתוך כותלי בית-הספר במעגלים מתרחבים לקהילה (מלמטה למעלה).

2. **ירושלים:** המרכז מפעיל שלוש תכניות: יחידת לימוד נוספת באזרחות (בשנת תשס"ג ותשס"ד לקחו חלק בכיתה תלמידים מבתי-הספר "זיו", "המסורת", "סליגסברג", "גבעת גונן", "התיכון שליד האוניברסיטה" ו"אור תורה בנות"); כיתה על-אזורית שנפגשת באוניברסיטה ללימוד אזרחות בהיקף של 5 יחידות לימוד; תכנית לפיתוח כישורי מנהיגות אזרחית לתלמידי חטיבת הביניים "אל-עיסאווייה", במטרה להעמיק בקרב תלמידי הכיתה את המודעות וההבנה בסוגיות הנובעות מערכים אזרחיים ודמוקרטיים.

3. **שדה בוקר:** המרכז מפעיל מחנה נוער בן חמישה ימים במדרשת שדה בוקר לתלמידי כיתה י' להעמקת הידע בדמוקרטיה.

קהל היעד: מורים, לרבות תכנית למורים ממזרח-ירושלים בשיתוף עם מרכז מינרבה (באמצעות סמינרים והשתלמויות). תלמידי בתי-הספר (חינוך פורמאלי) הם קהל היעד השני. כמו כן מפעיל המרכז השתלמויות למפקדי משמר הגבול במטרה להטמיע ערכים של סובלנות ודמוקרטיה.

מימון: המרכז ממומן על-ידי קרן משפחת גילה, האוניברסיטה העברית, המנהל הפדגוגי של משרד החינוך, קרן אברהם גרצמן, הקרן החדשה לישראל, קרן מלווין שוורצבאום, קרן עירא ובלה צ'רמרק, קרן סקט"א רש"י, האיחוד האירופאי ומשרד החוץ האמריקני.

הכשרה: המדריכים והמנחים של התכניות השונות הם לפחות בעלי תואר מוסמך של המרכז (התמחות בתחום של אזרחות ודמוקרטיה), ומועסקים על-ידי המרכז לטובת הפעילות (בשכר, לא במלגה).

המחלקה לפוליטיקה וממשל אוניברסיטת בן גוריון

איש קשר: רם שליטה, יוזם הפרויקט

דוא"ל: shalita@bgumail.bgu.ac.il

מטרת התכנית להביא סטודנטים ומרצים ממחלקות שונות באוניברסיטה אל בתי-ספר בבאר-שבע ולעבוד עם התלמידים על נושאים הקשורים לתכני העיסוק של המחלקה, וכך לשבור את המחסום שבין האקדמיה לקהילה שסביבה (למשל, המחלקה לפוליטיקה וממשל תוביל תהליך של בחירות, המחלקה לכלכלה תסייע בהקמת מיזם עסקי וכו'). השנה הוחל הפרויקט לראשונה, ומפעיליו רוצים להפיק לקחים וליצור תכניות כדי שעבודת הסטודנטים והמרצים עם הילדים תכלול את הכנסת התכנים האקדמיים לפעילות ותהיה מעבר לפרויקט חונכות סטנדרטי, כך שהילדים והסטודנטים יוכלו לנצל באמת את הערך המוסף של ליווי אקדמי בפעילות חברתית.

החזון הוא שהפרויקט יתפתח ויהווה מודל שיאומץ במחלקות אקדמיות ברחבי הארץ.

בשנה הראשונה נתנו הסטודנטים לתלמידים תגבור באזרחות ובהיסטוריה. בנוסף קיבלו התלמידים והסטודנטים הרצאות בנושאים שונים ממרצים במחלקה לפוליטיקה וממשל (כל חודש מרצה אחר).

פעילים: בפרויקט היו פעילים השנה 6 סטודנטים מן המחלקה לפוליטיקה וממשל באוניברסיטת בן-גוריון. הסטודנטים מוינו לפי ממוצע ציוניהם ולפי ראיונות אישיים. הסטודנטים נדרשים ל-3 שעות עבודה שבועיות, לחובות קריאה אקדמיות רלוונטיות ולהגשת עבודה בסיום הקורס, שעליו הם מקבלים 4 נקודות זכות.

מקום הפעילות: הליווי באוניברסיטת בן גוריון, והפעילות היא בתיכון מקיף ח'.

הישג חשוב: "לראות את המרצים מרצים בבית-ספר זה מראה מאוד מיוחד, והתרשמתי שזו הייתה חוויה משמעותית ושונה, גם עבור הילדים."

הכשרה וליווי: הקורס הוא בסגנון של "קורס קריאה": את התכנית מלווה ד"ר גל לוי כמנחה אקדמי, הוא פוגש את הסטודנטים אחת לחודש ונותן להם קריאה אקדמית הקשורה לשאלות שבהן הם מתעסקים. בנוסף, מלווה את התכנית רכז של היחידה למעורבות חברתית, אשר אחראי לתיאומים עם בית-הספר.

קשיים וצרכים (על פי דבריו של רם שליטה יוזם הפרויקט, וכפי שהופקו מן הפיילוט):

- העבודה עם בתי-ספר היא קשה, הם בדרך-כלל די מבולגנים, ולוח הזמנים שלהם, מבחינת חופשים, שונה מזה של הסטודנטים. לשם כך יש רכז מן היחידה למעורבות חברתית.
- בפרויקט השנה השתתפו 6 סטודנטים, השאיפה היא להגיע ל-10-15 סטודנטים. צריך לשווק את הפרויקט כך שהסטודנטים יכירו אותו ושיירשמו יותר.
- קשה לרתום מחלקות לפרויקט כי הוא חדש ולא מוכר, וכי צריך שמישהו ישלם למרצה (את המרצה שמנחה את הקורס מטעם המחלקה לפוליטיקה וממשל, מממנת האוניברסיטה מתקציבה הכללי, ולא המחלקה לפוליטיקה וממשל עצמה).

- למרות התעניינות מצד הסטודנטים והסגל במחלקה להיסטוריה, הפרויקט נפל לבסוף כי לא מצאו מרצה שירכז אותו.

- המטרה היא באמת להכניס תוכן שרלוונטי למחלקות, אך זה דורש הכנה של הסטודנטים ושל בית-הספר, כאשר הם לא רגילים למודל.

הצעות נוספות: רעיון נוסף של רם שליטא, שנמצא בשלבי חיפוש של גורם מקדם, מטרתו שילוב של ידע ואנשים מן האקדמיה בתוך הקהילה כמורים שנשארים בדרום, והוא נקרא **פרויקט "תכנית שירות"**. זוהי תכנית כוללת, שגובשה בשיתוף עם אנשי מקצוע רבים, שמטרתה לשפר את כוח ההוראה במערכת החינוך בנגב לטווח ארוך. על פי ההצעה, תפנה התכנית אל סטודנטים מצטיינים ואיכותיים לתואר שני באוניברסיטת בן-גוריון (בכל המקצועות הנחוצים למערכת), ותציע להם חבילה של שלוש שנים במהלך התואר, הכוללת שלושה נדבכים שיתבצעו במקביל:

- עבודה בהוראה כמורים בנגב;

- מטען של הכשרה יוקרתית וייחודית (כולל תעודת הוראה);

- תמריצים כספיים למימון הלימודים.

הבסיס להצלחת התכנית הוא הקרנת יוקרה, מיון קפדני ופנייה לערך השליחות. לטווח הקצר – מערכת החינוך תרוויח אנשים איכותיים, שלא היו מגיעים אליה אחרת. לטווח הארוך – המטרה ליצור הטיה בכיוון החיים של משתתפי התכנית, ו"להדליק" אותם בחשיבות ההוראה. התכנית שואבת ממודלים קיימים, כמו "רביבים", "מנדל" וכן תכניות בחו"ל (למשל Teach for America), אך היא מותאמת לאזור הנגב, ודורשת התחייבות מוגבלת בזמן (רק שלוש שנים) – דבר שיכול להגדיל את האפקטיביות ואת יכולת משיכת הסטודנטים. מנהלת התכנית תכלול נציגים של אוניברסיטת בן-גוריון, משרד החינוך מחוז דרום, נציגי שלטון מקומי, תורמים ושותפים אחרים.

3. העמדת הידע האקדמי לרשות הקהילה

הרשות לקהילה ולנוער – האוניברסיטה העברית

ד"ר שבתאי דובר - מנהל

כתובת: הרשות לקהילה ולנוער, האוניברסיטה העברית, גבעת רם, ירושלים 91904

טלפון: 02-6585508

פקס: 02-6584300

אתר אינטרנט: <http://community-youth.huji.ac.il/>

הרשות שמה לה למטרה לקדם את החשיבה המדעית בקרב בני נוער ולחשוף בפני הקהילה מהנעשה באוניברסיטה; להפיג פחדים מהמדע וממוצריו; להטמיע חשיבה מדעית ורוח המדע; לעודד בני נוער לבחור במדע כקריירה.

מעבדות בלמונטה – המעבדות ממוקמות בקמפוס גבעת רם. המרכז פועל לקידום הוראת המדעים בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה בתוך מסגרת בתי-הספר על בסיס המורים הקיימים כשירות למאה בתי-ספר ובסיוע מינהל החינוך של עיריית ירושלים. במעבדות מתקיימת פעילות של "קדם עתידים" – תלמידי בתי-ספר מצטיינים מהפריפריה, לרבות פעילות קיץ בשותפות מימון של קרן לנדא; מחנה קיץ יהודי ערבי (גם הוא במימון קרן לנדא).

היחידה לנוער שוחר מדע – היחידה מפעילה תכניות העשרה לנוער שוחר מדע (כיתות ד' עד י"ב) בתשלום, ובנוסף היחידה גייסה עשרות תרומות לילדים עם מגבלות כלכליות (על ידי קרן מאיירהוף, הקרן לירושלים, תורמים פרטיים ואגודת השוחרים של האוניברסיטה). הפעילות נערכת בקמפוסים של גבעת רם ורחובות, וכן צוות הדרכה יוצא החוצה לשכונות ולישובים סמוכים. בקיץ מקיימת היחידה קייטנות לילדים מכל הארץ, לרבות מחנה קיץ ליהודים וערבים.

בית ברטר – בית-מלון בתחומי קמפוס גבעת רם, שמאפשר אירוח ילדים וקבוצות מחוץ לירושלים במסגרת מחנות מיוחדים – "מדע וירושלים", שמשלבים חשיפה למדע וחשיפה לעיר וכן תלמידים המבקשים ליהנות משירותי מעבדות בלמונטה והיחידה לנוער שוחר מדע.

המרכז לפיתוח קשרי קהילה-אוניברסיטה – המרכז מארגן את סדרת ההרצאות "מדוע" לקהל הרחב, שבה מרצים מהאוניברסיטה חושפים את ממצאיהם לקהל. המרכז מקיים פעמיים בשנה פורום "אימות-עמות" - דיון בסוגיות המצויות בלב השיח הציבורי (בתשס"ד: אקטיביזם שיפוטי, המתות חסד).

פרויקט נגישות להשכלה גבוהה באוניברסיטת בן גוריון - התנסות תלמידי תיכון בלימודים

אקדמיים:

מטרת הפרויקט היא לחשוף את הנוער לחוויית החיים האקדמיים ולשפר את סיכויי קבלתם לאוניברסיטה.

שנת הלימודים תשס"ה תהיה השנה הרביעית מאז החל פרויקט נגישות להשכלה גבוהה. בסך הכול ילמדו השנה במסגרת התכנית 1,102 תלמידים מהדרום, בהם 550 תלמידים מכיתה י', 390 תלמידים מכיתה י"א, ו-162 תלמידי כיתה י"ב. התלמידים מגיעים מ-29 בתי-ספר במחוז, בהם בתי-ספר של החינוך הממלכתי, המגזר הבדואי והחינוך הממלכתי דתי. התלמידים מקבלים 4 נקודות זכות עבור 4 שעות לימוד שבועיות למשך שנה. הלימודים מתקיימים במסגרת קורסים אקדמיים, עם מרצים מהאקדמיה ותכנים המותאמים לקהל היעד. בנוסף מתקיימת יחידה בית-ספרית, שבה מקבלים התלמידים תגבור רלוונטי לנושאים הנלמדים.

הערה: מדובר בפרויקט גדול מאוד, שעדיין לא נערכה בדיקה מעמיקה שלו. יש מקום בעתיד למחקר מקיף יותר של הפרויקט.

ה. פר"ח – פרויקט חונכות

פר"ח דרום:

אשת קשר: עינב פרידמן, מנהלת פר"ח דרום

דוא"ל: einavf@bgumail.bgu.ac.il

אתר אינטרנט: <http://www.perach.org.il/>

סניף של פרויקט פר"ח הארצי שמטרותיו צמצום פערים חברתיים וסיוע כלכלי לסטודנטים תוך התערותם בקהילה. בפר"ח דרום מתנדבים מספר הסטודנטים הגדול ביותר באוניברסיטת בן-גוריון **פעילים:** כ-3,000 סטודנטים, הפועלים בדרך-כלל במשך 4 שעות בשבוע ומקבלים מלגה של 4,562 ₪. כ-250 מתוכם סטודנטים ערבים.

מקום הפעילות: באר-שבע, ירוחם, דימונה, אילת, מצפה רמון, כסייפה, שגב שלום ואלעסאם (ישוב לא מוכר).

נושא הפעילות: חונכות אישית - יסודי, חטיבת בנינים, תיכון וחינוך מיוחד. **חונכות קבוצתית:** פרויקטים - הדרכה בבתי-ספר בנושא מדעים, בריאות, כימיה. **פרויקטים בתחום ההעשרה:** העשרה באוניברסיטה ובשכונות, חוידע - מוזיאון מדע.

הישג חשוב: "סיפור של מיכאל - תלמיד כיתה י"א, יתום משני הוריו, היה בכיתה של 3 יחידות מתמטיקה. מיכאל זכה לקבל חונך, שתוך שנה וחצי העלה אותו ל-5 יחידות מתמטיקה, שאותם סיים בציון של 80 והתקבל לעתודה. זהו סיפור אחד מני רבים."

הכשרה וליווי:

מי מלווה? את ראשי הצוותים (הסגנים), מלווים היועצים והמנהלת. את הרכזים מלווה כל הצוות הבכיר (רשצ"ים, יועצים ומנהלת), את החונכים מלווים הרכזים.

מה תדירות ודרכי הליווי? צוות בכיר ורכזים: אחת לשבוע-שבועיים, חונכים: ארבע פעמים בשנה מפגשים קבוצתיים, פעם בחודש פגישה בין החונך לרכז.

השתלמויות וימי הדרכה: למנהל, לרשצ"ים וליועצים: 5-8 פעמים בשנה במכון וייצמן. לרכזים סדנה מדי שבוע וסמינר בן שלושה ימים בתחילת השנה.

צרכים: "מאחר שפר"ח הוא עמותה ומרבית כספיה מיועדים למלגות, כל תרומה שניתנת מסייעת לרכישת משחקים, מחשבים ותוכנות עבור מוזיאון המדע (חוידע) ומרכזי העשרה עבור הילדים - כל סיוע שכזה הוא מבורך".

פרויקט סחל"ב - חונכות תלמידים מצטיינים בדרום על-ידי סטודנטים - מופעל על-ידי פר"ח

השנה החל משרד החינוך פרויקט בשם סחל"ב - סטודנטים חוברים לבית-ספר ולגן. הפרויקט רץ בהיקף חלקי השנה וירוך באופן מלא בשנה הבאה: אז יכלול 1,400-2,000 סטודנטים ב-300 בתי-ספר ו-200 גנים. הסטודנטים יקבלו לפחות חצי מלגת שכר לימוד עבור 4 שעות שבועיות. תקציב הפרויקט בהיקף מלא הוא כ-12 מיליון ₪.

משרד החינוך קובע את הערך התוכני של הפרויקט, אבל גיוס הסטודנטים, הדרכתם והקשר עם בתי-הספר הועברו למכרז הפתוח לכל ספק המגלגל מחזור עסקי של 5,000,000 ₪ לפחות, והמסוגל לתת ערבות של 100,000 שקלים. הפעילות המומלצת בפרויקט היא עם תלמידים מצטיינים מהפריפריה.

את הדרכתם וגיוסם של הסטודנטים ואת הקשר עם בתי-הספר ינהלו כשישה רכזים, אחד לכל-300 250 סטודנטים המחויבים בקשר עם בית-הספר לפחות פעם בשלושה חודשים. המנחה יבצע את כל פעילות ההנחיה וההדרכה בתחילת הפעילות ובמהלך הפעילות אם ידרש. מעבר להם יהיו עוד שישה אנשי הנהלה, הנהלת חשבונות ומזכירות בכל הפרויקט הארצי. כל הוצאות גיוס כוח האדם והפעלתו יהיו על חשבון הספק.

הסטודנטים מתחייבים ל-3 חודשים לפחות והספק לשנה.

ארגון פר"ח זכה בזיכיון לספק את הפרויקט בשנתיים הקרובות.

פר"ח-כללי

מעורבות סטודנטים לשינוי חברתי - טופס מידע¹

1. שם המוסד פר"ח _____
2. התוכנית/היחידה/הארגון _____
3. איש/אשת קשר עמוס כרמלי _____ 4. טלפון 08-9378310 _____
5. סלולרי _____
6. דוא"ל amos.carmeli@weizmann.ac.il _____
7. כתובת מכון ויצמן למדע, ת.ד. 26, רחובות 76100 _____
8. מספר סטודנטים כולל למעלה מ- 29,000 _____
9. איזור פעילות: כל הארץ _____

10. תיאור קצר:

ראי עלון מצורף. _____

11. מספר שעות פעילות שבועית נדרשת מהסטודנטים 4-5 ש"ש + הדרכות. _____

12. תחומי פעילות או ארגונים שבאמצעותם מתקיימת הפעילות: _____

1. ראו עלון מצורף.

2. מרבית הפעילות מתבצעת ע"י פר"ח עצמו, אך פעולות רבות מתבצעות באמצעות או שיתוף

ארגונים רבים כאייסוף, מהפך, מעין החינוך הדמוקרטי, מתנסי"ם, תנועות נוער ואחרים.

13. הכשרה וליווי של התוכנית/יחידה/ארגון ושל הסטודנטים בה:

א. מי מלווה? מנהלת הדרכה, מנהלי פר"ח, יועצים, _____

רכזים, _____

ב. מה תדירות ודרכי הליווי?

לחונכים:

הסטודנטים החונכים מקבלים הדרכה חודשית במסגרת פגישה בת כ 40 דקות עם רכז פר"ח, מטרת הפגישה ללוות את עבודת החונך בשגרה ובקשיים, לכוון את עבודת החונך באמצעות תהליך המכונה 'הבניית

¹ המידע מפר"ח התקבל ערב סיום טיוטה זאת ולכן נכלל כאן כלשונו ללא עריכה.

החונכות', הכולל קביעת מטרות והצעת דרכי פעולה לאורך החונכות, להציע את נקודת מבטו של החניך וכן לספק תמיכה רגשית לחונך בפעילות.

מצ"ב דף הבניית החונכות לדוגמא.

בנוסף להדרכה האישית מתקיימים גם ארבעה מפגשי הדרכה קבוצתית. המפגש הראשון הוא מפגש אוריינטציה והכנה לתפקיד הכולל הדרכה על הפגישה הראשונה בבית הילד. בהמשך מתקיים מפגש בבית הספר, המכונה מפגש מחנכים וחונכים, המתמקד בהכרות עם המערכת הבית ספרית ותפקודו האקדמי של החניך בבית הספר. מפגש ההדרכה השלישי הינו מפגש הדרכה בקבוצות קטנות ועוסק בנייתו מקרים ורעיונות לפעילות על פי צרכי החונכים. בסיום השנה, מתקיים מפגש המתמקד בהכנה לפרידה מהחניך ועוסק בנייתו מקרים ותגובות של חניכים וחונכים לפרידה ועקרונות בפרידה נכונה.

חונכים בפרוייקט הכנה לבגרות, המיועד לתלמידי כיתות י'-יב' מקבלים הכשרה ייחודית בנושאים כגון מאפייני גיל ההתבגרות, מוטיבציה, אסטרטגיות הוראה ודיאלוג בלמידה על ידי רכזי פר"ח בליווי מקצועי של אגף שח"ר במשרד החינוך.

כמו כן מלווה הדרכת החונכים מלווה בחומרים כתובים (ראה דוגמאות). להוסיף שני עלים לדוגמא.

לרכיבים:

תחילת הכשרת הרכיבים סמינר רכזים בין שלושה ימים. הסמינר חושף את הרכיבים למטרות הארגון, לעולמם של ילדי פר"ח וכן למיומנויות של כניסה לתפקיד כמו למשל ניהול ראיון חניך וביקורי הבית. בהמשך השנה מתקיימת סדנת רכזים שבועית, המהווה מעין קורס שנתי בהכשרת הרכיבים. הקורס כולל סדנאות כגון: ראיונות חונכים, קשר עם משפחות והורים, מיומנויות בניהול שיחה, התמודדות עם משבר אמצע ועוד. כמו כן משתתפים הרכיבים בקבוצות הדרכה (קבוצות ניתוח מקרה) חודשיות לצורך שכלול מיומנויות הדרכה בחונכות.

ג. השתלמויות וימי הדרכה:

לאורך השנה מתקיימים ימי הדרכה לצוות הבכיר של פר"ח (מנהלי פר"ח במחוזות, ראשי הצוותים בשלוחות ויועצי פר"ח) וכן רכזים בפרוייקטים ייחודיים כמו חינוך לבריאות, חינוך מדעי, העשרה, חונכות לסטודנט, הכנה לבגרות וכד' זוכים לימי אוריינטציה במחלקת ההדרכה של פר"ח מכון וייצמן. לדוגמא, בשנת הלימודים הנוכחית מנהלי פר"ח השתתפו בקבוצת ניתוח מקרה (peer supervision), יועצי פר"ח השתתפו בהשתלמות בנושא הנחיית קבוצות וראשי הצוותים של פר"ח עסקו בנושא של רב תרבותיות. כמו כן רכזי הכנה לבגרות קיבלו הדרכה שוטפת על ידי אנשי מקצוע חיצוניים בשיתוף עם אגף שח"ר במשרד החינוך.

14. תרומת התוכנית לסטודנטים:

1. כסף . מלגה הבאה לסייע במימון שכה"ל.
2. הכרות קרובה עם האחר ו/אוהשונה.
3. מגע עם הבעיות החינוכיות והחברתיות ה"בוערות" ביותר בישראל.

15. כיצד השפיעה התוכנית על בוגריה בטווח הקצר והארוך?

לאורך השנים מקיים פר"ח בדיקה שיטתית בדיווח חונכים ואנשי קשר על תרומת החונכות באופן כללי, מעידים כל השותפים לחונכות דהיינו אנשי קשר בבתי ספר, הורים וחונכים על תרומה רבה עד רבה מאוד לחונכות. ראה השוואתו של קובלסקי (2001) על תרומת החונכות בין השנים 1980 ועד 2001. כמו כן,

במרוצת השנים נערכו גם מספר מחקרים על פר"ח. לדוגמא, תרומה בינונית עד רבה נמצאה בדיווח חניכים בתחום האקדמי, החברתי והלימודי (גולדנר, 2004). כמו כן נמצאה עלייה במסוגלות לימודית (כרמלי, 1979) ובמסוגלות חברתית (גולדנר, 2004) בדיווח חונכים וחניכים. תרומה רבה להתפתחות המקצועית והאישית של הסטודנטים המתכשרים נמצאה בסדרת מחקרים (ורטהיים ופרסקו, 2002; ורטהיים, פרסקו והיישריק, 2003).

בימים אלה נערך מחקר באזור הדרום בדיווח מחנכות וחונכים הבוחן את אפקטיביות החונכות וכן מחקר אורך נמצא בשלב של עיצוב ותכנון.

מצ"ב סקירה מפורטת יותר על המחקר בפר"ח

16. תרומת התכנית לקהילה:

על אף שעיקרה של פעילות פר"ח נעשית במסגרת החונכות האישית, פוגשת פעילות פר"ח את צרכיהן של מספר מגוון של אוכלוסיות כמו רשויות מקומיות, משפחות, בתי ספר, חונכים וחניכים. ייחודה של פעילות פר"ח, הנושאת אופי שהוא בעיקרו התנדבותי, בכך שהיא מאפשרת לכל השותפים ליהנות ממנה (win – win situation). לדוגמא, רשויות מקומיות זוכות לסיוע חינוכי וכן לחיזוק כלכלי באמצעות מלגות הסטודנטים. בתי הספר זוכים לסיוע ולחיזוק התלמידים מתקשים וכן לסיוע באמצעות תוכניות חוץ קוריקולריות בשעות אורך ורוחב. משפחות החניכים נהנות מסטודנט, המשמש דמות מבוגר נוסף במשפחה, הנוטל חלק באחריות ומשמש לא פעם כסוכן שינוי. חניכי פר"ח נתרמים מקשר בין אישי מחזק ומודל לחיקוי. לבסוף, החונכים נחשפים בדרך בלתי אמצעי למצוקה ולבעיותיה במדינת ישראל וכן זוכים לסיוע כלכלי באמצעות מלגת לימוד.

17. מהי רמת שיתוף הפעולה ביניכם לבין המוסדות האוניברסיטאיים ומהי איכותו של הקשר ביניכם?

פר"ח "הומצא" ע"י מכון ויצמן ומנוהל באמצעותו וסיועו. פר"ח "גר" ועובד מתוך כל המוסדות האקדמיים ומקיים שת"פ הדוק עמם (בד"כ עם יחידות דיקנאט הסטודנטים). בשנים האחרונות התרבים הפרויקטים המשותפים כפרויקט מנהיגות סטודנטאילית (מח"צ) ורבים אחרים.

18. בעיות מיוחדות, רעיונות, תוספות:

כמו לכולם - תקציביות

19. דרכים ותכניות לעתיד: מהו החזון שלכם:

ראו הרציונל בדו"ח המצ"ב של מכללת בית ברל.

20. מהם המשאבים הדרושים (כסף, תמיכה מקצועית, ייעוץ, הכשרות, הכרה ממסדית וכל דבר אחר)

הדרושים כדי שהתוכנית תצליח עוד יותר? (אנא, פרטו)

במקרה שלנו כסף יענה על כל שציינתם ובעיקר, יאפשר הרחבה של מספר הסטודנטים

הפעילים להגיע לעוד ילדים רבים ה"עומדים בתור", להרחיב ולשפר פרויקטים רבים קיימים ולהפעיל

חדשים ש"בקנה" וזקוקים למימון.

21. ספרו סיפור הצלחה של התכנית:

מסיפורו של חונך מצטיין של פר"ח:

"כאשר הגעתי לארץ לפני 15 שנה הייתי בן 10.
אחד הדברים שעזר לי מאוד זה פרויקט פר"ח.
קיבלתי חונך, בוריס, שגם היה עולה חדש.
הוא לימד אותי את השפה, עזר לי להכין שעורי בית,
לקח אותי למקומות יפים בארץ, שלא יכולתי להגיע אליהם
כי ההורים שלי הכירו את הארץ עוד פחות ממני.
הרבה בזכות האהבה הגדולה שקיבלתי מהחונך שלי בחסות פר"ח,
הגשמת את חלומי – להיות כמו כולם!
עכשיו אני מרגיש ישראלי לכל דבר.
שירתתי בצבא כחייל קרבי, יש לי חברה ישראלית ואני סטודנט.
עכשיו אני גם חונך בפרויקט פר"ח.
אני חונך ילד עולה חדש בן 10.
עכשיו יש לי הזכות להחזיר את מה שקיבלתי,
להיות גם בשביל משהו שזקוק לי,
מישהו שזקוק לחום ולאהבה וגם לידע וניסיון כדי להצליח בחיים.
בשבילי פר"ח זה הרבה יותר מסתם פרויקט, עוד משהו לעשות...
שמעתי שלתת זה בעצם לקבל.
עכשיו הבנתי למה הכוונה..."

כאשר מיכאל החניך שלי שאל אותי
איך הוא יכול להודות לי על כל מה שעשיתי בשבילו, אמרתי לו –
תלמד, תצליח בחיים, תגיע לאוניברסיטה ואז גם אתה תוכל להיות חונך בפרויקט פר"ח".
וסיפור אחר שסיפרה חונכת על הילדה –

"בנוסף לשינוי המובהק בביתה של מ. חל שיפור ניכר בתפקודה הלימודי של הילדה וכן במצבה הרגשי. מ.
של תחילת שנת הלימודים שינתה את התנהגותה מילדה מתפרצת, חסרת קשב וריכוז, שנורקה לעיתים
תכופות מהשיעורים, הפכה לתלמידה שלמדה לתפקד במסגרת של גבולות וחוקים מוסכמים ובמקביל החלה
ליצור קשרים חברתיים עם חברות בנות גילה.
מ. למדה לאהוב ולהוקיר, כפי שכתבה באחד ממכתביה: לנועה (החונכת) – "אני אוהבת אותך מאוד, את
היחידה שאהבתי, את חונכת נפלאה, את נדיבה..."

22. פרטים נוספים:

א. מספר סטודנטים: כ- 29,000

מתוכם:

1. מספר סטודנטים ערבים: כ- 5,800

2. מספר סטודנטים יהודים: כ- 23,000

3. נשים: 18,200 4. גברים: 10,800

5. רקע סוציו-אקונומי כל הרקעים

החזרי נסיעות (בן / לא)

ב. מספר מקבלי מלגות פרח: ראו סעיף א

מתוכם:

1. מספר סטודנטים ערבים: כנ"ל

2. מספר סטודנטים יהודים: כנ"ל

3. נשים: כנ"ל 4. גברים: כנ"ל

5. החזרי נסיעות (כן / לא) 6. גובה המלגה: 4,562 ש"ח

ג. מספר מקבלי מלגות אחרות:

איזה מלגות?

מתוכם:

1. מספר סטודנטים ערבים: _____

2. מספר סטודנטים יהודים: _____

3. נשים: _____ 4. גברים: _____

5. החזרי נסיעות (כן / לא) 6. גובה המלגות: _____

ד. סטודנטים שעבודתם בקהילה היא חלק מקורס אקדמי:

1. שם הקורס: _____

2. שם המרצה: _____

3. שם החוג: _____

4. מספר נקודות: _____ מספר שעות לימוד שבועיות: _____

References

גולדנר, ל. (2004). הקשר בין מענה על צרכים רגשיים והצלחה בחונכות – המקרה של פר"ח. עבודת גמר המוגשת לאחר התואר המוסמך. בית הספר לחינוך, אוניברסיטת חיפה.

היישיריק – עמוסי, מ. (2002). תחושת מסוגלות הוראה אישית ומחויבות מקצועית: הזיקה להשתלבות סטודנטים בפרייקט חונכות (פר"ח). עבודת גמר לקראת התואר המוסמך. בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב.

ורטהיים, ח., ווגל, ג., ופרסקו, ב. (2004). חונכות לסטודנטים בעלי ליקויי למידה במסגרת פרויקט פר"ח: תמונת מצב. מכללת בית ברל: היחידה למחקר והערכה.

ורטהיים, ת. פרסקו, ב., והיישריק - עמוסי, מ. (2003). שלושה מודלים של חונכות לילדים במסגרת הכשרה להוראה: הבדלים בהפעלה, תכנים, הדרכה ותרומת החונכות למתכשר להוראה. מכללת בית ברל: היחידה למחקר והערכה.

ורטהיים, ח., ופרסקו, ב. (2002). המפגש בין הילד לחונך: תרומת העיסוק בחונכות פר"ח למתכשר להוראה. דפים, 34, 135-153.

כרמלי, מ. (1979). פר"ח – פרוייקט חונכות. *חברה ורווחה*, 4, 457-465.

מיכאל, א. (2004). עמדות של חונכים על תפיסת תפקיד החונך והשפעתו של קורס אקדמי על החונכות בקרב חונכי פר"ח המתכשרים להוראה. אונ' בר אילן והמכללה האקדמית אחוה.

קובלסקי, ר. *נתוני השוואות בין השנים 1980-2001*. דו"ח שלא פורסם, מכללת בית ברל: היחידה למחקר והערכה.

ששון, צ. (1996). פרוייקט חונכות (פר"ח) במוסדות להכשרת עובדי הוראה – גורם מזמן בהכשרתו של המתכשר להוראה. דפים, 23, 112-116.

Fresko, B. (1997). Attitudinal change among university students tutors. *Journal of Applied Social Psychology*, 27, 1277-1301.

Fresko, B., and Kowalsky R. (1998). Helping high school pupils in the Perach project. A comparison of mentoring and tutoring approaches. In S. Goodlad (Ed.), *Mentoring and tutoring by students* (pp.33-48). London: Kogan Page.

פרויקט חונכות (פר"ח):

רצינול המיזם, היקף ביצועו, הפעלתו ותרומתו לחניכיו ולחונכיו

מיכל היישריק

ייעוץ והנחיה: פרופ' ברברה פרסקו ו דר' חרותה ורטהיים

אוגוסט 2004

המטרות שפר"ח העמיד לעצמו הן: להעניק לכל ילד הזדמנות לממש את הפוטנציאל הטמון בו; להקטין את הפערים החברתיים והלימודיים בין ילדי ישראל; לספק תכניות העשרה לילדים נזקקים בבתי הספר. מטרות נוספת נוגעות לסטודנט החונך והן: יצירת מעורבות ומודעות של הסטודנט לבעיות החינוכיות והחברתיות של מגזרים שונים במדינה וסיוע במימון שכר הלימוד. בדרך כלל, פר"ח אינו חלק מתוכנית הלימודים או מקורס אקדמי כלשהו. עם זאת, חוגים מסוימים מחייבים את הסטודנטים להשתתף בפרויקט (למשל החוג לפסיכולוגיה, לעבודה סוציאלית ולהכשרה להוראה במוסדות מסוימים).

שלא כמו פרויקטים רבים שנועדו לעזור לתלמידים בנושאי לימוד מסוימים, המטרות של פר"ח אינן אקדמאיות בלבד. תפקידם של החונכים עשוי להתמקד בתחום הקוגניטיבי, הרגשי או החברתי. לא מצופה מהם לעסוק רק בתחום הלימודי, כי אם להעניק לילדים העשרה, לעורר בהם רצון ללמוד (או לתמוך ברצון קיים), לחזק את ביטחונם העצמי ולשמש להם דוגמה ומעין אח בוגר. תפיסה שהנחתה פרויקטים של חונכות בעולם ומתאימה גם לפר"ח בישראל גורסת שתפקיד החונך הוא לעזור לחניך לעבד את החוויה הלימודית לידע היכול לשמש לשם גדילה והתפתחות. בראש ובראשונה על החונך לתת לחניך כיוון, לאפשר לו לתכנן "מפת חיים" ולהכשירו לעצמאות ולאחריות. כתנאי מוקדם עליו להאמין בפוטנציאל האישי של החניך.

פרויקט החונכות החל לפעול במכון וייצמן למדע בשנת 1974 וכלל אז עשרות בודדות של חונכים. במהלך השנים חלה צמיחה ניכרת בהיקף הפעילות ובמספר החונכים, ובשנת 2004 מנה הפרויקט 28,185 חונכים ברחבי הארץ (מ-158 מוסדות על תיכוניות וגבוהות), לכ-50,000 ילדים בעלי קשיים (מ-1499 בתי-ספר).

ההפעלה של הפרויקט מופקדת בידי מנהלת פר"ח הארצית במכון וייצמן למדע. קיימות תשע מנהלות אזוריות הממוקמות בחמש האוניברסיטאות, בפקולטה לחקלאות, בטכניון, ובמכללה בצפת. הסטודנטים קשורים למנהלה על-פי מקום הפעילות ולא על-פי המוסד שהם לומדים בו. פר"ח שולח חונכים לבתי ספר המגלים עניין בפרויקט, הנגישים מבחינה גיאוגרפית לסטודנטים החונכים, ושיש בהם שיעור גבוה של ילדים הזקוקים לסיוע. כ-75% מן הסטודנטים הפועלים בפר"ח משמשים חונכים על בסיס אישי. במסגרת החונכות האישית מופעלים פרויקטים ייחודיים לילדים בעלי צרכים מיוחדים, כגון: עיוורים, בעלי תסמונת דאון, שיתוק מוחין, ילדים עם קשיי למידה ואחרים. כ-25% מן החונכים מעורבים בפעולות קבוצתיות שונות במסגרת של חוגים רבים ומגוונים (מדעים, ספורט, אומנויות, טבע, חוק ומשפט, חינוך לבריאות, כימיה ועוד).

הפעלת הפרויקט

מבחינה רשמית ההשתתפות בפרויקט פתוחה לכל סטודנט. ואולם, משני טעמים בתחילת השנה מתרחש תהליך ניפוי מסוים: מכסות מוגבלות באזור המבוקש והרצון למנוע השתתפותם של אנשים שמסיבות שונות אינם מתאימים למערכת. על התאמת החונך לחניך מופקד רכו, שפועל באופן שיטתי: ילדים מבית דתי מסווגים לחונך דתי, ילדים ממוצא ערבי לחונך ערבי. קיימת נטייה ליצור זוגות חד-מיניים, אך בפועל בת מקבלת תמיד חונכת, ואילו בן יכול לקבל חונך או חונכת. החונך נדרש להיפגש עם החניך פעמיים בשבוע, כל פגישה בת שעתיים, במשך שנת לימודים שלמה.

בחונכות האישי נקבעים אופי הפגישות ומקומן על ידי החונך והחניך. מקומות המפגש השכיחים הם ביתו של אחד מהם, בדרך כלל של החניך, ולא בית הספר. כשהמפגשים מתקיימים בביתו של החניך מתאפשר לחונך להיחשף לשוני התרבותי ולהכיר את עולמו של הילד. כאשר המפגשים מתקיימים בבית החונך, החניך נחשף לבית אחר, לעיתים לתרבות אחרת, דבר העשוי להעשיר את עולמו. הכוונה היא שיתפתח ביניהם קשר קרוב, שבאמצעותו יושגו מטרות חינוכיות. במקרים מסוימים החונכות מתקיימת בקביעות בין כותלי בית הספר. זאת כאשר המטרה להקל על הפיקוח ולאפשר התנהלות תקינה של החונכות כאשר הקשיים בסביבה הביתית של הילד עשויים למנוע אותה.

המפגשים עשויים להתמקד בתחום הלימודי (הכנת שיעורי בית) או בפעילות חברתית ובהקניית מיומנויות וכישורי חיים. ממחקרים שונים שנעשו בארץ עולה כי כ-80% ממפגשי החונכות מוקדשים לתחום הלימודי (Eisenberg, Fresko & Carmeli, 1980). לעומת זאת, במחקר בו התבקשו הסטודנטים לציין באיזו פעילות עליהם, לדעתם, להשקיע את מרב המאמץ, רק כ-12% מהם ציינו שיש להתמקד בשיפור לימודי. לעומת זאת, כל החונכים שמו את הדגש בעיקר על העשרה כללית (פרסקו וקובלסקי, 1996). ההבדל בממצאים משקף את החלטת פר"ח לשנות את הדגשים של הפעילות.

סקירת מחקרים

בשלושת העשורים לקיומו של פר"ח, ועם הפיכתו לפרויקט רב היקף, היווה הפרויקט השראה ומודל לפרויקטים נוספים בעולם. הפרויקט כארגון הצומח בהתמדה ובעל מודעות רבה לדרך התנהלותו מקפיד, כחלק משגרת עבודתו להזמין מחקרי הערכה. בחמשת השנים הראשונות נערכו מחקרים במימונה של קרן ואן-ליר ולאחר מכן מומנו המחקרים על ידי תקציבים של פר"ח. במקביל, היווה פר"ח נושא למחקר ועבודות אקדמיות לקראת תואר שני ועבודות דוקטורט באוניברסיטאות שונות בארץ ובחו"ל. בהמשך נסקור בקצרה ממצאי מחקרים שהדגישו את השפעת ההשתתפות בפר"ח והתרומה שלו על החניכים ונתייחס מעט גם להשפעת הפרויקט על החונכים.

תרומת השתתפות בפר"ח – לחניכים

לא מעט קשיים כרוכים בהערכת השפעתו של פר"ח על הילדים, שהרי אין הפרויקט מופעל כניסוי מדעי. אך מעבר למחקרים השונים כל הראיות מצביעות על תרומה חיובית לחניכים. כאשר נערכה השוואה בין קבוצה של חניכים לבין ילדים שאינם חניכים בפרויקט לבחינת השיפור בהישגים במבחנים מתוקננים בשלושה מקצועות לימוד (מתמטיקה, עברית- הבנת הנקרא ואנגלית) וכן לבחינת שינויים אפשריים במספר תחומים רגשיים (אייזנברג, פרסקו וכרמלי, 1982; 1981; 1980), גילו החניכים יחס חיובי יותר כלפי בית הספר, הכינו שיעורי בית בתדירות גבוהה יותר ועסקו יותר בקריאה בשעות הפנאי. רוב דיווחי ההורים, המורים והחונכים תמכו בממצאים אלה, ודומה כי כולם חשו כי חל שיפור גם בביצועי החניכים כתלמידים בבית הספר.

מעקב שנערך כעבור שנתיים על אותם המדגמים (אייזנברג, פרסקו וכרמלי, 1983) לימד על שיעור נשירה נמוך יותר ממסגרות לימוד קונבנציונליות אצל החניכים, על שאיפות גבוהות יותר וכן על דיווחים חיוביים יותר בקרבם לגבי הכנת שיעורי בית, בהשוואה לקבוצת הביקורת.

מחקר נוסף מדד כישורי מתמטיקה וקריאה במשך תקופה של שנתיים אצל חניכים עם ותק של שנתיים, חניכים עם ותק של שנה אחת ולא-חניכים (פרסקו ואייזנברג, 1985). הממצאים הצביעו על שיפורים קוגניטיביים משמעותיים כעבור שנה אחת של חונכות, במיוחד במתמטיקה. שנה שנייה של חונכות לא הגדילה את ההבדל בין החניכים ללא-חניכים. החוקרים העלו את הסברה כי במהלך השנה השניה של החונכות התמקדו החונכים פחות בתחום הלימודי מאשר בתקופה הראשונה.

מאז עריכת מחקרים אלה, לפני כמעט 20 שנה, לא נאספו נתונים רחבי היקף ושיטתיים כדי לבחון את השפעת החונכות על הילדים. במחקר יחיד שנערך לאחרונה, על-ידי קובלסקי (1999), שבחן ציונים בביה"ס בקרב מדגם של 133 ילדים בכיתות ז' – י"ב שהיו חניכי פר"ח בשנת הלימודים תשנ"ח-תשנ"ט. נמצא שככלל חל שיפור מובהק בהישגי הילדים במהלך השנה. החוקר ציין כי השינויים הגדולים ביותר התרחשו במקצועות מתמטיקה, היסטוריה ואנגלית כשפה זרה.

שפע של נתונים נאספו על החניכים. נתונים אלה נאספים מדי שנה באמצעות טפסי הערכה המועברים בחודש יוני למדגמים של חונכים, רכזים ויועצים חינוכיים. מדי פעם גם ההורים והחניכים עצמם מתבקשים לספק משוב על הפרויקט. כל הקבוצות מדווחות בעקביות על שביעות רצון גבוהה מהפרויקט, כולל פירוטים בתחומים כגון שיפור הביטחון העצמי, ידע כללי, הסתגלות חברתית, הנעה והישגים לימודיים.

בחינה השוואתית לאורך השנים את דיווחי החונכים ואנשי הקשר, בדבר תרומת החונכות לילדים בתחומים שונים (קובלסקי, 2002), מובאת בלוח 1.

לוח 1: אחוז החונכים שדיווחו על תרומת החונכות לילדים בתחומים שונים בשנים 1981-2001

תחום התרומה לחניך	1981	1993	1995	2001
שיפור ההישגים הלימודיים	87	91	93	95
הגברת המוטיבציה ללמוד	79	87	96	96
חיזוק הדימוי העצמי	84		98	98
הגברת ההסתגלות החברתית		86	96	92

במחקר אחר נבדקו עמדות הסטודנטים החונכים לגבי תרומת החונכות לילדים (היישיריק, 2003), ונמצא כי בכל התחומים שהוזכרו בלוח 1, דווחו החונכים על תחושת תרומה כלשהי לחניכים. יתרה מזו, חלקם הגדול ציין שמדובר בתרומה רבה ורבה מאוד. הלוח הבא מציג נתונים אלה.

לוח 2: אחוז החונכים שדיווחו על תרומת החונכות לחניכים בתחומים שונים בשנת 2003

תרומה בינונית עד רבה מאוד	תרומה רבה ורבה מאוד	תחום התרומה לחניך
90	62	שיפור ההישגים הלימודיים
90	62	הגברת המוטיבציה ללמוד
95	87	חיזוק הדימוי העצמי
93	72	הגברת ההסתגלות החברתית
95	83	העשרת הידע הכללי

נתוני לוחות 1 ו-2 מלמדים שהחונכים גורסים כי יש לחונכות תרומה גבוהה. יש להבחין בין תחושת התרומה המדווחת בתחום הלימודי והמוטיבציה ללמוד לבין התחום החברתי והרגשי של החניך: האחרונים גבוהים יותר באופן עקבי (ראה גם קובלסקי, 2002). הלוח הבא מציג את שכיחות התשובות לאותן שאלות כפי שנתנו אנשי הקשר של הפרויקט במהלך השנים.

לוח 3: אחוז אנשי הקשר שדיווחו על תרומה כלשהי של החונכות לילדים בתחומים שונים

בשנים 1981-2001

2001	1995	1980	תחום התרומה לחניך
93	95	62	שיפור ההישגים הלימודיים
96	96	53	הגברת המוטיבציה ללמוד
98	99		חיזוק הדימוי העצמי
97	99		הגברת ההסתגלות החברתית

מנתונים אלה כולם עולה הלימה בין דיווחי החונכים ובין דיווחי אנשי הקשר, בדבר התרומה לחניכים. כמו כן, הדפוס היציב של הממצאים מבסס את הטענה בדבר מהימנותם ובכך את חשיבות החונכות ותרומתה.

מה תורם להצלחה בהשגת מטרות הפרויקט

כאמור, למרות הקשיים הכרוכים בהערכת השפעתו של פרו"ח על הילדים והקושי להסתמך על דיווחיהם של ילדים צעירים, כל הראיות מצביעות על תרומה חיובית. ברור שההשפעה אינה אחידה וסביר שהיא משתנה מילד לילד. השאלה היא אילו גורמים מגבירים את הסיכוי שהחונכות אכן תתרום לחניך. הממצאים מלמדים כי אחד המשתנים החשובים הוא גיל החניך. כפי הנראה,

השיפור בהתנהגות חברתית גדול יותר בקרב ילדים צעירים יותר (פרסקו וקובלסקי, 1995), בעוד שילדים מבוגרים יותר משתפרים יותר בהישגיהם הקוגניטיביים (פרסקו ואייזנברג, 1985). ייתכן שהצלחתה של החונכות קשורה גם לתכונות החונך. לפי מספר מחקרים, סטודנטים-חונכים במקצועות הסיוע (כגון: חינוך, עבודה סוציאלית ורפואה), מדווחים על שינויים גדולים יותר אצל חניכיהם בהשוואה לסטודנטים-חונכים המתמחים בתחומים אחרים (פרסקו וקובלסקי, 1996; פרסקו וחוץ, 1989).

מדי שנה פר"ח מעניק פרסים לשנים-עשר חונכים מצטיינים, על סמך המלצות של רכזי הפרויקט. במגמה להבין מהם מאפייני חונכות מוצלחת, קובלסקי (1999) ניתח את תיקי החונכות שהוגשו במהלך תקופה של שנתיים. הוא מצא שהתכונות החשובות ביותר של חונכים מוצלחים הן אמפתיה (או היכולת להבין את השקפת עולמו של הילד), היכולת להתמודד עם קשיים וגישה אופטימית. החונכים המצטיינים האמינו ביכולות של הילד, למדו לקבל את הילד ומשפחתו, כיוונו את פעילויות החונכות תוך התייחסות לקשיי הילד, השקיעו מרץ ביצירת מערכת יחסים טובה עם החניך והאמינו בחונכות ככלי למתן עזרה. תוכן החונכות לא היה חשוב, אלא הגישה האכפתית והמקבלת.

במחקר שנערך לאחרונה (היישריק, 2004) אשר בחן השפעת מודלים שונים של חונכות במגזר הערבי, נמצא כי במסגרת החונכות החניכים, לפי דיווחיהם, חשים כי יכולתם החברתית התעצמה, הדימוי העצמי (אימון ביכולת אישית וקבלה עצמית) ודרכי התנהגות (אינטראקציה בין אישית: עם בני גילם, עם חברים ועם מבוגרים), השתפרו בצורה משמעותית ביותר. החניכים הסבירו ששינויים אלה סייעו להם להתמודד טוב יותר עם דרישות בית הספר וגם הישגיהם הלימודיים השתפרו. דיווחים אלה אומתו בשיחות עם חונכים ורכזים בפרויקט.

תרומת השתתפות בפר"ח – לחונכים

השפעת ההשתתפות בפר"ח על החונך קלה יותר למדידה מהשפעת ההשתתפות בפר"ח על החניך. מחקר של פרסקו (1997) בחן את ההשפעה של השתתפות בפר"ח על שינויים בעמדות החונכים בשלושה תחומים: אחריות חברתית, אמונה ביעילות הפוטנציאלית של התערבויות חברתיות וחינוכיות, וגישות כלפי האוכלוסייה המקופחת אוכלוסייה טעונת טיפוח. הממצאים הצביעו על כך שעמדות החונכים כלפי האוכלוסייה טעונת הטיפוח השתפרו באופן ניכר כתוצאה מהחונכות. בשני מחקרים (פרסקו וורטהיים, 2000; פרסקו, ורטהיים והיישריק-עמוסי, 2002) נמצא כי ההשתתפות בפר"ח כחונך תורמת לידע המקצועי של מורים לעתיד. החונכות הייתה חוויה לימודית רבת-ערך אשר לימדה אותם על ילדים בכלל ועל ילדים בסיכון בפרט. הם למדו מקרוב על השפעתם של קשיים כלכליים, השפעת משפחות שאינן מתפקדות, והשפעת לקויות למידה ושונות תרבותית על הסתגלותם החברתית והלימודית של ילדים. בנוסף, כישורי ההדרכה והתקשורת שלהם השתפרו וכן היכולת שלהם להתמודד עם מצבים קשים. הם פיתחו רעיונות ותפיסות שלהם על חינוך, ולמדו על עצמם כמחנכים לעתיד (ראו גם היישריק, 2002).

סיכום: פרויקט רחב היקף בעל תקציב צנוע ותמורה לו רבה

פרויקט חונכות החל מיוזמה בקנה מידה קטן והתפתח לתוכנית כלל-ארצית גדולה. הפרויקט שואף לתרום להתפתחותם של ילדים בסיכון באופן מקיף, דרך מערכת יחסים אכפתית עם סטודנט-חונך. ההרגשה הכללית אצל כל מי שקשור לפרויקט היא שהוא ממלא תפקיד חיוני ועושה זאת על הצד הטוב ביותר.

ההצלחה הגדולה ביותר של פרויקט חונכות באה לידי ביטוי ביכולתו להתרחב ולהקיף מספר גדול של ילדים נזקקים. הניסיון לימד את קברניטי הפרויקט להתאים את הפעילויות הן לצרכים של ילדים בסיכון והן ליכולות ולתחומי העניין של הסטודנטים-חונכים. נוצרה תשתית חזקה המבטיחה פעילות תקינה למרות ההתרחבות המתמדת של הפרויקט והתחלופה השנתית הגדולה של חונכים ומרכזים המהווים את עיקר כוח האדם בפרויקט. לאורך השנים הפרויקט שמר על הדימוי "הצעיר" שלו כפרויקט של סטודנטים. וכל זה נעשה בעזרת תקציב פעילות נמוך יחסית וכן על ידי תיעול של כספי המלגות המוענקים לסטודנטים בתמורה לשירות קהילתי (Fresko & Wertheim, 2004).

פרויקט חונכות כלל-ארצי אפשרי כמובן במדינה קטנה כמו ישראל ובמדינה בה שירותי החינוך נוטים להיות מרוכזים ואחידים למדי בכל רמות החינוך, כולל החינוך הגבוה. אף על פי כן, פרויקט שיתף בניסיון שצבר במשך כשלושים שנות פעילות מחנכים מכל רחבי העולם. למעשה, פרויקט קידם וסייע בהקמת פרויקטים דומים ביותר מחמש עשרה מדינות, כולל שוודיה, גרמניה, אוסטרליה, סינגפור וצילה (Fresko & Wertheim, 2004). למרות הוותק והניסיון שצברו קברניטי פרויקט, הם אינם מתיימרים לדעת את כל התשובות. נעשו שינויים וייעשו שינויים גם בעתיד. מאחר שפרויקט מנסה לעקוב אחר יוזמות חדשות באמצעות מחקרי הערכה, ניתן לצפות לשינויים בהמשך הדרך, אשר רק ישפרו מפעל מוצלח זה.

ו. דוגמאות לארגונים שבהם פעילים סטודנטים

אור - תנועה לקידום משימות לאומיות בתחומי חינוך, חברה והתיישבות בארץ ישראל

איש קשר: ניר בלושטיין, אחראי זרוע חברה בתנועת אור

טלפון: 08-6299001-2

סלולרי: 0528-444677

דוא"ל: nir@or1.org.il

אתר אינטרנט: www.or1.org.il

עיקר פעילות אור הוא בעיבוי והרחבה של יישובים קיימים. כמו כן פועלת התנועה עם אלפי בני נוער וסטודנטים בארץ במשימות חברתיות, בפרויקטים סביבתיים, בקשר בין מגזרים, בהרחבת שכוונות ובהקמת יישובים חדשים בנגב ובגליל. אור מעורבת בפרויקט מיפוי הפעילות ההתנדבותית בלבד בבאר-שבע ובירוחם (לא עבור מלגה), שמטרתו ליצור מאגר נתונים ממוחשב אשר ישמש להכוונת המעוניינים בהתנדבות, כמו כן הם מקימים "מנהלות" בב"ש ובירוחם (ובשאיפה גם דימונה אופקים), שמטרתן "מזעור הכפילות, איגום משאבים, גיוס גורמים שנותנים הכשרות, ניצול משאבי הידע וגיוס מתנדבים מהחברה האזרחית, שיתוף אוכלוסיות מקבלות והפיכתן לנותנות". אור מקבלת מדיקן הסטודנטים מספר סטודנטים, המקבלים מלגות דיקן סוציו-אקונומיות (ראו פירוט בסעיף על דיקן הסטודנטים), לשם מיפוי הפעילות ההתנדבותית.

תנועת נגבה יוסדה על-ידי "אור", והיא מרכזת את הפעילות הסטודנטאלית בדרום. לאחרונה החלו דיונים בנגבה לגבי אופי הקשר העתידי עם תנועת אור.

המרכז לנפגעות אונס ותקיפה מינית בירושלים

אשת קשר: הילה עקיבא

טלפון: 02-6232451

סלולרי: 0524224603

דוא"ל: jrhinuch@netvision.net.il; hila_akiva@walla.com

כתובת: ת.ד. 2549, ירושלים

מרכז הסיוע לנפגעות אונס ותקיפה מינית משרת את תושבי ירושלים והסביבה. במרכז קיימות זו לצד זו שתי מחלקות: הקו הטלפוני והמחלקה החינוכית. בקו מתקבלות פניות על רקע תקיפה מינית ועל רקע התעללות פיזית ומצוקה נפשית. המענה ניתן בכל שעות היממה על-ידי מתנדבות העוברות הכשרה מקצועית.

לצד הקו קיימת המחלקה החינוכית, שמטרתה העלאת המודעות בנושאים כמו אלימות מינית, הטרדה מינית ואונס, וכיצד ניתן לסייע. המחלקה החינוכית מורכבת ממתנדבים וממלגאים. במהלך השנה מתנדבים כעשרה סטודנטים במשך ארבע שעות בכל שבוע, ובמקביל עוברים ליווי אקדמי באוניברסיטה העברית. מתוך הנתונים ניתן לראות כי רוב הסטודנטים אשר החלו את דרכם כמלגאים ממשיכים להתנדב במרכז גם לאחר סיום שנת הלימודים.

פעילים: כ-30 סטודנטים פעילים, מתוכם 10 מקבלי מלגה בגובה 4,800 ש"ח. כל המלגאים ממשיכים בהתנדבות גם לאחר הפסקת קבלת המלגה.

אזור פעילות: ירושלים והסביבה.

קהל היעד של מחלקת החינוך: לב הפעילות מכוון לבתי-ספר, כיתות ז'-י"ב. מעט פעילות מתקיימת גם עבור כיתות ו'. כמו כן יש גופים נוספים הפונים למרכז ומקבלים מענה, כגון ועדי עובדים, צה"ל, שירות לאומי וכו'.

הכשרה וליווי: קורס הכשרת המתנדבים אורך כחודשיים וחצי. מעבר לכך מלוות את המתנדבים שתי רכזות, שירה לרר והילה עקיבא, אשר דואגות לתיאומים ולקביעת מועדי הסדנאות. הרכזות תמיד זמינות לצורכי המתנדבים. במהלך השנה מתקיים פורום מתנדבים פעמיים בחודש, וכמו כן קיימת קבוצת תמיכה עבור המתנדבים בליווי פסיכולוגית.

מוסאווה לזכויות האזרחים הערבים בישראל

תכנית/ יחידה/ ארגון : יחידת הארגון הקהילתי, הדיאלוג והפחתת סכסוכים
איש/אשת קשר : נדאל עותמאן
טלפון : 04-8699587
סלולרי : 0523517082
דוא"ל : nidalo@netvision.net.il
כתובת : רחוב אלחורי 2, חיפה

מרכז מוסאווה לזכויות האזרחים הערבים בישראל הוא ארגון זכויות עצמאי, בלתי-מפלגתי, הפועל בכלים של מאבק ציבורי וסגור במטרה להשיג זכויות מלאות תוך שמירה על הייחוד הלאומי-חברתי של האזרחים הפלסטינים במולדתם.

פעילים : בשלב זה פעילים 12 סטודנטים ערבים, ובשלב זה הם אינם מקבלים מלגות אלא רק החזר הוצאות. המרכז שואף להתחיל לתת להם מלגות תמיכה. לפיכך בשלב זה כל ה-12 הם מתנדבים בהקמת ובהפעלת קבוצות העבודה והפעולה לזכויות אדם. לפי התכנית אמור מספר הסטודנטים להגיע עד 30. הם מגיעים מאוניברסיטת חיפה, מהאוניברסיטה העברית, מאוניברסיטת תל-אביב וממכללות אקדמיות אחרות.

אזור פעילות : ירושלים, חיפה והגליל. יוקמו קבוצות לעבודה קהילתית בנושא זכויות אדם באזורים הנ"ל.

קהל היעד : הסטודנטים כשלעצמם. בעתיד קהל היעד הרחב יהיה האזרחים הערבים בישראל במישור מיקומי בישובים ובמישור הארצי כקולקטיב.

הישגים מיוחדים : הקבוצה הראשונה קיימה פעילויות שונות. חברים בקבוצה ביקשו להפוך למתנדבים קבועים. הם ליוו חברי צוות במרכז והתחילו לשאת באחריות מקצועית. אחרי תקופה של הכשרה והתמחות הם מהווים גרעין להקמת קבוצה חדשה.

הכשרה : חלק מהמשתתפים בפרויקט נטלו חלק בקורס שעסק בזכויות אדם. בסוף אפריל 2005 כל הסטודנטים השתתפו בקורס הכשרה שנמשך שלושה ימים, שכללו הכשרה לניהול והנחיית קבוצות, הכשרה בנושא ארגון קהילתי, הרצאות בנושאים שונים שיעסקו בתפקידם של צעירים וסטודנטים בתהליך השינוי החברתי.

ליווי : עורך-דין נדאל עותמאן, מתאם עבודה קהילתית, מלווה את פעילות הסטודנטים במרכז מוסאווה. בנוסף מלווה מייקל לייפטר, רכז פרויקט הפחתת הסכסוך, מנהל המרכז גיעפר פרח וחברת ההנהלה במרכז העבודה הסוציאלית פאחירה הלון. מתקיימות ישיבות מחזוריות לכל חברי הקבוצה פעמיים בחודש.

הערות : כתוצאה מביצוע הפרויקט בחיפה בלבד נאלצו הסטודנטים לנסוע שעות ארוכות. הרחבת התכנית לאזורים אחרים תשרת את הפרויקט ותצמצם את הבעיות שצצות בדרך.

מה יכול לעזור: בשלב זה דרושים 12 מענקים לימודיים לסטודנטים שינהיגו קבוצות בשלושה מקומות לפחות, וליעד סכום כספי לכל קבוצה שיסייע לה בביצוע פרויקט הסגור. קיים צורך להכשרת מתנדבים שירכשו מיומנויות מגוונות, ויעבירו אותן לאחרים.

נשים נגד אלימות

תכנית/יחידה/ארגון: נשים נגד אלימות

אישואשת קשר: נאילה עוואד

טלפון: 04-6559095

סלולרי: 052-6022617

דוא"ל: naila@wavo.org / goerge10@netvision.net.il

כתובת: נצרת 16000 ת.ד 313

מטרת העמותה היא להעלות מודעות בקרב האוכלוסייה הערבית, ובמיוחד הנשים, לבעיית האלימות נגד נשים ונערות; להקים פרויקטים ומסגרות להגשת סיוע ומחסה וטיפול לנשים ונערות קורבנות אלימות כמו מרכזי סיוע, מקלטים, דירות מעבר; להיאבק למען קידום מעמד האישה בחברה, במשפחה, בעבודה ובכל תחומי החיים.

עמותת סיוע לנשים ונערות נגד אלימות נוסדה על-ידי קבוצת נשים ערביות חלוצות ביניהן עובדות סוציאליות, עורכות דין ופעילות בארגוני נשים. כיום מונה העמותה 97 חברות אקדמאיות מרקע של עבודה סוציאלית, עריכת דין, הוראה ופסיכולוגיה, הפעילות בחברה הערבית.

הסטודנטיות נותנות שעות עבודה וטיפול פרטני לנשים או צעירות בדירת המעבר. הן מארגנות ומבצעות פרויקט קבוצתי לשהות בדירה או במקלט. הפעילות של הסטודנטיות היא 7 שעות ביום במשך יומיים או שלושה. הפעילות היא למטרת תמיכה, הכוונה, הדרכה וטיפול פרטני לחלק מהשהות במקלט. הקבוצה מקיימת ישיבות של תמיכה, סיוע והגברת מודעות בנושאים קשורים לזכויות האישה: אסרטיביות, דרכי תקשורת, אלימות, נישואים בגיל מוקדם, חינוך מיני ועוד.

פעילים: 2 סטודנטיות בשנה 2 להכשרה מקצועית ו-6 סטודנטיות שהן מתנדבות במרכז הסיוע. כל הסטודנטיות ערביות. אין מקבלי מלגה. הסטודנטים מגיעים מבר-אילן, מאורנים ומאוניברסיטת חיפה.

קהל היעד: פניות של נשים למרכז הסיוע לתמיכה וליווי. נשים ונערות השהות במקלט/דירה.

הכשרה וליווי: המתנדבות במרכז בסיוע עוברות הכשרה במשך 6 חודשים להקניית כלים לסיוע ותמיכה. פעילותן מלווה על-ידי רכזת הדירה, מדריכה מטעם האוניברסיטה. כמו כן הן עוברות השתלמויות וימי הדרכה, כפוף לאוניברסיטה, ומקבלות ליווי והדרכה מטעם הרכזות, וכן מטעם רכזת מרכז הסיוע.

הערות: העמותה רואה חשיבות רבה בתרומתם של הסטודנטים ליצירת שינוי חברתי. היא מעריכה גם את פעילותם במסגרת עמותות שונות. אחד היעדים הוא תכנון וארגון עבודה בעתיד שמחייבים הכנה מלומדת ומקצועית כדי לגבש חזון מובנה וברור שמתבסס על עקרונותיה של העמותה והשקפתה.

מה יכול לעזור:

- תמיכה כספית לגיבוש פרויקטים וייעוץ להכנת תוכנית עבודה ושורה של פעילויות שונות ומגוונות.

- קורסים של הכשרה מקצועית כדי להטמיע את מונח ההתנדבות ולהפנים את חזונה של העמותה החותרת להביא לשינוי חברתי.
- מסגרת של הדרכה, הנחיה והכוונה לעמותה כדי לגבש אסטרטגיה של שילוב סטודנטים בעבודה למען הקהילה.

סווא – כל הנשים ביחד היום ומחר

תכנית/יחידה/ארגון – חינוך

אשת קשר: אימאן קסיס

טלפון: 02-5324122

סלולרי: 0546-324601

דוא"ל: imaneducation@sawa.ps

כתובת: גבעה צרפתית, רחוב ההגנה 9/12 א', ירושלים

סווא הוא מרכז סיוע לנפגעות אונס ותקיפה מינית, שמשרת את האוכלוסייה הפלסטינית בירושלים והסביבה. במרכז פועל "הקו החם", שמטרתו עזרה וסיוע לנפגעות תקיפה מינית, כולל ליווי וייעוץ בנושא. לצד זה קיים הפרויקט החינוכי שמטרתו העלאת המודעות בנושאים כמו חינוך מיני, אלימות למינייה, ודרכי הסיוע. קבוצות היעד כוללות את כל שכבות החברה. התכנית השלישית היא גיוס מתנדבים באופן מתמיד להפעלת התכניות השונות של המרכז.

יש להזכיר שכל אדם שמתכוון להתנדב או לעבוד במרכז חייב לעבור הכשרה לתכנית שבה הוא מתכוון לעבוד. ההכשרה ניתנת על-ידי אנשים מוסמכים במרכז, בהיקף של 60-84 שעות. כל מתנדב מתחייב לפעול במסגרת פורום המתנדבים ובסדנת הדרכה חודשית.

פעילים: 10 מקבלי מלגה בגובה 4,800 ש"ח. 10 מתנדבים. כל מלגאי ממשיך להתנדב. הסטודנטים מגיעים בעיקר מהאוניברסיטה העברית.

אזור פעילות: ירושלים והסביבה, כולל רמאללה.

קהל היעד: קבוצות צעירים, נשים.

הישגים מיוחדים: כללית, סיפורי ההצלחה באים לידי ביטוי בנוכחותם של ילדים וצעירים רבים בסדנאות. סדנה זו מסייעת להם להכיר את השירותים המוגשים על-ידי מרכז סווא, במיוחד כאשר הם פונים לקו החם של המרכז כדי לבקש סיוע במקרים של תקיפות והטרדות מיניות. זה מתרחש בצורה מתמידה בקרב מתנדבים.

הכשרה וליווי: נוסף על קורס ההכשרה, נפגשים הסטודנטים פעם בחודש, על-ידי פורום מתנדבים, וגם ביום הדרכה והעשרה בנושאים מיוחדים המועברים על ידי מתנדבים. פעילות הסטודנטים מלווה על-ידי רכזת תכנית החינוך, אימאן קסיס, בהשגחת מנהלת המרכז.

מה יכול לעזור: תמיכה כספית שתהווה תמריץ חיוני להתנדבות בקרב סטודנטים. אחת הבעיות היא שאין אפשרות להתחיל קורסי הכשרה לפני ברור ודאי לגבי קיום מענקים. הליך זה מעכב את ההתנדבות. מדי שנה נתקלים בבעיות של איתור מענקים שיספיקו למתנדבים.

עלם (דרום) - עמותה למען נוער במצבי סיכון

אשת קשר: סלעית ברדה, רכזת עלם בבאר-שבע

טלפון: 054-9773860

דוא"ל: yaronba@clalit.org.il

טלפון: 08-6287699

אתר אינטרנט: <http://www.elem.org.il/lm/>

מטרתה של עלם היא להיות קשובה ומודעת לצורכיהם המשתנים של בני הנוער ולתת להם מענה.

הפוך על הפוך: מרכזים לנוער המעוצבים כבתי קפה ומציעים לצעירים, באשר הם (ללא הבדלי מוצא, מצב סוציו-אקונומי או מצבי תפקוד שונים), אוזן קשבת, מידע וייעוץ. במרכז המידע והייעוץ ניתן מענה בנושאים רבים: לימודים, עבודה, גיוס לצה"ל, מיניות ואהבה, בריאות, איידס, עישון וסמים, תרבות שעות הפנאי ועוד.

"כתובת רחוב" - ניידת ילדי הלילה: פרויקט "כתובת רחוב" הנו מערך הניידות הארצי של עלם, שהוקם על מנת לספק מענה מיידי בשטח למתבגרים הנמצאים במצבי סיכון, מצוקה וניתוק, בזירות מחייתם או פעילותם.

פעילים: בבאר-שבע פעילים 18 סטודנטים, רובם הגדול פועל בהתנדבות, ומספר קטן של סטודנטים מקבלי מלגת דיקן. 8 פעילים ב"הפוך על הפוך", 7 ב"ניידת ילדי הלילה" - 2 ב"נגי"ט" (חונכות נוער אתיפלי), ואחד בפרויקט "הכי אחי" (עזרה על-פי הנדרש בבתי נערים הנמצאים במעצר בית). אין ערבים בקרב הסטודנטים.

הדרישה להתנדבות ב"ניידת ילדי הלילה" היא של 7 שעות בשבוע במשך לילה אחד, ו"הפוך על הפוך" 7 שעות שבועיות בפעילויות החונכות.

בשדרות פעילים 20 סטודנטים, מתוכם 15 מקבלי מלגות בגובה 4,500-7,000 ₪ עבור 4-6 שעות פעילות שבועיות.

מקום הפעילות: עלם הוא ארגון ארצי. עלם דרום פועלים בקריית גת, בשדרות ובבאר-שבע.

הישג חשוב: (שלומית משדרות) שיקום של נער אשר היה מנותק ממסגרות פורמאליות ומעורב בפעילות פלילית אל לימודים מסורים, סיום עם תעודה, וכעת הוא ממתין לגיוסו לצבא.

הכשרה וליווי: רכזי "הפוך על הפוך" עוברים הכשרות אחת לחודש-חודשיים ומלווים את המתנדבים. הרכזות בשדרות היא עובדת סוציאלית המדריכה את הצוות באופן קבוצתי פעם בשבוע, ובאופן אישי פעם בחודש. המתנדבים עוברים הכשרה ראשונית של 8 שעות לפני תחילת עבודתם והעשרה בעבודת נוער, פעם בחודש וחצי.

קשיים: בבאר-שבע, בדרך-כלל, הסטודנטים עוזבים לערים אחרות כשהם מסיימים את לימודיהם. לכן חשוב לחפש מתנדבים בתוך הקהילה.

עבור "ניידת ילדי הלילה" ו"הפוך על הפוך" סלעית לוקחת מתנדבים מעל גיל 24, שלהם, מניסיונה, בגרות מספקת לפעילות הנדרשת. עבור הניידת יש צורך בהתחייבות לשנתיים, ולכן הם לא לוקחים סטודנטים משנה ג'.

חסרים מתנדבים, בעיקר בנים. חסרים מתנדבים יוצאי חבר העמים ואתיופיה, אשר קל להם יותר ליצור קשר עם בני עדתם אשר זקוקים לעזרה.

לפי סלעית, "רוב הסטודנטים היום לא באים עבור שינוי חברתי וגם לא עושים אותו בסוף". דרושים מרצים בתחומי חינוך, טיפול והנחייה, וליווי תמיכתי מצד אנשי מקצוע המוכנים להתנדב בתחומם.

הערה: רעיון שעלה בשיחה עם סלעית הוא מאגר רשום של אנשי מקצוע מהאוניברסיטה, שמוכנים לתת הרצאות בהתנדבות.

צ.ב.ע. - עמותת "צעירים בונים עתיד" (אשכול דרום)

איש קשר : אבי אוחיון

טלפון : 08-6230976

סלולרי : 054-7866412

דוא"ל : avi@tzeva.org.il

כתובת : מתנ"ס טאובל, ארלוזורוב 50, באר-שבע.

אתר אינטרנט : <http://www.tzeva.org.il/>

זהו ארגון מתנדבים ארצי, שבו צעירים (ובהם סטודנטים רבים) מתנדבים במרכזי העשרה לילדים בסיכון.

פעילים: לארגון צ.ב.ע. 125 פעילים, מתוכם כ-55 סטודנטים. שעות הפעילות הנדרשות הן בין 2.5 ל-5 שעות בשבוע. מתוך 55 הסטודנטים, 8 מקבלים מלגת פר"ח בגובה משתנה, ו-39 מקבלים מלגות מדיקן הסטודנטים באוניברסיטת בן-גוריון, במכללת ספיר ומן היחידות למעורבות חברתית באותם המוסדות. גובה המלגה נע בין 2,000 ש"ח למלגת לימודים מלאה. אין סטודנטים ערבים בקרב הפעילים.

מקום הפעילות: עמותת צ.ב.ע מפעילה 23 מרכזי העשרה לילדים בפריסה ארצית, מתוכם 6 מרכזי ההעשרה לילדים בגיל בית-ספר יסודי באזור דרום: בבאר-שבע (4) ובאופקים (2). רוב המרכזים פועלים בתוך בתי-ספר יסודיים פעמיים בשבוע בשעות אחר-הצהריים.

נושא הפעילות: ילדים מכיתות ג' –ה' מופנים למרכזים על-ידי הצוות החינוכי של בית-הספר, ועל סמך קריטריונים שנקבעים על-ידי העמותה. בכל מרכז 25 ילדים ומספר דומה של מתנדבים. הפעילות בכל מרכז מנוהלת על-ידי רכז/ת של צ.ב.ע.

תחומי הפעילות: בתחום הלימודי: עבודה על שיפור מיומנויות לימודיות במקצועות העברית, החשבון והאנגלית. בתחום החברתי-רגשי: עבודה על שיפור מיומנויות חברתיות ורגשיות, שימוש במערכי פעילות מובנים. כמו כן מקיימים צ.ב.ע. אירועים היוצאים אל הקהילה הרחבה.

הישגים חשובים:

- מתנדבת ממרכז ההעשרה באופקים זכתה לאות הוקרה מנעמ"ת ומעיריית אופקים על היותה מתנדבת מצטיינת.
- מתנדב במרכז נחל בקע שהפך לרכז ויזם פעילויות קהילתיות למען השכונה.
- 2 ילדים בכיתה ח', בוגרי מרכז ההעשרה של צ.ב.ע בדרום תל-אביב שהפכו למתנדבי צ.ב.ע בעצמם.
- ילדה באופקים שהייתה בעלת קשיים לימודיים וחברתיים רציניים התקדמה משמעותית בלימודים והפכה לחברותית מאוד.

הכשרה וליווי: לארגון מנהלת מקצועית, שלה סמכות ואחריות כוללת על כל תחום התוכן, ההכשרה והליווי המקצועיים. ברמה האזורית קיים מנהל האשכול: אחראי לגיוס ושיבוץ מתנדבים, טיפול

במתנדבים, (סטודנטים ואחרים), ניהול הקשר השוטף עם גופי המתנדבים, (אקדמיים ואחרים).
רכוז מרכז ההעשרה אחראית לליווי שוטף של המתנדבים, להדרכתם ולהכשרתם.

בתום כל יום פעילות במרכז מתנהלת שיחת סיכום של הרכוז עם המתנדבים, שבה מעדכנים המתנדבים על עבודתם עם הילדים, מעלים קשיים וצרכים, וזוכים להדרכה, משוב ומענה. אחת לחודש בממוצע, עוברים המתנדבים הכשרה מקצועית על-ידי הרכוז או על-ידי גורם מקצועי אחר בארגון.

כמו כן מתקיימים השתלמויות וימי הדרכה: אחת לחודש בממוצע עוברים הסטודנטים ושאר המתנדבים הכשרות מקצועיות הרלוונטיות למילוי תפקידם, וביניהן אסטרטגיות למידה, מאפייני גיל, ילדים בסיכון, חוקים וגבולות ועוד. לעתים מאפשרת העמותה למתנדבים להצטרף להשתלמויות המיועדות לעובדיה.

קשיים וצרכים: בשל האופי הפריפריאלי של אופקים, יש קושי לגייס מתנדבים בוגרים (סטודנטים ואחרים) למרכזים שבישוב. צ.ב.ע. זקוקים להקצאה של יותר סטודנטים על בסיס מלגה לאופקים. יש צורך בהשתתפות במימון הפעילות במרכזי ההעשרה בבאר-שבע ואופקים. צריכים מתנדבים בוגרים נוספים (סטודנטים ואחרים) לאזור הדרום. דרושות הקצאות רבות יותר של מלגות שנתיות לסטודנטים מפר"ח וממסגרות מלגאיות אחרות. יש צורך בחיבור סטודנטים שעבודתם בקהילה היא חלק מקורס אקדמי לפעילות בצ.ב.ע.

כאמור, הסטודנטים מקבלי המלגות בצ.ב.ע. מקבלים מימון למלגתם מאוניברסיטת בן-גוריון וממכללת ספיר. מקורות נוספים למלגות הם קרן גרוס, אימפקט, שותפות 2000 ושח"ק.

לפי אבי אוחיון, "איכות הקשר עם מכללת ספיר ואוניברסיטת בן-גוריון טובה מאוד, ועל כך יעיד גם הגידול בביקוש להפניית סטודנטים לצ.ב.ע מצד הגופים האקדמיים".

שתי"ל-תכנית עמיתי אברט לצדק חברתי

תוכנית/יחידה/ארגון – שתי"ל
איש/אשת קשר - עירית גולדשטיין
טלפון – 6723597-02 שלוחה 218
סלולרי – 8769487-050

דואר אלקטרוני iritg@shatil.nif.org.il

כתובת האתר : www.shatil.org.il
כתובת – רח' יד חרוצים 9, ירושלים
מס' כולל של סטודנטים : 44 בשנת הלימודים הנוכחית.
אזור פעילות: מרכז, צפון ובאר שבע.

תמצית על הארגון:

(מטרת הקמת הארגון) שתי"ל, שירותי תמיכה ויעוץ לארגונים לשינוי חברתי מיסודה של הקרן החדשה לישראל, מסייע לארגונים לשינוי חברתי בשלבי הקמתם ובפעולתם השוטפת. פעולת שתי"ל מחזקת את הדמוקרטיה בישראל על ידי עידוד התארגנויות של אזרחים להשפיע על תהליכים שלטוניים וחיזוק השאיפה לצדק חברתי.

תמצית על הפרוייקט: תכנית עמיתי אברט לצדק חברתי נותנת לסטודנטים ולסטודנטיות הזדמנות לרכוש ניסיון בפעילות חברתית ולהרחיב את ידיעותיהם אודות צדק חברתי בישראל. התכנית מתקיימת תודות לנדיבותם של הנרי (ז"ל) ואידיט אברט.
לתכנית שתי מטרות:

- לעודד מעורבות עכשווית ועתידית של סטודנטים וסטודנטיות בארגונים לשינוי חברתי, באמצעות היכרות ישירה בין הסטודנטים לבין הארגונים.
 - לספק לקהילת הארגונים לשינוי חברתי את הכוח, הרצון הטוב, המסירות והאנרגיה של סטודנטים המבקשים לעבוד בארגונים אלו, וכך לתרום לארגונים ולקהילה זו.
- העמיתים משולבים בארגונים בפרוייקטים מרכזיים, מפתחים כישורים מקצועיים ורוכשים ידע בנושאים של שינוי חברתי.
- התכנית מציעה אפשרויות רבות של פעילות:** החל במחקר, דוברות וכתובת דפי עמדה, וכלה בריכוז פרוייקטים, מתן הדרכה ומגוון תפקידים נוסף. התכנית מאפשרת לסטודנטים וסטודנטיות להצטרף לפעילות בחזית המאבק על הנושאים החברתיים המרכזיים שאתם מתמודדת החברה הישראלית: שוויון הזדמנויות, זכויות האדם והאזרח, זכויות חברתיות, הגנה על איכות הסביבה, גישור על פערים חברתיים וכלכליים, קידום מעמד האישה ועוד.

מסגרת הפעילות כוללת שני רכיבים מרכזיים:

- 10 שעות עבודה בשבוע בארגון לשינוי חברתי.
 - השתתפות במפגשי העשרה, חברתיים ולימודיים, שמטרתם מתן כלים לעבודה וידע אודות צדק חברתי ושינוי חברתי בישראל.
- ההרשמה לתכנית מתחילה עם פתיחת שנת הלימוד באוניברסיטאות. הפעילות נמשכת עד לסיום שנת הלימודים.

מספר סטודנטים פעילים: 44
מקבלי מלגה : כולם גובה המלגה: \$1735

מתנדבים:

הסטודנטים מגיעים מ-

מתוך המלגאים: ערבים 12

יהודים 32

נשים 34

גברים 10

הערה: כמובן שמדי שנה משתנה הרכב הסטודנטים. דגש חזק מושם על נושא רב תרבותיות בישראל, ובהתאם אנו מעודדים הצטרפות של מגוון רחב ככל האפשר של סטודנטים, יהודים וערבים, דתיים וחילוניים, ותיקים ועולים וכו'.

קהל היעד של הפעילות: סטודנטים לתואר ראשון ושני, החל משנת הלימודים השניה לתואר הראשון.

הישגים מיוחדים:

הכשרה: בהתאם לפעילות בארגון.

ליווי: על פי הפעילות בארגון + תכנית ההעשרה, שמתקיימת פעם בחודש.

תדירות ודרכי הליווי:

הערות:

מה יכול היה לעזור: בתחילת שנת הלימודים מתפרסמת באינטרנט רשימת הארגונים בתכנית והתפקידים המוצעים על ידם. הפניה של הסטודנטים לתכנית נעשית ישירות מול הארגונים, שבחרים בעצמם את המילגאי בפקוח שתייל. לצד רשימה זו, ניתן יהיה למצוא באתר את כל הנהלים ודרכי ההרשמה לתכנית.

נספח ז. שאלון לדוגמא

מעורבות סטודנטים לשינוי חברתי - טופס מידע

1. שם המוסד האוניברסיטה העברית
2. התוכנית/היחידה/הארגון היחידה למעורבות חברתית
3. איש/אשת קשר דיאנה זניאל שרים 4. טלפון 025882364/6
5. סלולרי למה לי להעשיר את חברות הסולולר?
6. דוא"ל dianad@savion.huji.ac.il
7. כתובת האוניברסיטה העברית משרד דיקן הסטודנטים הר-הצופים ירושלים 91905_
8. מספר סטודנטים כולל 385
9. איזור פעילות: ירושלים ו 2 קבוצות נוער מאבו-גוש
10. תיאור קצר:
רוב פעילויות היחידה הן עם בני-נוער מאוכלוסיות מוחלשות על מנת לשדר מסר ברור: כל אחד יכול להיות סטודנט. חלק גדול מהפעילויות מתקיימות בקמפוס – למעשה מתנ"ס ירושלמי בו מבקרים לפחות אחת לשבוע 320 נערות/ים לפעילות לימודית ו/או חברתית. פעילויות נוספות מתקיימות במוקדים כמו בתי-ספר מוחלשים, הוסטל, שרותי רווחה לנוער במצוקה.
קבוצה של 20 סטודנטים נותנת שירותי ייעוץ לאזרח בלשכות רווחה. 25 סטודנטים פועלים בארגונים חברתיים כמו: ידיד, סינגור קהילתי, שתיל, קול האישה.
אנו רואים בפעילות חשיבות הן במישור הכשרת המודעות החברתית של הסטודנט והן במישור הנתניה לקהילות בני-הנוער.
11. מספר שעות פעילות שבועית נדרשת מהסטודנטים_ כמעט כולם 4 ש"ש. 10 סטודנטים בשנה השלישית למנהיגות חברתית – 5 ש"ש. 15 סטודנטיות במנהיגות נשים 7 ש"ש.
12. תחומי פעילות או ארגונים שבאמצעותם מתקיימת הפעילות: משרד החינוך-אגף שח"ר, מנח"י, בתי-ספר תיכוניים, מתנסים, שרותי רווחה וארגונים לשינוי חברתי. כמו כן היחידה מפעילה שתי מכינות בגרותיות לחיילים משוחררים ולעיוורים וכבדי ראייה שגם בהן פועלים סטודנטים. מכינות אלו הן בפקוח האגודה לקידום החינוך ומימון ות"ת.

1.3. הכשרה וליווי של התוכנית/יחידה/ארגון ושל הסטודנטים בה:

א. מי מלווה? לכל קבוצה של כ-20 סטודנטים – רכז/ת לרוב משנה ג' ומעלה שפעלה ביחידה בהצלחה לפני כן, האחראי/ת על ההכשרה והליווי של הסטודנטים, בהתאם לצורך הם מזמינים מרצים/מנחים אורחים בתחום מקצועי ספציפי, יש ברשותנו כבר ספר טלפונים של מרצים חברתיים ומקצועיים מתאימים. לכל 5–6 רכזות/ים מנהלת/ת המלווה אישית וצוותית אחת לשבוע. מנהלת היחידה מלווה אישית וצוותית את צוות המנהלות/ים. ביחידה השנה: 5 מנהלות/ים ו-34 רכזות/ים. ראוי לציין שבתוכניות המנהיגות יש לקבוצה רכז/ת לפעילות העיונית ורכז/ת לפעילות המעשית העובדים כמובן בשיתוף ותיאום.

ב. מה תדירות ודרכי הליווי? במישור של ההכשרה לפעילות המעשית: מפגש אישי של כל סטודנט עם הרכז/ת אחת לחודש לפחות ונוספים על פי צרכים ו-6-5 מפגשים קבוצתיים. במישור ההכשרה העיונית רק ל-183 סטודנטים שבתוכניות המנהיגות: מפגש דו-שבועי של 3 שעות, 3-2 שישי עיון, סיור חברתי, ו בשתי התוכניות העשירות גם שבת עיון. במפגשי העיון נערכים דיונים על מצבה של החברה הישראלית ודרכי פתרון אפשריים וסדנאות חוויתיות. להלן דגם עבודה לתוכנית מנהיגות תלת-שנתית:

שנה	פעילות מעשית	פעילות עיונית
א'	פעילות במועדוניות לילדים בסיכון	סוגיות חברתיות נבחרות
ב'	בית באוניברסיטה – לבני-נוער	מערכת החינוך
ג'	ארגונים חברתיים	מנהיגות ושינוי חברתי

יובהר שבתוכניות מסוג זה נערכים קישורים רעיוניים וחוויתיים בין הפעילות המעשית לפעילות העיונית.

יודגש שאחד היעדים הברורים שהצבנו לעצמנו הוא שגם הסטודנטים הפועלים ביחידה ואינם משתתפים בתוכנית מנהיגות לא יעזבו אותה בלי: 1. דיון חוויתי משמעותי על תמונת מצב חברתי של מרכז אדווה. 2. דיון חוויתי במושג המנהיגות החברתית כפי שגיבשנו ביחידה.

א. השתלמויות וימי הדרכה: אין לי הרבה להוסיף על הנאמר בסעיפים הקודמים אולי רק שבנוסף 1. פעמיים בשנה נערך כנס השתלמות לכלל הסטודנטים ביחידה האחד בחנוכה והשני במאי כערב עיון לזכרו של יאיר שגיא ז"ל – מייסד ומנהל היחידה מ-1980 ועד יום מותו ב-2000. 2. פעמים בשנה מתכנסים כל מנהלות/י ורכזות/י היחידה לימי עיון של כל המשפחה, מפגש אחד מתוכם הוא מסיבת פורים מסורתית והמפגש האחרון סיכום והפקת לקחים וארוחת ערב חגיגת.

14. תרומת התוכנית לסטודנטים :

בעיני ראוי לשאול את הסטודנטים. אנחנו, צוות היחידה, מקווים שהסטודנטים מוצאים ביחידה בית, בעיקר בתוכניות המנהיגות בהן הסטודנטים עובדים קבוצתית-תהליכית, בו הם יכולים לחשוב, ללבן, לצמוח, להתפתח ולגבש תפיסת עולם ערכית-מוסרית של מחויבות עמוקה לאוכלוסיות מוחלשות. אנו מקווים שהפעילות המעשית המונחית מחדדת רגישות, אמפתיה והבנה של מצוקות אנושיות הנובעות ממדיניות חברתית-כלכלית של אנשים ואינה גזירת גורל. הרכזות/ים מונחים להאיר תמיד ולשקף לסטודנטים את הזוית האישית והחברתית. מדיניות כל העובדות/ים ביחידה היא מדיניות של דלת פתוחה ותקשורת ישירה וגלויה כך וכך מהמשובים שהסטודנטים מתבקשים למלא אנו יודעים על שביעות רצון רבה ולמידה משמעותית ואחרת מהלמידה הפורמאלית בשל השתתפותם בפעילויות היחידה. מא/נשי הצוות מדרג הניהול והרכזות שעזבו ושומרים על קשר אנו יודעים גם על התרומה המשמעותית של פעילותם ביחידה בקבלתם לעבודה החדשה ועיצוב תפקידם החדש. לא אחת אנו מזמינים אותם להרצות ולשוחח עם הסטודנטים.

15. כיצד השפיעה התוכנית על בוגריה בטווח הקצר והארוך ?

גם כאן ראוי לערוך מחקר. כמנהלת היחידה משנת 2000 אני יכולה בגאווה ובסיפוק לספר על עשרות בוגרים מבין המנהלות/ים או רכזות/ים שידוע לי אישית על פעילותם החברתית עם ולמען אוכלוסיות מוחלשות כל אחד בתחומה/ו המקצועי, בעיקר עריכת דין, חינוך ורווחה. בנוסף השנה עברו 2 רכזות לתפקיד ניהולי ביחידה. אם תראינו את מנהלות/י היחידה וודאי יספרו על נוספות/ים. היחסים עם בוגרות/ים אלו נשארו קרובים ופתוחים ואני יודעת שהתוכנית השפיעה מאד על דרכם המקצועית – חברתית.

16. תרומת התוכנית לקהילה :

גם כאן ראוי לחקור. מבחינתנו אנו רואים את התרומה המרכזית בהעמדת המשאב הייחודי לנו – מבני האוניברסיטה וכוח האדם הצעיר, דינמי, רגיש וחושב לרשותם כדי לעודד השכלה בכלל והשכלה גבוהה בפרט, לכן מושם דגש על בחירת תלמידים שהנם בהציג הראשון של משפחתם ללמוד במוסד להשכלה גבוהה. אנו לומדים יומיום עד כמה פעילות הנערכת בין כותלי האוניברסיטה מעניקה לבני-הנוער תחושת גאווה וערך ואכן מעבירה את המסר גם אתה יכול להיות סטודנט. בדרך כלל פעמיים בשנה אנו עורכים מפגש גם עם הורי התלמידים וגם מהם אנו שומעים שבחים על תרומת התוכנית לילדיהם והתבטאויות כמו חבל שכשאני הייתי צעיר לא עודדו אותי ללמוד.

ביחידה, גם בשל קיומן של מכינות בגרותיות הצטבר ניסיון וידע בעבודה עם בני-נוער, הן במישור הלימודי והן במישור החברתי-מנהיגותי ונראה שהארגונים איתם אנו עובדים מודעים לכך. על תמיכת ארגונים בקהילה וראיית חשיבות הפעילות והערכתה, ניתן ללמוד מהעובדה שכל הגורמים (אנשי מנהל, מנהלים, עו"ס, מורים) משתפים פעולה, למעשה בלי שיתוף פעולה לא היינו מצליחים ליצור תקשורת ראשונית עם אוכלוסית התלמידים. זאת ועוד ההערכה ושיתוף הפעולה עם היחידה מתבטאת בתשלום שכר הרכזות/ ליחידה ו/או תקציב לפעילות, זאת כאשר הם יודעים בברור שבפר"ח או ארגונים אחרים המפעילים סטודנטים לא ידרשו מהם כל תשלום.

17. מהי רמת שיתוף הפעולה ביניכם לבין המוסדות האוניברסיטאיים ומהי איכותו

של הקשר ביניכם?

שיתוף הפעולה עם הנהלת האוניברסיטה הוא סביר, הייתי שמחה הרבה יותר לו הייתה יותר הכרה והערכה המתבטאת גם בתקצוב קבוע יותר ולא רק מזדמן. עם יחידות אוניברסיטאיות אקדמיות יש רק התחלות – מעט יחידות מכירות ויודעות על קיומנו, נראה שיחסי הציבור והשיווק שלנו גרועים.

18. בעיות מיוחדות, רעיונות, תוספות:

ליחידה, כמו לארגונים רבים אחרים, בעיית תקציב שוטפת הגוזלת הרבה אנרגיה להשגתם ולעיתים, כידוע, מדירה שינה. גם תקציב היחידה הוא תקציב סגור שאיננו יכול להיכנס ולו לרגע לגירעון וזה לא פשוט. הקיצוצים בשנתיים האחרונות היו קשים ירדנו מהפעלת 520 סטודנטים ל-385 השנה וזה חבל וכואב, כואב מאד.

כמו כן כואב לצוות היחידה שגופים שונים כמו עתידים, הישגים מנסים להמציא את הגלגל ובונים תוכניות שכבר קיימות אצלנו 25 שנה.

ביחידה יש היום זיכרון ארגוני כתוב של מבחר פעילויות והשתלמויות בתחומי המנהיגות החברתית והפעלת סטודנטים ובני-נוער, אנו מקווים שנוכל "למכור" אותם לארגונים אחרים.

כמובן, שהיצירה הכתובה אין פרושה לחזור כל הזמן רק על הישן והמוכר, להיפך. מעצם עיסוקנו בנושאים חברתיים אנו מוכרחים לעסוק תמיד גם באקטואליה החברתית – כלכלית. כך, למשל, בשנה שעברה עבדנו הפעלה וטקסט בנושא מחיה בכבוד בעקבות הבג"ץ של הארגונים החברתיים (ואנו מחכים בקוצר רוח כמו רבים אחרים לפסק הדין) והשנה אנו בשלבי עיבוד של דו"ח דברת.

19. דרכים ותכניות לעתיד: מהו החזון שלכם:

החזון הוא שבכל שנה ייצאו מהיחידה 200 א/נשים לאחר שהשתתפו בתוכנית מנהיגות תלת שנתית משמעותית, בעלי מודעות ומחוייבות חברתית עמוקה לאוכלוסיות מוחלשות שכל אחד בתחומו המקצועי יפעל עם ולמען אוכלוסיות מוחלשות וכך כולנו כרקמה אנושית אחת ניצור חברה שונה, חברה המושתתת על ערכים של זכויות חברתיות וצדק חברתי, חברה שצדק תרדוף ולא בצע בצע כדברי סמי שלום שטרית.

מבחינה מעשית, כאמור, אני מקווה שנוכל "למכור" את הידע והחזון לארגונים נוספים תוך שיתוף פעולה ועשייה משמעותית. תוכניות נוספות לעתיד: 1. פעילויות להעלאת מודעות חברתית בכלל הקמפוס. 2. שיתופי פעולה עם יחידות אקדמיות, למשל לנסות להוביל פרויקט שכולנו נאמץ שכונה. 3. עידוד מחקרים על היחידה ובוגריה. 4. יצירת קרן שתאפשר מתן תקציב לסטודנטים הפועלים בתוכניות מנהיגות לזיום ולהפעיל תוכנית ייחודית, חדשנית ויצירתית. יצויין שהשנה שתי סטודנטים הלומדים ייעוץ ארגוני יערכו מחקר הערכה על היחידה בהנחיית שתי המרצים שלהם – פרפי שמיר ופרפי כץ - ואני מקווה שזו התחלה מצוינת ופתיחת פתח לסטודנטים נוספים שישמעו וירצו אף הם.

20. מהם המשאבים הדרושים (כסף, תמיכה מקצועית, ייעוץ, הכשרות, הכרה ממסדית וכל דבר

אחר) הדרושים כדי שהתוכנית תצליח עוד יותר? (אנא, פרטו)

כסף, כסף עצמאי שנוכל להפעיל ללא תלות בקרנות כך נוכל להגביר פעילויות מגוונות יותר, לאוכלוסיות מבוגרות יותר ובהיקף שעות רב יותר לכל סטודנט. כסף שידוע וקבוע לפרק זמן שמאפשר עבודה שקטה ויסודית. כסף כך שיפעלו 600 סטודנטים ביחידה כולם בתוכניות מנהיגות.

פרסום ושיווק היחידה באוניברסיטה בכלל ובקרב סטודנטים בפרט, כך שיסייעו, יחשבו וילבנו סוגיות חברתיות. החלום הוא שות"ת, למשל, יתקצב מעורבות חברתית של האוניברסיטה כשם שהוא מתקצב דברים ייחודיים כמו: בטחון, שיפור שירות, ליקויי למידה. תקצוב ות"ת יאפשר פתרון הן לתקצוב והן לפרסום והכרה.

גם מחקרי עומק על הנעשה ביחידה ועל בוגריה יהוו כלי למידה משמעותי עבורנו.

21. ספרו סיפור הצלחה של התכנית:

סטודנטית בתוכנית מנהיגות נשים לוותה קבוצת נשים מוחלשת משכונת קרית-יובל וקרית מנחם בשיתוף קול האישה ואחותי בפרוייקט: מבשלות עסק. הנשים שהשתתפו בתוכנית למדו משף כיצד לבשל ל/כעסק ולוו על ידי מנחת קבוצות והסטודנטית אישית וקבוצתית כדי להעצימן ולאפשר להן להיות עצמאיות ובעלות עסק.

עם תום הפרוייקט הסטודנטית, כיום דוקטורנטית בחוג לחינוך, ממשיכה ללוות את הקבוצה כאשר מספר נשים נכנסו כבר לעסקים. אישה אחת מבשלת קבוע לעמיתים הלומדים במסגרת העמותה ממזרח שמש שהקים בוגר היחידה למעורבות חברתית, יהודה מימרן. גם אנו מזמינים כיבוד למפגשים השונים מאחת הנשים שהשתתפו בקורס.

הסטודנטית שליוותה את הקבוצה כתבה על התוכנית בעיתון נגה. ההצלחה שאני מזהה כאן היא בדיוק כולנו רקמה אנושית אחת המקדמת ופועלת בשיתוף ולמען אוכלוסיות מוחלשות.

22. פרטים נוספים:

א. מספר סטודנטים: 385

מתוכם:

1. מספר סטודנטים ערבים: 55

2. מספר סטודנטים יהודים: 330

3. נשים: _____? _____? 4. גברים: _____? כללית נראה שיש יותר נשים

5. רקע סוציו-אקונומי: רק בתוכניות מנהיגות אנו מקבלים סטודנטים משכונות ועירות פיתוח בעיקר ואנו משתדלים שהסטודנטים יהיו מרקע מוחלש כדי שיזכו במילגות המוגדלות שבתוכניות אלו.

החזרי נסיעות (כן / לא) כן, רק מילגאי פרח

ב. מספר מקבלי מלגות פרח: 300

מתוכם:

1. מספר סטודנטים ערבים: 55

2. מספר סטודנטים יהודים: 245

3. נשים: _____? _____? 4. גברים: _____? _____?

5. החזרי נסיעות (כן / לא) כן 6. גובה המלגה: כ 4500 ₪ בהתאם לביצוע מפגשים בפועל

ג. מספר מקבלי מלגות אחרות: 85

איזה מלגות? 50 קרן גרוס

35 מתקציבים ותרומות שהיחידה גייסה

מתוכם:

1. מספר סטודנטים ערבים: 4

2. מספר סטודנטים יהודים: 81

3. נשים: _____? 4. גברים: _____?

5. החזרי נסיעות (כן / לא) לא 6. גובה המלגות: קרן גרוס: 4200 ₪, יחידה 5500 ₪ ל 5 שעות פעילות ו 10000 ₪ ל 7 שעות.

יובהר כל הסטודנטים ביחידה מקבלים מילגת פעילות מפרח או מגרוס או מהיחידה. 183 סטודנטים הפועלים בתוכניות מנהיגות ונדרשים גם לפעילות עיונית מקבלים בנוסף מילגה של 3000 ₪ מהיחידה, חוץ ממנהיגות נשים שסך כל המילגה הוא 10000 ₪. במילים אחרות סטודנט בתוכנית מנהיגות מקבל מילגה בגובה כ 7500 ₪ ומנהיגות נשים הנדרשות ליותר שעות פעילות 10000. עוד יצוין שתוכניות המנהיגות הן רב שנתיות – מינימום שנתיים, תוכנית מנהיגות אייסף מלווה אף עד וכולל דוקטורט – כך שסטודנט יודע שאם הוא פועל כראוי המילגה מובטחת למספר שנים.

ד. סטודנטים שעבודתם בקהילה היא חלק מקורס אקדמי:

אין ליחידה קורסים משותפים עם יחידות אקדמיות, בעבר היה קורס, אך נוצר קושי בשותפות בין שלושת הגופים: אקדמיה, מרכז סיוע לקורבנות אונס ויחידה, כך עם צמצום מספר מילגות היחידה, פרשנו בשלב זה.

בעבר ניסינו פעמיים (גם גופים אחרים ניסו) להוביל מהלך שכל סטודנט המעורב חברתית – בארגונים כמו היחידה, פרי"ח ועוד – יקבל שתי נקודות זכות כשם שמקבלים בקורסים כמו ספורט, סדנת משחק, מקהלה, אך לצערי נדחינו על ידי הנהלת האוניברסיטה. כמו כן ניסיתי לעניין מרצים לקיים קורס אקדמי בינ-תחומי בנושאים חברתיים, אך לצערי חוץ מד"ר דפנה גולן, איש לא הרים את הכפפה.

8. כמה מילים לסיום

השאלון שבניתם מרתק ומאפשר התבוננות עצמית, חשיבה, וחשבון נפש כמו גם התנסחות בהירה על הכאן ועכשיו ועל החלומות. הוא אפשר מיפוי עצמי.

נספח ח- חברי צוות ההיגוי שליווי את המיפוי של פעילות סטודנטים לשינוי חברתי :

ד"ר חאלד אבו-עסבה, מכללת בית ברל
חגית גור זיו- ראש המרכז לפדגוגיה בקורתית, סמינר הקיבוצים
ד"ר שבתאי דובר, ראש הרשות לנוער ולקהילה
טל דור, מנהלת מהפ"ך – שותפות סטודנטים ואנשי שכונות לחינוך, דיור, פרנסה.
דיאנה דניאל-שרם, מנהלת היחידה למעורבות חברתית, האוניברסיטה העברית
נדים נשף- מנהל ארגון בלאדנה
ג'אבר עסאקלה, מנהל התוכנית הפלסטינית, שתי"ל- שירותי תמיכה לארגונים לשינוי חברתי
הילה עקיבא, סטודנטית ורכזת מתנדבות במרכז סיוע לנפגעות אונס
אימאן קסיס, סטודנטית ורכזת מתנדבות בארגון סאוה
פרופסור יונה רוזנפלד- האוניברסיטה העברית
ד"ר צבי שולדינר, ראש המחלקה לממשל ופוליטיקה, מכללת ספיר
קרלוס שטיגליץ- סגן מנהל שתיל- שירותי תמיכה לארגונים לשינוי חברתי